

T.C.
ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI

**CİNSİYET HOŞNUTSUZLUĞUNDA ŞİDDET DENEYİMLERİ
VE BAŞA ÇIKMA YOLLARI**

Dr. PELİN GÖKSEL
TIPTA UZMANLIK TEZİ

SAMSUN-2022

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
PSİKİYATRİ ANA BİLİM DALI

**CİNSİYET HOŞNUTSUZLUĞUNDA ŞİDDET DENEYİMLERİ
VE BAŞA ÇIKMA YOLLARI**

Dr. Pelin GÖKSEL
TIPTA UZMANLIK TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Ahmet Rifat ŞAHİN

SAMSUN-2022

TEŞEKKÜR

Tüm asistanlık sürecim boyunca kapısının her zaman açık olduğunu bildiğim, sadece psikiyatriye değil, insana ve dünyaya bakışımı zenginleştiren, tez sürecinde desteğini hep hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Rifat Şahin'e,

Uzmanlık eğitimimin her aşamasında tecrübelerinden ve engin bilgilerinden faydalandığım, mesleğe, hastaya yaklaşımı kavramamda, ekipçe çalışmanın ne demek olduğunu anlamamda katkısı çok büyük olan değerli hocam Prof. Dr. Ömer Böke'ye,

Akademik ve klinik deneyimleri sayesinde ilerlediğim, mesleki ve kişisel gelişimime yön veren değerli hocalarım Prof. Dr. Hatice Güz'e, Prof. Dr. Gökhan Sarısoy'a, Doç. Dr. Aytül Karabekiroğlu'na, Doç. Dr. Selçuk Özdin'e,

Mesleğimizi birbirimizden ne kadar uzak yerlerde icra etsek de yakınlıklarını, desteklerini her zaman hissedeceğim, asistanlık sürecimin en büyük kazanımlarından olduklarını düşündüğüm, beraber hem eğlendiğim hem öğrendiğim ve hep çok güzel vakit geçirdiğim biricik arkadaşlarım Dr. Meltem Görmezoğlu, Dr. Ece Çulhacı, Dr. Ulaş Korkmaz, Dr. İrem Gürsoy'a,

Yolum kesiştiği, beraber çalıştığım için hep şanslı hissettiğim, iş hayatının pek çok zorluğunu çekilir kılan tüm asistan arkadaşlarıma,

Birlikte çalışmanın hep keyifli olduğu psikoloğumuz Arzu Alptekin Aker'e, değerli hemşirelerimize, servis ve poliklinik çalışanlarımıza,

Tüm hayatım boyunca bana her zaman destek olan, yol gösteren çok değerli annem, babam ve sevgili kardeşlerime,

Zorlandığım her anda elimi tutan, yardımını, desteğini, sevgisini her zaman hissettiren bitanecik eşime ve canım oğluma

Sonsuz teşekkürler.

Pelin Göksel
17.11.2022

BEYAN

“Cinsiyet Hoşnutsuzluğunda Şiddet Deneyimleri ve Başa Çıkma Yolları” başlıklı tez çalışmamın bana ait ve orijinal bir çalışma olduğunu, başka bir çalışmadan kopyalanmadığını, tezimin planlanmasından yazımı dahil olmak üzere tüm aşamalarında etik dışı bir davranışımın bulunmadığını, çalışmamın verilerini etik kurallar çerçevesinde analiz ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmemiş olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakların kaynaklar listesinde yer aldığını, tezimin çalışılması ve yazımı süresince patent ve telif haklarımı ihlal edici hiçbir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Dr. Pelin Göksel

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada cinsiyet hoşnutsuzluğu olan hastaların şiddet deneyimleri ve şiddetle başa çıkma yöntemlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışma cinsiyet hoşnutsuzluğu olan ve cinsiyet uyum sürecine başlamak amacıyla Ondokuz Mayıs Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı'na başvuran 20 katılımcıyla (19 atanmış cinsiyeti kadın, 1 atanmış cinsiyeti erkek) fenomenolojik yöntem kullanılarak yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerde ses kaydı alınmış, ardından ses kayıtları deşifre edilmiştir. Elde edilen veri seti içerik analizine tabi tutulmuştur.

Bulgular ve Sonuç: İçerik analizi sonucunda 1) Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile, 2) Aile İçi Şiddet Deneyimleri, 3) Okul Yaşantıları, 4) Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum, 5) Başa Çıkma Yöntemleri olmak üzere beş tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar kendi içlerinde farklı alt temalar ve kodlardan oluşmuştur. Çalışmamızın sonuçlarına göre cinsiyet hoşnutsuzluğu olan katılımcılar psikolojik şiddet başta olmak üzere, aile içinde şiddeti farklı boyutlarıyla deneyimlemişlerdir. Kalıplaşmış cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentiler şiddet davranışlarını tetiklemektedir. Katılımcılar okul hayatları boyunca alay etme-isim takma gibi sözlü zorbalık başta olmak üzere pek çok zorbaca davranışa maruz kalmışlardır ve cinsiyete dayalı eğitim ortamları cinsiyet hoşnutsuzluğu olan öğrenciler için pek çok zorluğa neden olmaktadır. Toplumsal alanlarda cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlara yönelik mikro saldırganlık çok yaygın olarak uygulanmaktadır. Tüm bu zorluklarla mücadele etmek için yaklaşım ve kaçınma ile başa çıkma yöntemlerine sıklıkla başvurulmuştur. Doğrudan tepki verme, araçsal-sosyal desteğe başvurma, görmezden gelme yöntemlerinin en sık kullanılan başa çıkma yöntemleri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet hoşnutsuzluğu, şiddet, başa çıkma

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to examine the violence experiences and coping methods of patients with gender dysphoria.

Materials and Methods: This study was conducted using the phenomenological method with 20 participants (19 birth assigned female, 1 birth assigned male) with gender dysphoria who applied to the Ondokuz Mayıs University Psychiatry Department to initiate the gender affirming process. Semi-Structured Interview Form was used as data collection tool. Audio recordings were made during the interviews and then the audio recordings were deciphered. The obtained data set was subjected to content analysis. Audio recordings were made during the interviews and then the audio recordings were deciphered. The obtained data set was subjected to content analysis.

Results and Conclusion: As a result of the content analysis, five themes emerged as 1) Gender Dysphoria and Family, 2) Experiences of Domestic Violence, 3) School Experiences, 4) Gender Dysphoria and Society, 5) Coping Methods. These themes consist of different sub-themes and codes. According to the results of our study, the participants with gender dysphoria experienced violence in the family with different forms, especially psychological violence. Stereotyped gender roles and social expectations trigger violent behaviors. Participants have been exposed to many bullying behaviors, especially verbal bullying, such as teasing and name-calling throughout their school life, and gender-based educational environments cause many difficulties for students with gender dysphoria. Micro-aggression against those with gender dysphoria is very common in social areas. To deal with all these difficulties, approach and avoidance coping methods are frequently used. Responding directly, seeking instrumental-social support, and ignoring were the most frequently used coping methods.

Keywords: Gender dysphoria, violence, coping

KISALTMALAR DİZİNİ

TGD : Transgender

LGBT : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender

LGB : Lezbiyen, Gey, Biseksüel

LGBQ : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Queer

LGBTQ : Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender, Queer

CGD : Cisgender

WPATH : World Professional Association for Transgender Health

SOC : Standarts of Care

MtF : Male to Female

FtM : Female to Male

ICD : International Classification of Disease

DSM : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)

USTS : United States Transgender Survey

AR : Androgen Receptor

ER : Estrogen Receptor

PCOS : Polycystic Ovary Syndrome

HT : Hormon Tedavisi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Sosyo Demografik Özellikler

Tablo 2. Tema ve Alt Temaların kod sıklıkları

Tablo 3. Varoluş Sürecinde Aile Faktörü alt temasının kod sıklıkları

Tablo 4. Ailelerin Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Bakışı alt temasının kod sıklıkları

Tablo 5. Ailenin Transfobik Tutumunun Nedenleri alt temasının kod sıklıkları

Tablo 6. Trans Bir Çocuğa Sahip Olmak alt temasının kod sıklıkları

Tablo 7. Ailenin Cinsiyet Hoşnutsuzluğunu “Düzeltmeye” Yönelik Girişimleri alt temasının kod sıklıkları

Tablo 8. Aile İçi Şiddet Deneyimleri temasına ait alt temalar ve kod sıklıkları

Tablo 9. Akran Zorbalığı Deneyimleri alt temasının kod sıklıkları

Tablo 10. Okul İdarecileri ve Eğitimcilerin Yaklaşımları alt temasının kod sıklıkları

Tablo 11. Cinsiyetçi Eğitim Ortamı Nedeniyle Yaşanılan Zorluklar alt temasının kod sıklıkları

Tablo 12. Maruz Kalınan Şiddet Davranışlarının Eğitim Hayatına Etkisi alt temasının kod sıklığı

Tablo 13. Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri alt temasının kod sıklıkları

Tablo 14. Toplum Tarafından Uygulanan Şiddet alt temasının kod sıklıkları

Tablo 15. Yaklaşım ile Başa Çıkma alt temasının kod sıklıkları

Tablo 16. Kaçınma ile Başa Çıkma alt temasının kod sıklıkları

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
BEYAN	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	v
TABLolar DİZİNİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1.GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. Çalışmanın Problemi	3
1.2. Alt Problemler	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1 Cinsiyet Hoşnutsuzluğu	4
2.1.1.Tanımlar	4
2.1.2.Epidemiyoloji	5
2.1.3.Tarihçe, Tanı ve Sınıflandırma	7
2.1.4.Ayırıcı Tanı	9
2.1.5.Kökeni	9
2.1.6.Komorbidite	13
2.1.7. Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Psikiyatrik Yaklaşım	14
2.2.Şiddet	15
2.2.1.Tanımlar ve Açıklamalar	15
2.2.2.Transların Maruz Kaldıkları Şiddet Olayları	19
2.3. Stresle Başa Çıkma	23
2.3.1.Cinsel Azınlık Grubunun Stresle Başa Çıkma Yöntemleri	24
3. GEREÇ VE YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Modeli	26
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	26
3.3. Araştırmanın Uygulama Süreci	27
3.3.1. İlk Karşılaşma ve Alandaki Deneyimler	27
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Hazırlanması	28
3.3.3. Verilerin Toplanması	28
3.3.4. Verilerin Analizi	29
3.4. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği	29
3.4.1. İnandırıcılık	29

3.4.2. Aktarılabirlik.....	32
4. BULGULAR.....	34
4.1.Çalışma Grubunu Tanımlayıcı Bilgiler.....	34
4.2. Verilerin Analizi	48
4.2.1. Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile.....	48
4.2.2. Aile İçi Şiddet Deneyimleri	58
4.2.3. Okul Yaşantıları	65
4.2.4.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum.....	75
4.2.5. Başa Çıkma Yöntemleri	85
5- TARTIŞMA.....	98
5.1.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile.....	98
5.2.Aile İçi Şiddet Deneyimleri	102
5.3.Okul Yaşantıları	103
5.4.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum.....	105
5.5.Başa Çıkma Yöntemleri	108
6. GÜÇLÜ YANLAR VE SINIRLILIKLAR	111
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
8- KAYNAKLAR.....	114
EKLER	131
Ek-1 Etik Kurul Onayı.....	131
Ek-2 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onay Formu	132
Ek-3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	134
Ek-4 Turnitin Orijinallik Raporu	138

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Cinsiyet kimliği kişinin bedensel cinsiyetiyle sınırlı olmayan, yaşamın tüm alanında ifade bulan çok faktörlü bir kavramdır (1). Kişinin yaşadığı/ifade ettiği cinsiyet ile doğumda atanan cinsiyeti arasında belirgin uyumsuzluk olmasına cinsiyet hoşnutsuzluğu (gender dysphoria) denmektedir (2).

Güncel tanı sınıflandırması International Classification of Disease 11th (ICD-11) “Cinsiyet Uyuşmazlığı” olarak adlandırılan tanı, Zihinsel ya da Davranışsal Bozukluklar bölümünden çıkarılmış ve Cinsel Sağlıkla İlgili Koşullar adında yeni bir başlıkta ele alınmıştır (3). Dünya Transgender Sağlık Profesyonel Birliği (World Professional Association for Transgender Health, WPATH) tarafından yayınlanan Bakım Standartlarının (Standarts of Care) yakın zamanda güncellenen 8. sürümünde cinsiyet kimlikleri veya toplumsal olarak atanan cinsiyete atfedilen cinsiyetten farklı ifadelerle sahip çok çeşitli topluluklarının üyelerini tanımlarken mümkün olduğunca kapsayıcı ve saygılı olmak amacıyla “transgender” ya da “cinsiyet çeşitliliği” (TGD) ifadeleri kullanılmış ve sağlık uygulayıcılarına bu terimlerin kullanılması önerilmiştir. Bu kılavuzda cinsiyet çeşitliliğine tıbbi yaklaşımda kişinin cinsiyet kimliğiyle uyumlu beden arzusuna yönelik müdahalelere odaklanılmıştır (4).

Dünya Sağlık Örgütü şiddet davranışlarını fiziksel, cinsel, psikolojik şiddet ve mahrum bırakma şeklinde dört farklı alt tipe ayırmıştır (5). Transların deneyimlerine odaklanan çalışmalar, cinsiyet kimliğiyle bedensel cinsiyetin uyumsuzluğundan kaynaklanan sıkıntının yanında cinsiyet kimliğini kabullenememe, cinsiyet kimliğinin sosyal sonuçlarından endişe duyma, gelecek kaygısı, reddedilme korkusu, içselleştirilmiş transfobi gibi pek çok psikolojik zorluk yaşadıklarını ve aile içi, okul ortamı, kamusal alanlar gibi farklı platformlarda tanımlanan şiddet türlerine değişen oranlarda maruz kaldıklarını göstermektedir (6-8). Transların cinsel azınlık statüsündeki her birey gibi toplumun normatif değerlerine uymayan cinsiyet ifadeleri nedeniyle karşılaştıkları bu olumsuz tutum ve davranışların şekli ve şiddeti yaşadıkları toplumun kabullerine ve anlayış farklılıklarına göre değişmektedir (9-11).

ABD’de yapılan bir anket çalışmasında Lezbiyen Gey Biseksüel Transgender Kuirlerin (Queer) (LGBTQ) ayrımcılık deneyimleri incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre TGD’lerin %84’ü ABD’de TGD’lere yönelik ayrımcılık olduğu inancına sahip olduğunu, %38’i ait olduğu gruba yönelik hakaret içerikli kelimeler

kullanıldığını, %28'i kendisine yönelik olumsuz ve rahatsız edici söylemleri deneyimlediğini belirtmiştir. Ayrıca TGD katılımcılar %10 oranında sağlık hizmeti alırken ayrımcılık yaşadığını, %22'si ayrımcılık beklentisiyle sağlık hizmeti almaktan kaçındığını, %27'si ayrımcılık yaşadığı için başka bölgeye taşınmayı düşündüğünü ifade etmiştir (12). ABD Transgender Anketi (United States Transgender Survey, USTS), TGD'lerin cinsel farklılıklarından dolayı son bir yıl içinde maruz kaldıkları olumsuzlukları incelemiş, katılımcıların %48'i eşit muamele görmediklerini, sözlü ya da fiziksel saldırıya uğradıklarını bildirmiştir (13). Yapılan çalışmalar bu olumsuz deneyimlerin bildirilme oranlarının çok düşük olduğunu, yasal ya da kültürel kuralların bu yaşantıların gizli kalmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir (14).

Vietnam'da 2016 yılında okullarda yapılan geniş kapsamlı bir çalışma cinsel farklılıklara yönelik şiddet ve ayrımcılığın büyük ölçüde okuldaki öğrenciler tarafından yapılmakla birlikte öğretmenler ve yöneticilerin de sorumlu olduğunu, Lezbiyen Gey Biseksüel Transgender (LGBT) öğrencilerin bu sorunlarla mücadele etmek için yeterli desteğe sahip olmadıklarını, ayrımcılık ve damgalamanın kurumsal düzeyde yaygın olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada eşcinsel erkek ve trans kadın öğrenciler, lezbiyen ve trans erkek öğrencilerden daha yüksek oranlarda şiddete maruz kalmışlardır. Bu sonucun toplumda erkek bedeni üzerindeki kadınsı ifadeleri cezalandırma güdüsünün daha yüksek olduğunu, kadın bedenindeki erkeksi ifadelerin hoş karşılanabileceğini düşündürdüğü söylenmiştir (15).

Lezbiyen Gey Biseksüel Transgender Kuir İnterseksüel fobisi ile mücadele ve okullarda cinsel farklılıklara yönelik şiddeti engellemek için bir eğitim planı sunan araştırmanın sonuçları, öğrencilerin cinsel gelişimleri ve farklılıklarıyla ilgili bilgi sahibi olmalarının, yakın çevrelerindeki çatışmaları tanıma ve yönetme becerisini kazanmalarının önemini ortaya koymuştur. Çalışma ayrıca dışlayıcı ikili cinsiyet anlayışıyla mücadelenin devlet politikalarınca desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (16).

Ilan Meyer'in (17) geliştirdiği "Azınlık Stres Teorisi" Lezbiyen Gey Biseksüeller (LGB) arasında ruhsal bozukluk yaygınlığının heteroseksüellere kıyasla neden yüksek olduğunu anlamak ve açıklamak için kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede bireylerin cinsel farklılıkları nedeniyle yaşadıkları olumsuz deneyimler dışsal faktörler, olumsuz deneyim yaşama endişesi ve beklentisi içsel faktörler olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu model bireylerin stresle başa çıkma şekilleri ve sosyal destek

kaynakları ile stresin ruhsal sağlığına etkisinin değişebildiğini öne sürmektedir. Başta LGB'lere yönelik olarak geliştirilen teori, sonradan transgender popülasyonu da kapsayacak şekilde uyarlanmış ve çalışmalarda kullanılmıştır (18-20). Transların karşılaştıkları sosyal stres faktörleriyle ve şiddet davranışlarıyla başa çıkma stratejilerine odaklanan çalışmalar, diğer azınlık gruplara göre daha az destek kaynağına sahip olduklarını, kaçıngan başa çıkma stratejilerini daha çok kullandıklarını ve bu durumun olumsuz ruh sağlığı sonuçlarını doğurduğunu ve intihar riskini artırdığını göstermektedir (21-23).

Yapılan alışmalar TGD'lerin maruz kaldıkları şiddet davranışlarının ruh sağlıklarını olumsuz etkilediğini, bu davranışları bildirme oranlarının çok dūřuk olduğunu, yardım arama davranışı önünde yetkililerce anlaşılmama, transfobik tutumlarla karşılaşma korkusu, nedensizce tutuklanma korkusu, damgalanma, eřit olmayan yasal düzenlemeler gibi engellerin olduğunu, tüm bu engellerin TGD'leri şiddete daha açık hale getirdiğini göstermektedir. Ayrıca bu engeller TGD'lerin eğitim alma, sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi temel haklarına ulaşmalarını güçleştirmektedir (24-27).

Çalışmamızda cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların maruz kaldıkları şiddet olaylarına, bu şiddet olaylarını nasıl deneyimlediklerine ve şiddet olaylarıyla başa çıkma yöntemlerine odaklanılmıştır.

1.1. Çalışmanın Problemi

Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar maruz kaldıkları şiddet olaylarını nasıl deneyimlerler?

1.2. Alt Problemler

- 1) Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar aile içi şiddeti nasıl deneyimlerler?
- 2) Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar okulda zorbalığı nasıl deneyimlerler?
- 3) Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar kamusal alanda şiddeti nasıl deneyimlerler?
- 4) Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar karşılaştıkları şiddet olayları ve olumsuz sonuçlarıyla nasıl başa çıkarlar?

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Cinsiyet Hoşnutsuzluğu

2.1.1.Tanımlar

Bedensel Cinsiyet: Kişinin genetik, hormonal, anatomik özelliklerine göre belirlenen cinsiyet anlamına gelmektedir (28). Cinsiyetin kadın ya da erkek olarak ayrımı üreme organlarına göre yapılırsa da bedensel cinsiyet özellikleri üreme organlarına ilişkin özelliklerden fazlasını içerir. Babadan aktarılan kromozomun X ya da Y olması ile insan ırkının genotipik cinsiyeti belirlenir ve prenatal dönemde iç ve dış üreme organlarının erkek ya da kadın anatomisine uygun şekilde gelişmesi sağlanır (29). Genotip ile birincil ve ikincil cinsiyet özellikleri ifade edilir. İç ve dış üreme organları birincil, vücut kıl dağılımı, kas ve yağ dağılımı, cilt özellikleri, sesteki değişiklikleri meydana getiren özellikler ikincil cinsiyet özellikleridir. İnsan ırkı kadın ve erkek olarak üremeye farklı katkılar sağlayan iki ayrı cinsiyeti barındıran dimorfik şekilde kavramsallaştırılmıştır. Ancak erkek ya da kadına özgü olduğu söylenen ikincil cinsiyet özellikleri aynı cinsiyete mensup bireyler arasında sanıldığı kadar tipik değildir. Bu nedenle bedensel cinsiyetin dahi tüm üyelerinin birbirinin aynı olduğu iki farklı gruba ayrılamayacağı düşünülmelidir (30, 31).

Cinsiyet Kimliği: İlk olarak Robert Stollar tarafından ortaya atılmıştır ve kişinin kendi bedenini ve benliğini bir cinsiyet kategorisinde hissetmesi anlamına gelmektedir (32). Cinsiyet kimliğinin hayatın ilk üç senesinde temel olarak şekillendiği, sonralarda değişime uğramadığı kabul edilir (28).

Cinsel Yönelim: Bireyin cinsel ve duygusal ilgisinin bir cinsiyete yönelik olmasıdır ve cinsiyet kimliğinden bağımsızdır. Bu yönelim bireyin kendi cinsine ise eşcinsel (homoseksüel), karşı cinse ise heteroseksüel, her iki cinse ise biseksüel yönelim olarak adlandırılır (33).

Cinsiyet Rolü: Kişinin konuşma şeklini, yürüme biçimini, jest ve mimiklerini, giyimini, takı ve süslenme tarzını, saç kesimini, tercih edilen uğraşları, kişilerarası ilişkileri, davranış şekillerini, kısaca kendini kadınsı ya da erkeksi olarak ifade etmek için yaptığı her şeyi kapsayan ifadedir (34).

Toplumsal Cinsiyet: İçinde yaşanılan toplumun kadın ve erkeğe attığı farklı roller nedeniyle bireyin kadınsı ya da erkeksi bir rol içinde sosyalle olmasıdır. Bu durum hayatın ilk yaşlarından itibaren kadın ve erkeğin davranışlarına, ilişki kurma tarzlarına,

gelecekteki cinsiyet rolüne şekil verir. Bu beklenti ve özellikler kültürden kültüre büyük farklılıklar gösterebilmektedir (35). Evrimsel açıdan cinsiyet hormonal ve genetik farklılıklara göre dimorfik şekilde düşünülebilmesiyle beraber, bu dimorfizmin derecesi toplumun cinsiyet rolüyle ilgili değerleri, cinsiyete özgü iş yükü gibi sosyokültürel faktörlerden etkilenir (36).

Cinsiyet hoşnutsuzluğu: Kişinin cinsiyet kimliğinin doğumda atanan cinsiyete fiziksel ve/veya sosyal olarak atfedilen cinsiyet kimliğinden farklı olması nedeniyle yaşanabilecek bir sıkıntı veya rahatsızlık durumudur (4).

Transgender: Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ya da rolleri tipik olarak doğumda atanan cinsiyet beklentilerine uymayanları ifade eden kapsayıcı bir terimdir. Bazen “trans” şeklinde kısaltılır (37).

Akışkan Cinsiyet: Kişinin kendini geleneksel kadın ve erkek rolünde değil değişken ilgi ve davranışlarla daha esnek bir cinsiyet yelpazesinde algılamasıdır (38).

Doğumda Atanan Cinsiyet: Bir kişinin doğumundan hemen sonra genital yapısına bakılarak belirlenen cinsiyeti ifade eder.

İkili Cinsiyet Sistemi: Kadın ve erkekte oluşan iki cinsiyet sınıflamasının olduğunun kabul edildiği cinsiyet sistemidir.

İkili Olmayan Cinsiyet: İkili cinsiyet sisteminin dışında kalanları ifade eder. Tüm ikili olmayanlar trans olmadığı gibi, tüm translar da ikili-olmayan olarak tanımlanamaz (33).

2.1.2.Epidemiyoloji

Cinsiyet hoşnutsuzluğunun sıklığını inceleyen büyük ölçekli epidemiyolojik çalışmaların olmadığı söylenebilir (39-41). Bu nedenle, gençlerde cinsiyet hoşnutsuzluğunun sıklığını tahmin etmek için genellikle ebeveyn raporları ya da kişisel bildirim ölçekleri kullanılarak yapılan çalışmalar incelenmiştir (42, 43).

Van Beijsterveldt ve arkadaşları (42) tarafından yapılan geniş çaplı bir ikiz çalışması, ebeveyn Çocuk Davranışı Kontrol Listesi raporlarına göre cinsiyetler arası davranışın yaygınlığını araştırmış ve bu çalışmanın sonuçlarına göre; yedi yaşında erkeklerin %3,7'si ve kızların %5,7'si ebeveynlerine göre karşı cins gibi davranmış ve/veya karşı cinsten olmak istemiş, bu oranlar çocuklar on yaşlarına geldiğinde sırasıyla %2.7 ve %3.6 olarak değişmiştir (Genetik testlerin de kullanıldığı çalışmada cinsiyet

hoşnutsuzluğunda biyolojik etkilerin varyansın büyük kısmını açıkladığı, ancak çevresel faktörlerin de davranışsal özelliklerde etkili olduğu yorumu yapılmıştır). Tayvan’da 5010 birinci sınıf üniversite öğrencisi arasında cinsiyet hoşnutsuzluğunun yaygınlığını Yetişkin Öz-bildirim Envanteri-4’ün “Keşke karşı cinsten olsaydım.” maddesi ile değerlendirilmiştir. Kız öğrencilerin %7,3’ü, erkek öğrencilerin %1,9’u “çok” sıklıkla karşı cinsten olmak istediğini bildirmiştir (41). Aynı madde Hollanda’da 11-18 yaşındaki 760 genç ile yapılan bir çalışmada da kullanılmıştır. Bu çalışmada erkeklerin % 5’i ve kızların % 8,4’ü “biraz veya bazen” veya “açıkça veya sık sık” karşı cinsten olmak istediklerini bildirmişlerdir (44).

Erişkinlerdeki cinsiyet hoşnutsuzluğu prevalansı ile ilgili resmi epidemiyolojik çalışmalar yapılmamıştır, tahmini sayılara ise genellikle cinsiyet kimliği sorunlarıyla ilgili bakım sağlayan sağlık hizmetlerine yönelen bireylerin sayısı izlenerek ya da anket çalışmalarıyla ulaşılır (45, 46). İsveç’te cinsiyet uyum sürecine başlayanların izin alması gerektiği Ulusal Sağlık ve Refah Kurulu’nun rakamlarına dayanarak yapılan çalışmada yıllık insidans MtF’de 1.000.000’de 3,2 ve FtM’de 1.000.000’de 1,9 olarak bulunmuştur (47). De Cuypere ve ark. (2007), Belçika cinsiyet kimliği kliniklerinde veya plastik cerrahlar tarafından cinsiyeti olumlayan cerrahi müdahaleler yapılanların sayısını incelemiştir. Bu çalışmada, MtF prevalansı 12.900’de 1 ve FtM prevalansı 33.800’de 1 olarak tahmin edilmiştir (45). Toplum temelli çalışmalarda ise erişkinlerde cinsiyet hoşnutsuzluğu sıklığı çok daha yüksektir. Amerika’da 2017 yılında yapılan bir meta regresyon çalışmasında transgender sıklığı %0,39 olarak bulunmuştur (48). Belçika’da yapılan bir toplum temelli çalışmada cinsiyet uyumsuzluğunun sıklığının erkek ve kadınlarda sırasıyla %0,7 ve %0,6; cinsiyet kararsızlığının sıklığı %2,2 ve %1,9 olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (49).

Sağlık hizmetlerine cinsiyet kimliği sorunları nedeniyle başvuranların sıklığının ebeveyn raporlarına ya da öz bildirim ölçeklerine dayanılarak tahmin edilen cinsiyet hoşnutsuzluğu sıklığından çok daha düşük olmasının önemli bir nedeninin kişilerin toplumsal tutum ve değerler, utanç, damgalanma korkusu, finansal engeller sosyal destek eksikliği, ailesini, işini veya partnerini kaybetme korkusu nedenleriyle cinsiyet uyum sürecine başlama amacıyla sağlık hizmeti arama davranışından kaçınmaları olduğu düşünülmektedir (45, 50).

Güncel bilgilerimize göre Türkiye’de cinsiyet hoşnutsuzluğunun sıklığını araştıran çalışma bulunmamaktadır.

2.1.3.Tarihçe, Tanı ve Sınıflandırma

Anatomik cinsiyetinden rahatsız olan ve karşı cinse ait bedeni arzulayan kişiler 19. yy ortalarına kadar tıp literatüründe rapor edilmemiş olsalar da karşı cinstenmiş gibi yaşama isteğinin eski çağlardan beri var olduğu düşünülmektedir (51). İlk trans olgu sunumu 1853 yılında Frankel adıyla yayınlanmıştır (52). Ferenczi 1914 yılında kadın hisseden, kadın gibi davranan erkeklerden bahsetmiş, bu olgular için “özne homoerotikler” terimini kullanmıştır (53). Richard von Kraft Ebing, 1893 yılında “kendilerini karşı cinse ait hisseden eşcinseller” diyerek cinsel kimlik farklılıklarını ilk kez klinik olarak tanımlamıştır (54). Cinsel kimlik farklılıklarının eşcinsellikten ayrı bir kategoride değerlendiren Dr. Magnus Hirschfeld’e ait “transvestitizm” terimi, 1960'lara kadar ister geçici olarak rol değiştirmiş, ister kalıcı cinsiyet değişimini arzulamış olsun, karşı cinse özgü giysiler giyen erkekler (bazen de kadınlar) için kullanılmıştır (55).

Transseksüalizm sözcüğünü ilk kullanan ise ilk cinsel kimlik kliniğini de kuran Harry Benjamin'dir (56). Cinsiyet uyumu amacıyla ilk operasyon 1952 yılında “George Jorgensen” isimli bir hastaya yapılmış, hasta operasyon sonrasında “Christine” ismini almıştır. Daha sonra bu amaçla yapılan operasyonlar ilk hastasına ithafen “Chistine Ameliyatları” olarak anılmıştır (55). Tanı ölçütlerinin ve cerrahi olarak uyumluluk şartlarının olmadığı zamanlarda daha sonraları uygunsuz kabul edilebilecek pek çok cerrahi operasyonların yapıldığı bilinmektedir. Bu ihtiyaçlardan yola çıkılarak kurulan ilk uluslararası profesyonel organizasyon Harry Benjamin Uluslararası Cinsiyet Disforisi Birliği olmuştur (57). İsmi 2009 yılında Dünya Transgender Sağlığı Profesyonel Birliği (World Professional Association for Transgender Health) (WPATH) olarak değiştirilen bu organizasyon, ilk kez 1979 yılında, TGD'lerin tedavilerine yol göstermek üzere Bakım Standartları (Standarts of Care) (SOC) olarak adlandırılan temel prensipleri açıklamıştır. Bu ilkeler TGD'lerin jinekolojik ve ürolojik bakımı, üreme yolları, ses ve konuşma terapisi, psikiyatrik, medikal ve cerrahi tedavilerinde kanıta dayalı profesyonel anlayışın güncel bilgiler eşliğinde nasıl olması gerektiğini tanımlamaktır. WPATH cinsiyet uyum sürecinde standart değerlendirme, karar verme ve bakım ilkelerini yeni versiyonlarında devamlı güncellemektedir (58).

Günümüzde cinsiyet kimliği bir yelpaze olarak düşünülmekte ve ikili cinsiyet anlayışından gittikçe uzaklaşmaktadır. Nitekim SOC-8'de cinsiyet kimlikleri toplumsal olarak atfedilenden farklı olan tüm bireyleri kapsayan transgender terimi

kullanılmıştır (4, 59). Oysa 1979'da yayımlanan ilk versiyonda transların hoşnutsuzluktan kurtulmak için tedavi arayışında olması varsayımıyla hareket edilmekteydi. Bu yaklaşım ikili cinsiyet sistemi modeli üzerine kurulmuş olup cinsiyetinden hoşnut olmamasına rağmen tedavi arayışında olmayanları kapsamamaktaydı. Görüldüğü gibi cinsiyet hoşnutsuzluğuna profesyonel yaklaşım zaman içerisinde evrimleşmiş, daha geniş ve bireyselleştirilmiş bir hale gelmiştir (60, 61).

Sınıflandırma sistemlerindeyse ilk kez Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) III'te (1980) "Transseksüalizm" ve "Çocuklukta Cinsel Kimlik Bozukluğu" kategorilerinde açıklanmıştır (62). DSM-IV-TR'de ise cinsiyet kimliği farklılıkları psikoseksüel bozukluk başlığı altından çıkarılmış, "Cinsel Kimlik Bozukluğu" kategorisinde incelenmiş, tanı koymak için karşı cinsle sürekli özdeşim kurma halinin olması gerekli görülmüş, çocukluk çağı cinsel kimlik bozukluğu, adolesan ve yetişkin cinsel kimlik bozukluğu birbirinden ayrı olarak ele alınmıştır (63). Trans kimliklerin sınıflandırma sistemlerinde yer alması sağlık hizmetlerine erişim ve çalışmaların yürütülmesi gerekçeleriyle savunulmaktaysa da uzmanların damgalanmayı arttırdığı yönündeki araştırma sonuçlarına dayanan görüşleri ve trans örgütlerinin yürüttüğü kampanyalar cinsiyet hoşnutsuzluğunun ruhsal bozukluklar sınıflandırmasından çıkartılması gerektiği şeklindedir (62, 64).

DSM-5'te sınıflandırmadan "kimlik" ve "bozukluk" kelimeleri çıkarılmış "Cinsiyetinden Hoşnutsuzluk" adıyla parafili grubundan ayrılarak tanımlanmıştır. Tanı kriterleri karşı cinsle tam özdeşim olması şartı yerine, bedensel cinsiyetle tam ya da kısmi örtüş memeyi içerecek şekilde geliştirilmiştir. Diğer DSM tanılarında olduğu gibi kişinin klinik açıdan belirgin sıkıntı duyması, toplumsal, mesleki ya da başka alanlarda işlevsellikte belirgin düşüşün eşlik etmesi beklenmektedir. Cinsel yönelimin ise tıbbi duruma etkisi olmadığı düşünülerek belirtilmesi istenmemiştir (2).

ICD-10'da "Transseksüalizm" olarak isimlendirilen tanı karşı cinsin üyesi olarak yaşama isteği, sıklıkla anatomik cinsiyetinden rahatsızlık duyma ya da bedeninin seçtiği cinsiyete uygun hale getirilmesi için hormonal ya da cerrahi tedavi görmek isteği olarak tarif edilmiştir (65). Cinsiyet kimliğinin biyolojik temellerinin tanınması, sınıflandırma sistemlerinde önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiş ve 2018'de başlatılan son ICD sınıflandırmasında (ICD-11), transseksüalizm terimi "Cinsiyet Uyuşmazlığı" olarak değiştirilmiştir. Sağlık durumunu ya da sağlık hizmetleri ile

etkileşimi etkileyen etkenler kategorisinde yer almasıyla ilgili tartışmalar sürmektedir (3, 66).

2.1.4.Ayırıcı Tanı

2.1.4.1.İnterseks Bozukluklar

Dış genital yapının standardın dışında olduğu ya da hangi cinsiyete ait olduğunun şüpheli olduğu, anatomik veya fizyolojik açıdan kadın ve erkek cinsiyet özelliklerinin beraberce görüldüğü bozukluklardır. Bazı interseks anomalileri doğumda fark edilebilirken bazılarıysa ergenlikte ikincil cinsiyet özelliklerinin beklenen şekilde gelişmemesiyle saptanmaktadır (67). Translar kendi bedenlerinin cinsiyet özelliklerinden rahatsız olur ve karşı cinse ait cinsiyet özelliklerine sahip olmayı arzular, genetik ya da fizyolojik bir bozukluk söz konusu değildir (55).

2.1.4.2.Karşı Giyim (Travesti) Bozukluğu

DSM-5'te karşı cinse özel giysiler giymekten tekrarlayıcı bir şekilde cinsel olarak çok uyarılma durumu olarak tanımlanır. Bu durumun klinik açıdan belirgin sıkıntıya ya da önemli işlev kaybına neden olması beklenir (2). Karşı giyim bozukluğunda kişi genellikle bedeninden rahatsız olmaz ve cinsiyet uyum müdahalelerini arzulamaz. Fakat bazı olgularda cinsiyet hoşnutsuzluğuyla bir arada görülebilmektedir (68).

2.1.4.3.Juvenil Anmasküinite

Bazı erkek çocukların yaşlılarından farklı olarak klasik erkeksi oyunlara ilgisiz olması, itiş-kakış içeren oyunlar oynamak istememesi durumudur. Erkek cinsiyetle özdeşleşen rollerden rahatsız olabilmekle beraber kadın gibi olma isteği hissetmezler ve cinsiyet uyum müdahalelerini arzulamazlar (69).

2.1.4.4.Şizofreni

Nadir olarak şizofrenide cinsiyet hoşnutsuzluğu sanrısız düşüncelere eşlik edebilir. Bu durum sanrı özelliğindeyse uygun bir psikoze tedavisiyle düzelmesi beklenir (70).

2.1.5.Kökene

Cinsiyet kimliği araştırmalarında, iki cinsiyet arasında büyük fizyolojik değişikliklere atıfta bulunan 'cinsiyet farklılıkları modeli' ve genellikle biyolojik teorilerle, benzerlikler ve bazı değişikliklere atıfta bulunan 'cinsiyet benzerlikleri modeli' olmak üzere iki temel bakış açısı olduğu vurgulanmaktadır (71). Pek çok sosyal ve feminist

araştırmacı cinsiyetler arasındaki çeşitliliğe vurgu yapan ikinci modeli desteklemektedir (72).

2.1.5.1.Biyolojik Faktörler

Money cinsiyet kimliğinin doğumdan sonra belirlediğini, en büyük gelişimin üç ile dört yaşları arasında görüldüğünü, biyolojik belirleyicilerden bağımsız olduğunu, bebeğin cinsiyet kimliğinin yetiştirilme şekliyle belirlenebilecek bir 'boş levha' olduğunu iddia etmiştir (73). Literatüre "John- Joan- John Vakası" olarak geçen ve benzer pek çok vaka sonrasında Money yanıldığını söylemiştir. İntihar ederek hayatını kaybeden John, henüz sekiz aylıkken cerrahi bir komplikasyonla penisini kaybetmiş, ardından bir operasyon ile testisleri alınmış ve kız çocuğuna dönüştürülmüş, Joan adı verilmiş ve kız çocuğu olarak yetiştirilmiş, ergenlikte östrojen verilmiştir. Buna rağmen 14 yaşından sonra tekrar John olarak yaşamaya başlamıştır. Kabul etmek gerekir ki bu ve buna benzer olgular bize cinsiyet kimliğinin in utero hayatta geri dönüşsüz şekilde kodlandığını güçlü bir şekilde düşündürmektedir (74).

2.1.5.1.1.Genetik Etmenler

Kromozomal alışmalar, cinsiyet hoşnutsuzluğunun etyolojisini anlamak amacıyla yapılan ilk çalışmalardır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu bulunan biyolojik erkek çocuklarla 1979 yılında yapılan araştırmada çocukların kromozomal bir anomaliye sahip olmadıkları gösterilmiştir (75). Benzer şekilde 30 trans kadın ve 31 trans erkek olgunun incelendiği bir çalışmada sadece XY dengeli translokasyonuna rastlanmış, Y kromozomunun cinsiyet belirleyici bölgesine ait herhangi bir farklılık gözlenmemiştir (76).

Literatürde cinsiyet kimliği farklılığını inceleyen konkordans ve diskordans ikiz olgu sunumlarına rastlanmaktadır (77-79). Geniş örneklemliler (677 biyolojik erkek, 318 biyolojik kadın) bir çalışmada 12 ikiz olmayan kardeş çifti tespit edilmiş, trans olguların kardeşlerinin trans olma yaygınlığı (1/211) genel popülasyona göre oldukça yüksek saptanmıştır (80).

Cinsiyet farklılaşmasıyla ilişkili ana yolaklarda görevli genlere yönelik yapılan bir çalışmada doğuştan erkek bireylerle çalışılmış, incelenen varyantların cinsiyet hoşnutsuzluğu ile ilişkisi bulunamamıştır (81).

Androjen reseptörü (AR), östrojen reseptörü β (ER) ve aromataz (CYP19) genlerindeki tekrar polimorfizm uzunluklarının cinsiyet hoşnutsuzluğuyla ilişkisine

bakan çalışmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Biyolojik erkeklerde belirtilen tekrar polimorfizm uzunluklarının araştırıldığı bir çalışmada ER β geni uzun alelinin cinsiyet kimliği farklılıklarını artırabileceği bildirilmiştir. Ancak çalışmanın çok küçük örnekleme yapılmış olmasına dikkat çekilmiştir (82). Hem trans erkeklerin hem trans kadınların dahil edildiği başka bir çalışmada aynı tekrar polimorfizm uzunluklarına ek olarak ER α tekrarı ve 6 progesteron varyantı da değerlendirilmiş ve kontrollere kıyasla anlamlı farklılık bulunmamıştır (83). Güncel bir çalışmada ER β , CYP19 ve AR polimorfizmleri ve ER α XbaIrs9340799 varyantı geniş bir popülasyonda incelenmiş, XY bireylerde ER α varyantında G alelini taşımanın cinsiyet kimliği farklılıklarına neden olabileceği yapılmış, beynin tipik cinsel farklılaşmasında ER α ve ER β 'nin önemi üstünde durulmuştur (84).

Genetik etmenler cinsiyet hoşnutsuzluğunda hala araştırılmaktadır ancak aday genler saptanmamıştır ve TGD'lerde kromozomal varyasyonlar yaygın değildir (77).

2.1.5.1.2.Hormonal Etmenler

Cinsiyet farklılaşması iç ve dış genitalerin oluşumundan ibaret bir süreç değil, beynin kadın ya da erkek yönünde farklılaşmasını da içermektedir (85). Farelerle yapılan çalışmalarda beynin androjen varlığında erkek yönünde; yokluğundaysa dişi yönünde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Deney hayvanlarında beynin, androjenden yoksun bırakılması çiftleşme davranışlarının, gonadal/genital farklılaşmanın tersi yönünde gelişmesine yol açmıştır (86). Aynı şekilde cinsiyet hoşnutsuzluğu ve eşcinselliğin de beynin hormonal programlanmasındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği görüşü gündemde ve araştırılmaktadır (87).

Konjenital adrenal hiperplazisi olan kız çocukları, erkeklere özgü oyunları yüksek oranda tercih etmişlerdir (88). Benzer şekilde, yapılan başka çalışmalarda konjenital adrenal hiperplaziye sahip kadınların cinsiyet hoşnutsuzluğu prevalansının, genel toplumdaki önemli ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur (89). Mueller ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada 61 trans erkekten oluşan grupta PCOS prevalansı önemli ölçüde yüksek bulunmamış; ancak bu grupta daha sık hiperandrojenizme rastlanmıştır (90).

Komplet Androjen Duyarsızlığı Sendromlarında ise testosterona yanıt görülmemekte ve bu durumda biyolojik erkek olguların genital farklılaşması kadın yönünde olmaktadır. Yapılan araştırmalar bu sendroma sahip biyolojik erkek olguların cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim açısından kontrol grubuyla aralarında anlamlı bir fark

olmadığını göstermiştir. Bu sonuçlar, insanlarda feminen cinsel gelişimi belirlemek için iki X kromozomu gerektiği düşüncesine karşı çıkmakta ve androjen reseptörünün eril cinsel gelişimi etkilemedeki önemli rolünü pekiştirmektedir (91).

Sonuç olarak cinsiyet kimliğinin gelişiminde pek çok faktör rol oynuyor gibi görünmekle beraber androjen anormalliklerinin etkilerini inceleyen çalışmalardan elde edilen bilgiler, erken gelişim sırasında androjene maruz kalmanın cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyete özgü nesne tercihlerine katkıda bulunduğunu düşündürmektedir (92, 93).

2.1.5.1.3.Nöranatomi Araştırmaları

TGD'lerde nöranatomik farklılıklar, bilişsel özellikler araştırılmıştır. Kruijver ve arkadaşları BST-c (Bed Nucleus of Stria Terminalis) de bulunan somatostatin nöron sayısının erkeklerde kadınlardakinin iki katı olduğunu ve bu sayının trans kadınlarda cis-kadınlara, trans erkeklerde cis-erkeklere yakın olduğunu belirtmişlerdir (94). Cinsiyet hoşnutsuzluğu olan olgularda sol anterior singulat korteks kan akımında kontrollere kıyasla anlamlı bir azalma ve sağ insula kan akımında anlamlı bir artış bildirilmiştir (95). Ancak BST-c'deki ya da serebral kan akımındaki farklılıkların, cinsiyet kimliğinde değişkenliğe neden olmaktan ziyade deneyimden kaynaklanabileceği de düşünülmektedir (96).

Kadınların belli sözel uyarıları daha iyi işlediği erkeklerinse görsel uzamsal işlevlerde kadınlardan daha başarılı olduğunun görüldüğü bir çalışmada trans kadın ve erkekler kontrol gruplarıyla karşılaştırılmış, trans kadınların erkek kontrollere göre sözel uyarıları işlerken daha az işlevsel serebral asimetri gösterdikleri, lateralizasyon tercihlerinin daha az olduğu ve sözel bellek testinde daha başarılı oldukları bulunmuştur. Trans erkeklerdeyse lateralizasyon tercihleri erkeklerdeki gibi fazla bulunmuştur, ayrıca sözel bellek testinde kadın kontrollerden düşük performans göstermişlerdir (97). Bunlarla birlikte bu konuda yapılan çalışmaların verileri birbirleriyle tutarsızdır ve lateralizasyon tercihlerinin önemi bilinmemektedir (77).

2.1.5.2.Sosyalizasyon

Ebeveynlerde atipik psikoseksüel gelişim özelliklerinin olması, anneye yakınlık, babayla özdeşim kurmada güçlük, ebeveynlerin çocukları için cinsiyet tercih etmesi ya da anne baba arasındaki dinamikler cinsiyet hoşnutsuzluğu gelişimiyle ilişkili olduğu düşünülmüş, ancak bu hipotezler sağlam kanıtlarla desteklenememiştir. Anne

baba psikopatolojisi, kadın cinsiyetinin aşağılanması, babanın kızına değer vermemesi, oğlunu fazlasıyla korkutması ya da ihmal etmesinin sağlıklı özdeşimi engellediği iddia edilmiştir (98). Baba ile atipik cinsiyet gelişimi olan erkek çocuk arasında emosyonel bir uzaklığın olduğunun saptandığı bir çalışmada, çocuğun atipik cinsel gelişiminin ebeveynde olumsuz duygular uyandırabileceği ve bu uzaklığın çocuğun kadınsı gelişiminden kaynaklanabileceği vurgulanmıştır (99). Coates ve arkadaşları (100), cinsiyet hoşnutsuzluğu olan erkek çocukların, anneye duygusal olarak ulaşamadıklarında duydukları ayrılık kaygısıyla başa çıkmak için “anneyle olmak” yerine “anne olmak” gibi bir çözüm bulduklarını ileri sürmüştür. Ancak son yıllarda çocukların karşı cinse özgü aktivitelerle ilgilenmesi durumuna daha fazla tolerans gelişmekte ve psikososyal etmenler eski önemini yitiriyor görünmektedir (77).

Yapılan çalışmalar oyuncak, oyun arkadaşı ve aktivite tercihleri dahil olmak üzere cinsiyete dayalı çocukluk davranışındaki bireysel farklılıkların çok sayıda faktörden etkilendiğini göstermektedir, sosyalizasyonun etkisi ile ilgili çalışmalar tutarsız sonuçlar vermektedir (101, 102). Ayrıca erken androjen maruziyeti gibi biyolojik etkilerin sosyalizasyonun etkisini değiştirdiği düşünülmektedir (92).

2.1.6.Komorbidite

Cinsiyet hoşnutsuzluğu olan erişkinlerde depresif bozukluk, anksiyete bozukluğu tanı oranları yüksektir, ayrıca kendine zarar verici davranışlar, intihar girişimleri, madde kullanımı da genel popülasyona göre daha sık görülür (70). Bununla beraber yapılan çalışmalar cinsiyet uyum müdahaleleriyle psikiyatrik semptomların gerilediğini göstermektedir. Örneğin 2014’te yapılan bir çalışmaya 107 trans dahil edilmiş ve hormon tedavisi verilmiş, tedavi başlangıcındaki depresyon (%42 den %23’e) ve anksiyete bozukluğu (%50’den %17’ye) tanıları 12 aylık hormon tedavisinin ardından azalmış, sonuçlar anlamlı bulunmuştur (103). Ayrıca cinsiyet hoşnutsuzluğunda sosyal destek puanları ile psikiyatrik belirtiler ilişkili bulunmuş, zihinsel iyilik hali için sosyal desteğin güçlendirilmesi gerektiği yorumu yapılmıştır (104).

Başka bir çalışmada 86 trans katılımcı, kişilik bozukluğu tanılı 98 ve sağlıklı kontrol grubunu oluşturan 1068 katılımcıyla SCL-90 (Ruhsal Belirti Tarama Listesi) kullanılarak karşılaştırılmış, trans katılımcılar kişilik bozukluğu tanılı katılımcılardan önemli ölçüde düşük puan almış, sağlıklı kontrol grubuna göre ise kısmen yüksek

puanlar alsalar da bu puanlar normal sınırlarda kalmıştır. Aynı çalışmada bahsedilen gruplar eksen I ve II patolojiler açısından da karşılaştırılmış ve trans katılımcılar kişilik bozukluğu tanı bireylere göre daha düşük oranda tanı almışlardır. Bu çalışmanın verilerine göre cinsiyet farklılıklarının bir psikopatoloji olduğu, translarda kişilik patolojisine sıkça rastlandığı görüşünden uzaklaşmıştır (105).

Avrupa’da yapılan çok merkezli bir çalışmada 305 trans katılımcının psikiyatrik ek tanıları çalışma sırasında ve yaşam boyu yaygınlık açısından incelenmiş; anksiyete bozukluğu tanı oranları %17 ve %28 duygu durum bozukluğu %27 ve %60, madde ve ilişkili bozukluklar %8 ve %16, yeme bozuklukları %1 ve %2 olarak tespit edilmiştir (106).

Transların maruz kaldıkları ayrımcılık ve cinsiyete yönelik şiddet davranışları ile anksiyete ve depresyon belirtileri, intihar düşüncesi ve girişimleri ilişkili bulunmuştur (107-109). Benzer şekilde 350 trans olguyla yapılan bir çalışmada cinsiyete yönelik şiddete maruz kalanların intihar girişim öyküsü maruz kalmayanlardan 3-4 kat fazla bulunmuştur (110).

2.1.7. Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Psikiyatrik Yaklaşım

Pek çok TGD, cinsiyet uyum sürecinin bir parçası olarak terapiye veya başka tür ruh sağlığı bakımına ihtiyaç duymazken, bazıları duyabilmektedir. SOC-8’de ruh sağlığı uzmanlarına ve sağlık uygulayıcılarına

- Kişinin cinsiyet uyum sürecine rıza gösterme kapasitesini etkileyen ruh sağlığı semptomlarını tedaviye başlamadan önce ele almalarını
- TGD’lere temel perioperatif bakıma katılma kapasitesini etkileyen ruh sağlığı semptomlarını gidermek için bakım ve destek sunmalarını
- Önemli ruh sağlığı belirtileri veya madde kötüye kullanımı olduğunda, cinsiyeti uyum sürecinin parçası olan cerrahi prosedürün ruhsal semptomlar üzerindeki potansiyel olumsuz etkisini değerlendirmelerini
- Cinsiyet uyum sürecini çevreleyen perioperatif dönemde TGD’lerin psikososyal desteğe olan ihtiyaçlarını değerlendirmelerini
- Cinsiyet uyumu operasyonlarından önce TGD’lere tütün ve nikotinden uzak durmaları konusunda danışmanlık yapmalarını ve yardımcı olmalarını
- Kişinin yatan hasta ünitesine kabul edilmesi gerekiyorsa, kontrendike olmadıkça mevcut hormon tedavisine devam edilmesini

- Kişi yataklı sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyduğunda tüm personelin doğru isim ve zamirleri kullanmasını ve ayrıca kişinin cinsiyet kimliğiyle uyumlu banyo ve uyku düzenlemelerine erişim sağlanmasını
- Kişinin akranlar, arkadaşlar ve aileler dahil olmak üzere sosyal destek sistemlerini geliştirmek ve sürdürmek için cesaretlendirmelerini ve desteklemelerini
- Psikoterapinin bazı TGD'ler için yararlı olabileceğini kabul ederken, cinsiyet uyum sürecine başlamadan önce kişilerin psikoterapi görmesini zorunlu kılmamalarını
- Kişinin cinsiyet kimliğini değiştirmeye ve doğumda atanan cinsiyete daha uygun hale getirmek için yaşanan cinsiyet ifadesini değiştirmeye yönelik “onarıcı” ve “dönüşüm” tedavisi önerilmemelerini önermektedir (4).

Bakım Standartları, hormon terapisi ya da cerrahi tedavilerden önce belirli sayıda psikoterapi seansı önermemekle beraber, cinsiyetiyle ilgili endişeleri olan TGD'lerde psikoterapilerin amaçlarını şu şekilde anlatmıştır:

- Cinsiyet hoşnutsuzluğuyla başa çıkmayla ilgili yaygın kaygıları ele almak ve ayrıca dışa açılma sürecinde yardımcı olmak (111).
- Kişinin cinsiyet kimliğini ve ifadesini keşfetmek, kendini kabul ve umudu artırmak ve düşmanca ve engelleyici ortamlarda dayanıklılığı geliştirmek (112).
- Cinsiyet uyumu amacıyla yapılan tıbbi müdahalelerin takibi sırasında ortaya çıkabilecek ruh sağlığı semptomlarını ele almak (113).

Cinsiyet uyum sürecinde tıbbi prosedürleri başlatmak için psikoterapi gereksiniminin yararlı olduğu gösterilmemiştir ve bu tür tedaviye ihtiyacı olmayanlar ya da bu tedaviye erişimi olmayanların bakımı için zararlı bir engel olabileceği düşünülmektedir (114).

2.2.Şiddet

2.2.1.Tanımlar ve Açıklamalar

2.2.1.1. Şiddetin Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü 2002 yılında yayınladığı raporda şiddeti fiziksel güç ve iktidarın kasıtlı bir biçimde bir başka kişiye, bir grup ya da topluluğa uygulanması ya da uygulanmasıyla tehdit edilmesi sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm,

psikolojik zarar, yetersiz gelişme ya da yoksunluk oluşması ya da oluşma ihtimalinin bulunması şeklinde tanımlamıştır. Bu raporda şiddet, uygulayıcısına göre kendine yönelik, kişilerarası ve toplu şiddet olarak üç geniş kategoriye ayrılmış, kişilerarası şiddet aile ve yakın partner şiddeti ve topluluk şiddeti olarak ikiye bölünmüştür. Aile ve yakın partner şiddeti genellikle aile ve yakın partnerler arasında, sıklıkla evde görülen şiddet türü olarak, topluluk şiddeti ise akraba olmayan ve birbirini tanıyan ya da tanımayan insanlar arasında, genellikle evin dışında görülen şiddet türü olarak tanımlanmıştır (5).

2.2.1.2. Cinsiyet Temelli Şiddet

İkili cinsiyet sistemi içindeki eşitsiz güç dinamiklerinden kaynaklanan ve daha fazla fiziksel ve sosyal güce sahip olan eril cins tarafından eril olmayana uygulanan şiddet şeklidir (115, 116). Yerleşik ataerkil ve heteronormatif değerler sisteminin neden olduğu bu durum gene aynı sistemin yol açtığı kadınların eğitimden geri kalması, maddi güçlerinin olmayışı, toplumda düşük statüde görülmeleri gibi sonuçlarla pekişir (117-119). Cinsiyet temelli şiddet ile daha önceden genellikle erkek tarafından kadına yönelik olan şiddet şekli anlaşılırken tanım son zamanlarda genişletilmiş ve cinsiyet kavramı açısından azınlık ve güçsüz konumdaki kişilerin cinsiyetleri nedeniyle maruz kaldıkları şiddeti ifade eder olmuştur (120, 121). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin (The Office of The United Nations High Commissioner for Human Rights) transfobik ve homofobik şiddet hakkındaki bilgi notunda LGBT'lere yönelik şiddeti "cinsiyet normlarına karşı geldiği düşünülenleri cezalandırma arzusunun güdülediği toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet biçimi" olarak tanımlamaktadır (122). Birleşmiş Milletler cinsiyet azınlık gruplarına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet biçimi olarak kabul etse de cinsiyete dayalı şiddetin tam olarak ne anlama geldiğiyle ilgili halen bir uzlaşma yoktur (123).

2.2.1.2.1 Cinsiyet Temelli Şiddet ile İlişkili Bazı Kavramlar

2.2.1.2.1.1 Heteronormativite

Heteronormativite ve ikili cinsiyet anlayışı biyolojik cinsiyete karşılık gelen ve üreme fizyolojisine göre tanımlanan, birbirinden ayrı ve birbirini tamamlayan kadın ya da erkek cinsiyet kategorilerinin kesin sınırlarını kabul etmektedir (124). Heteronormatif sistem heteroseksüelliğin doğal ve üstün sayıldığı hegemonik normlar, söylemler, uygulamalarla inşa edilir ve homofobiyi, transfobiyi, cinsel azınlıkların maruz kaldığı

ayrımcılığı meşru kılmaktadır (11). İlk kez queer teorisyeni Michael Warner tarafından kullanılan heteronormativite terimi cinsel azınlıkları aykırı bir statü kabul eden normatif toplum anlayışında heteroseksüelliğin ayrıcalığını vurgulamak için kullanılmıştır (125).

Cinsiyet temelli şiddet bir toplumda erkek ya da kadın olmanın ne demek olduğuna dair yerleşik kabullere kök salmaktadır. İçinde bulunduğumuz heteronormatif düzende normal olarak belirlenen sınırların dışına çıkan birey şiddet davranışlarının hedefi olmaktadır (126).

2.2.1.2.1.2. Transfobi

Turner ve arkadaşları tarafından transfobi sosyokültürel cinsiyet uyumu ideolojisine uymayanlara karşı gösterilen irrasyonel bir tepki olarak tanımlanmaktadır (127). Bu tepkilerin erkeklik ve erkek cinsiyeti statüsüne doğrudan meydan okunduğu durumlarda ortaya çıktığı, ikili cinsiyete uyumsuz olan bireylerin, toplumsal cinsiyet normlarına yönelik tehdit olarak algılandığı, bu durumun da translara karşı nefret ve öfke duygularını uyandırdığı öne sürülmüştür (128, 129). Ayrıca toplumsal cinsiyetçiliğin cisgender cinsiyeti normal, diğerlerini anormal kabul ederek cinsiyet uyumsuzluğunun olumsuz değerlendirmesini pekiştirdiği ve bu durumun da bireysel düzeyde duygusal tikslenme ve cinsiyete yönelik aşağılama ile sonuçlandığı düşünülmektedir (130).

Talia Mae Bettcher, transfobik şiddetin transların “aldatıcı” oldukları klişesiyle teşvik edildiği ve mazur gösterilmeye çalışıldığını öne sürmüştür. Yaşanılan şiddet vakaları gözden geçirildiğinde translar açıkça eril ya da dişil olarak yorumlanabilecek cinsiyet sunumları olsa ya da genital rekonstrüksiyon geçirmiş olsalar da cerrahi olarak oluşturulan cinsel organlar “yapay” addedilmekte ve bu kişilerin aldatıcı olduklarına inanılmaktadır. Çalışma ayrıca siyahi trans kadınların şiddete daha açık ve korumasız halde olduklarının, transfobik şiddetle mücadelenin feminist ve ırkçılık karşıtı bir politika ile yürütülmesi gerektiğinin altını çizmektedir (129).

2.2.1.2.1.3. Patriyarka

Patriyarka yani ataerkillik cinsiyetler arası hiyerarşik güç ilişkisine dayanan, erkeklerin kadınlar üzerinde her alanda egemenlik kurduğu, kadınların baskılandığı ve sömürüldüğü geleneksel uygulamalar sistemidir (131, 132). Bu sistemce kadınlar kısıtlayıcı davranış kurallarıyla denetlenmekte, aile onuru kadın erdemiyle

ilişkilendirilmekte ve kadınların boyun eğici tutumlarını sürdürmesi için şiddet gerekli görülmektedir (133). Ataerkil örgütlenme toplumu cinsiyet özelliklerine göre sınıflandırmakta, heteroseksüaliteyi dışlayıcı bir hegemonya olarak kullanmakta ve bu şekilde de iktidarını pekiştirmektedir (134).

2.2.1.3. Aile İçi Şiddet Tanımı ve Türleri

Aile içi şiddet cinsiyet fark etmeksizin aile içinde gerçekleşen herhangi bir tehdit, şiddet, istismar olayı olarak tanımlanmaktadır. Aile içi şiddet ile ilgili araştırmaların çoğu yakın partner şiddetini baz almakla beraber bu tanım yetişkin aile üyeleri tarafından uygulanan her türlü şiddet davranışı için de geçerlidir (135). Aile içi şiddet kavramını bir bütün olarak ele almak uygun olsa da araştırmacılar genellikle vurma, tekmeleme, yumruklama ile beden bütünlüğünü tehdit eden fiziksel şiddet, rahatsız edici cinsel içerikli sözler söylemekten zorla cinsel ilişkiye girmeye kadar uzanan cinsel şiddet ve duygusal ve sözel istismarı içeren psikolojik şiddet boyutlarında ele almışlardır (136). Aile içi şiddetin bir boyutu da maddi ihtiyaçların karşılanmaması, ekonomik güvenceden yoksun bırakılması şeklinde uygulanan ekonomik şiddettir (137).

2.2.1.4. Zorbalık Tanımı ve Türleri

Zorbalık, kardeş ya da flört partneri dışında bir genç ya da genç grup tarafından yapılan; algılanan ya da gerçek güç dengesizliği ile karakterize olan, birden çok defa tekrarlanan ya da tekrarlama ihtimali yüksek olan kasıtlı zarar verme olarak tanımlanır (138, 139).

Zorbalık davranışları günümüzde pek çok araştırmacı tarafından doğrudan ve dolaylı saldırganlık olarak sınıflandırılmaktadır (139-141). Buna göre yüz yüze gerçekleşen fiziksel ve sözlü zorbalık, kötü bakışlar atma, rahatsız edici el-kol hareketleri doğrudan saldırganlık olarak kabul edilir. Fiziksel zorbalık itme, tekmeleme, yumruklama, eşyalarını çalma gibi her türlü fiziksel saldırıyı; sözlü zorbalıkta alay etme, hakaret etme, küçültücü şekilde seslenme gibi mağdura zarar vermek için yapılan her türlü sözlü tacizi içerir (142, 143). Dolaylı saldırganlıksa zorbalığın sosyal ilişkileri manipüle ederek mağdurun itibarının zedelenmesine ve dışlanmasına neden olan ilişkiel zorbalıktan oluşur. Doğrudan saldırganlıktan farklı olarak üçüncü kişileri de içerir ve mağdur saldırganı tanıyamaz (144). Mağdur hakkında dedikodu yaymak,

mağdura iftira atmak, akranları dışlamaya ikna etmek en yaygın ilişkisel zorbalık biçimleridir (145-147).

Siber zorbalık ise elektronik ortamda akranları tehdit etme, taciz etme yoluyla zarar vermek olarak tanımlanan bir zorbalık türüdür. Geleneksel zorbalık tanımlarının aksine siber zorbalık zorba ile mağdur arasındaki güç farkına dayanmaz ve davranışın tekrarlayıcı olması gerekmez (148).

2.2.2. Transların Maruz Kaldıkları Şiddet Olayları

United States Transgender Survey, 27.715 katılımcı ile transların deneyimlerini inceleyen en kapsamlı ankettir. Bu anketin sonuçlarına göre son bir yıl içinde transların %46'sı cinsiyet farklılıklarından ötürü sözlü tacize, %9'u fiziksel saldırıya, %10'u cinsel saldırıya uğradığını, %54'ü yakın partner şiddetine maruz kaldığını, %14'ü halka açık alanlarda eşit muamele görmediğini ya da sosyal hizmetten mahrum bırakıldığını bildirmiştir (13).

TGD'ler CGD yaşlılarına göre çocukluk çağlarında farklı şiddet türlerini önemli ölçüde yüksek oranda deneyimlemektedir (149). Bununla birlikte maruz kaldıkları damgalanma, ayrımcılık, şiddet olayları pek çok faktöre göre değişiklik göstermektedir. Cinsiyet kimliğini daha erken keşfeden katılımcıların yaşam boyu transfobi ve ayrımcılık deneyimlerini bildirme oranlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (150, 151). Bir sosyometrik çalışmada cinsiyetinden hoşnut olmayan erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla ayrımcılık ve damgalanma hissettiklerini belirtmişlerdir (152). Başka bir çalışmada kız çocuklarındaki erkeksi davranışların erkek çocuklarındaki "korkakça" davranışlardan daha kabul edilebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (153). Bir etnografik çalışmada ise Afrika-Amerikan ve Latin kökenli trans kadınların Avrupa-Amerikan kökenli trans kadınlardan daha yüksek oranda sözlü, fiziksel ve cinsel saldırıya maruz kaldıkları tespit edilmiştir (154).

2.2.2.1. Aile Kabulü Önündeki Engeller ve Aile İçi Şiddet

Pek çok araştırmacı ailelerin bir trans çocuğa sahip olmayı, damgalanma ve sosyal statü kaybını önlemek amacıyla reddettiklerini savunmuşlardır (155, 156). Namus temelli şiddet kavramına ilişkin ayrıntılı bir bakış açısı sunan bir kitapta, çoğu kültürde ailenin sosyal statüsünün bireysel refahtan önemli görüldüğü, namuslu aile imajının itibar, gurur, ekonomik fırsatlar, olumlu benlik algısı ile ilişkilendirildiği yorumu

yapılmıştır (157). Transların yaşadıkları aile içi şiddet vakalarının da damgalanma ve namus kavramlarıyla güçlü bağlantısı olduğu düşünülmektedir (158).

Chicago’da yürütülen bir çalışmaya 78 trans kadın, 33 trans erkek dahil edilmiş, katılımcıların %66’sı evinde şiddet gördüklerini bildirmiş, bu şiddet davranışları cinsiyetlere göre ya da şiddet türlerine göre ayrılmamıştır (159). Benzer şekilde başka bir çalışmada translar %56.3 oranında evlerinde şiddet gördüklerini ifade etmiş, trans kadınların anlamlı ölçüde daha fazla şiddet mağduru olduğu gösterilmiştir (MtF: %67.3 FtM:%38.7) (160).

Tüm bunlarla birlikte özellikle trans kadınlar yaşadıkları aile içi şiddet vakalarını büyük ölçüde bildirmemektedir ya da şiddet gördükleri yerde yaşamlarına devam etmek zorunda kalmaktadır, çünkü yardım arama davranışları sosyal izolasyon, ekonomik bağımlılık, sınırlı konut seçenekleri, hizmet sağlayıcılarının transfobik tutumları nedeniyle engellenmektedir. Mevcut sorunun çözümü için yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (14).

2.2.2.2. Okulda Zorbalık

Avustralya’da transgender ve cinsiyet farklılıklarına sahip gençlerle yapılan ve çevrimiçi anket niteliğinde olan bir çalışmaya, yaşları 14-25 arasında olan 859 katılımcı dahil edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların %74’ü zorbalığa ve %68,9’u ayrımcılığa maruz kaldığını bildirmiş, bu oranlar cisgender akranlarına göre yüksek bulunmuştur. Okullarda öğretmenleri tarafından desteklenmediklerini hisseden cinsiyet farklılığına sahip gençlerin eğitim çıktıları, desteklenenlere kıyasla daha kötüdür. Tüm bu transfobik deneyimler ve kötü aile desteği mental sağlık sorunları, intihar girişimi ve düşüncesi, kendine zarar verme davranışlarıyla ilişkili bulunmuş, transgender gençleri eğitim ortamlarında adilce destekleyen programlara ihtiyaç olduğu yorumu yapılmıştır (161).

ABD’de 9. ve 11. sınıflardaki ergenlerle yapılan nüfus temelli çalışma cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği farklılıklarına sahip çocuklarda duygusal sıkıntı ve zorbalık deneyimlerine odaklanmış, çalışmaya katılan 79.989 gencin %10,2 si kendini Lezbiyen Gey Biseksüel Kuir (Queer) (LGBQ) (cinsel kimlikten bağımsız olarak), %2,6’sı TGD olarak tanımlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre heteroseksüel TGD gençler LGBQ akranlarına göre önemli ölçüde yüksek duygusal sıkıntı ve zorbalık mağduriyeti oranları göstermemiştir. Bu bulgunun TGD gençlerin arzuladıkları

cinsiyet ile kabul edilmelerini kolaylaştıracak koruyucu faktörlerle açıklanabileceği düşünülmüştür (hormon tedavisi, psikolojik destek vs.). Bununla birlikte hem TGD ve hem LGBQ bireyler neredeyse tüm zorbalık türlerine heteroseksüel CGD akranlarına göre daha fazla maruz kalmışlardır. Ayrıca hem TGD hem LGBQ olan grubun duygusal sıkıntı ve zorbalık maruziyeti puanları sadece TGD ve sadece LGBQ olan gruptan yüksektir, bu bulgu da kesişimsel kimliklerin ayrımcılık ve şiddete daha açık olduğu şeklindeki önceki çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır (162).

LGBTQ öğrencilerin zorbalık deneyimlerine ve okul sağlığı profesyonellerinin (rehberlik danışmanları, hemşireler, psikologlar) bakış açlarına odaklanan niteliksel bir çalışmada, LGBTQ öğrenciler sıklıkla alay edilme, rencide edici isimlerle çağırılma, fiziksel şiddet gibi davranışlarla karşılaştıklarını bildirmişler, bazıları ırksal, bedensel bir farklılıkları bulunuyorsa maruz kalınan zorbalığın arttığını ifade etmişlerdir. Bunlarla beraber okul sağlığı profesyonelleri bu davranışları engellemeye çalıştıklarını ifade etseler de bu konuda yeterince bilgi ve beceriye sahip olmadıkları, öğrenciler tarafından yeterince destekleyici görülmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Sonuç olarak TGD öğrenciler okulda zorbalığa karşı savunmasız konumdadırlar ve yöneticilerin yaklaşımları tarafsız ve profesyonel olmaktan uzak görünmektedir (163).

2.2.2.3.Kamusal Alanda Şiddet ve Ayrımcılık

Mikro saldırganlık marjinalleşmiş sosyal grup üyelerine yönelik düşmanca ya da aşağılayıcı mesajlar ileten, sıklıkla bilinçsizce yapılan ayrımcı davranışlardır (164). Bu davranışlar açıkça sözlü ya da sözlü olmayan bir biçimde sergilenebilmektedir. LGBTQ'lara yönelik mikro saldırganlık örneği olarak bir şeyin tuhaf olduğunu belirtmek için "bu çok gey" denmesi olabilir (165). Bir kişi bu ifadeyi kullanırken bunun LGBTQ'ları nasıl etkileyeceğini fark etmeyebilir. Ancak yapılan çalışmalar cinsiyet kimliği ya da yönelimiyle alakalı kötü anlamı olmayan kelimelerin olumsuz çağrışımlar yapacak şekilde kullanıldığında örtük önyargıları artırabileceğini ya da mikro saldırganlığa yol açabileceğini göstermektedir (166).

Modern zamanlarda çoğu insan marjinalleşmiş gruplara karşı önyargılarının ve ayrımcı davranışlarının bulunmadığına inansa da yapılan çalışmalar pek çoğunun hem açık hem örtük önyargıyı destekleme eğiliminde olduğu sonuçlarına ulaşmaktadır (167, 168). Bununla birlikte genellikle mikro saldırganlığın hedefi olan kişiler bu

davranışları gücendirici ve incitici olarak görürken, fail davranışlarının önemsiz ve zararsız olduğunu düşünme eğilimindedir (169).

Yapılan araştırmalar mikro saldırganlık maruziyetinin düşük benlik saygısı ve olumsuz ruh sağlığı sonuçlarıyla ilişkisini göstermektedir (170). Yani anlaşılacağı üzere mikro ön eki bu davranışların düşük etki düzeyinde olduğunu ifade etmemekte, aksine ortaya çıktığı incelikli yola, mikro saldırganlıkların tespitinin ve mücadelesinin zorluğuna işaret etmektedir (169).

United States Transgender Survey (USTS)'nin sonuçlarına göre katılımcıların %58'i polis tarafından yanlış cinsiyet ifadesi, fiziksel şiddet, cinsel şiddet ya da cinsel ilişkiye zorlama davranışlarını içeren kötü muameleye maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlası gerektiği zaman polis yardımı almaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir (13). Translar değişen oranlarda acil servis çalışanları, mahkeme personeli, acil durum yönetimi hizmet sağlayıcıları, aile içi şiddetten koruma ile ilgili görevlendirilen kişilerden hizmet ararken çeşitli şiddet davranışları ile karşılaşmaktadır (171). Türkiye'de yapılan yakın tarihli bir çalışma LGBT'lerin eğitim, istihdam ve sağlık hizmetlerine erişimlerinde algılanan doğrudan ve dolaylı ayrımcılığı araştırmış, katılımcıların %23.8 işyerlerinde LGBT'lere yönelik olumsuz bir tutum olduğunu, %53'ü sağlık personeline cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliğini açıklamadığını, %14'ü sağlık personelleri tarafından ayrımcılığa uğradığını, %21.8'i çok sıklıkla %12'si her zaman okulda cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelimi nedeniyle olumsuz davranışlara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir (172).

Yapılan çalışmalar cinsiyet azınlık topluluğun kamusal alanda maruz kaldıkları bu tür davranışların sağlık hizmeti almalarının önünde engel teşkil ettiği göstermektedir (173, 174). USTS'nin verilerini kullanan bir çalışma transların son bir yıl içinde sağlık hizmeti alırken en sık karşılaştığı şiddet türünün doktor/sağlık çalışanlarının sözlü şiddeti (%5.8) olduğu, engelli ve düşük gelirli katılımcıların sağlık kurumlarında daha fazla kötü muameleyle karşılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır (175).

Trans erkek ve kadınların işsizlik oranları genel popülasyondan yüksek, trans kadınların istihdam edilme oranları trans erkeklere göre daha düşüktür (13). Çalışmalar algılanan cinsiyet uyumsuzluğu arttıkça transların işsizlik oranlarının yükseldiğini, daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıklarını göstermektedir (176, 177). İstihdam hizmetlerine erişim güçlükleri nedeniyle trans kadınlar hayatlarını idame

ettirmek için seks işçiliğine itilmekte ve bu durum cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riskini ve cinsel şiddete maruz kalma oranlarını artırmaktadır (178, 179).

2.3. Stresle Başa Çıkma

Türkçede yüklenme, zorlanma anlamına gelen stres, tıp alanında ilk kez Claude Bernard tarafından “organizmanın dengesini bozan uyaranlar” şeklinde tanımlanmıştır (180, 181).

Lazarus (182), stresle başa çıkmayı, kişinin kendi kaynaklarını aşan içsel ve dışsal taleplerini azaltmak, çevreyle etkileşim sonucu yaşanan zorlukları tolere etmek amacıyla yapılan bilişsel, duygusal ve davranışsal eylemler olarak tanımlamış, bir olayın stres verici etkisinin kişinin karakter özelliklerine, olayı algılama ve başa çıkma yöntemlerini kullanabilme becerileriyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür.

Literatürde başa çıkma mekanizmaları kaynaklar, tarzlar ve çabalar açısından farklı şekillerde ele alınmıştır. Başa çıkma kaynakları ile kişinin problem çözme becerileri, sosyal ilişkilerdeki becerileri, olumlu benlik kavramı gibi bireysel faktörler ve sosyal destek kaynakları ifade edilmektedir. Başa çıkma tarzları, belirli durumlarda kullanılması tercih edilen ve benzer durumlarda tekrarlanan başa çıkma yöntemlerini ifade etmektedir. Bunlar dolaylı olarak kişinin tercihleri, inançları ve değerleri ile de ilişkilidir. Başa çıkma çabaları ise stres durumunda kullanılan bilişsel ya da davranışsal uygulamalardır (183, 184).

Literatür incelendiğinde başa çıkma yöntemlerinin çoğunlukla iki farklı şekilde ele alındığı görülmektedir. Bunlardan ilki “yaklaşma-kaçınma” (approach-avoidance)” ile başa çıkmadır (185). İkincisiyse “problem odaklı, duygu odaklı (problem focused, emotion focused) başa çıkma yöntemleridir. Problem odaklı yöntemler, stresli durumu değiştirmek amacıyla doğrudan müdahaleleri içermektedir. Duygu odaklı yöntemler ise, problemleri durumu düzeltmeye çalışmadan, sadece olumsuz etkilerini azaltmayı amaçlamaktadır (186).

Carver (187), stresörlerle ve stresörlerle ilişkili duygularla doğrudan başa çıkmaya yönelik yardım arama, durumun olumlu taraflarını görmeye çalışma, planlama, gerçeği kabul etme gibi müdahaleleri yaklaşan; stresörlerden kaçınmayı ve duygularla yüzleşmemeyi amaçlayan inkar etme, madde kullanma, çabalamama, kendini suçlama gibi müdahaleleri kaçınan başa çıkma şeklinde ayırmıştır.

Caplan (188) ise başa çıkma yöntemlerini uyumlu ve uyumsuz olarak gruplandırmıştır. Caplan'a göre bilgi toplamak, araştırma yapmak, içinde bulunulan durumla ilgili duyguların olduğu gibi kabul edilmesi ve yaşanması, yardım istemek, sorunu analiz edip çözmeye çalışmak, stres deneyimi boyunca gerektiğinde başa çıkma yöntemini değiştirmek, bilişsel değerlendirmeye ve ihtiyaçlara yönelik eyleme geçmek, kendine inanmak, güvenmek, umutlu olmak uyumlu başa çıkma yöntemleri olarak değerlendirilmiştir. Sorunların gerçekçi olmayan şekilde ele alınması, inkar edilmesi, olumsuz duygulardan yansıma, yadsıma, geri çekilme gibi savunma mekanizmalarıyla kaçınmak, yardım taleplerini reddetmek, sorunu çözmeye ilişkin yeterli çaba göstermemek, sorunu genelleştirmek ve çabuk yılgınlık göstermek, yeteneklerine inanıp güvenmemek ise uyumsuz başa çıkma yöntemleri olarak değerlendirilmiştir.

2.3.1.Cinsel Azınlık Grubunun Stresle Başa Çıkma Yöntemleri

Literatürde cinsel azınlık grubun başa çıkma yöntemlerine odaklanan az sayıda çalışma mevcuttur. Başa Çıkma Tepki Envanteri-Gençlik Formundan seçilen 8 madde ile oluşturulan anket kullanılarak LGB gençlerin başa çıkma stratejilerinin incelendiği ve bu stratejilerin kaçınma ve yaklaşma yöntemleri şeklinde gruplandırıldığı bir çalışmada LGB gençlerin heteroseksüel akranlarına kıyasla iki tür başa çıkma yöntemini de daha çok kullandığı bulunmuştur. Bu çalışmada kaçınarak başa çıkma yöntemlerinin sorun üstesinden gelinemeyecek kadar büyükse başa çıkmanın verimli bir yolu da olabileceği, yaklaşarak başa çıkma yöntemi için hem yeterli sosyal destek hem bazı kişisel özellikler gerektiği yorumu yapılmıştır (189).

Cinsel azınlık gençlerin azınlık stresiyle başa çıkma yollarını araştıran nitel yöntemle yapılan bir çalışma gençlerin problem çözme, yardım arama, bilişsel yeniden çerçeveleme, kendi ahlaki pusulasını belirleme, damgalanmanın hayatın rutin bir parçası olduğunu kabul etme gibi çoklu başa çıkma stratejilerini kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma azınlık stresinin bazı yönlerinden kaçınmak mümkün olmayacağından gençlerin dış dünyayı değiştirmeyi amaçlayan yöntemlerden çok mevcut düzende yaşamaya yardımcı olacak yöntemleri tercih ettiğini öne sürmüştür. Ayrıca arkadaş desteği azınlık stresiyle başa çıkmada etkili bulunmuştur (190).

Translar damgalanma ve şiddeti önlemek için sıklıkla kimliklerini gizlemeyi tercih etmektedirler. Bu nedenle cinsiyet uyumunun başarılı olması, trans kimliğin “fark edilmemesi” damgalanmadan kaçınmak için büyük önem arz etmektedir (191, 192).

Gizlenerek başa çıkma, bazı olumsuz durumlarla karşılaşmayı engellese de kişinin benliğinin temel bir yönünü saklaması, bu durumun fark edilmesi endişesine, kimlere açılması gerektiğiyle ilgili kaygılara neden olabilmektedir. Ayrıca trans kimliğin gizlenmesi kişinin kamusal hizmetlerden faydalanmasının önünde de engel teşkil etmektedir (158).

Nitel yöntemler kullanılarak yapılan bir çalışma transların kullandıkları başa çıkma yöntemlerini incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar cinsiyet normatif, duygu düzenleyici, kendini olumlayıcı, bilişsel yeniden çerçeveleme gibi kişisel; sosyal-ilişkisel, hazırlayıcı-önleyici müdahalelerin belirlenmesi gibi kişiler arası, kaçınma-gizlenme, kaynak erişimli, manevi-dini, siyasi güçlendirme gibi sistemik başa çıkma yöntemlerini kullanmaktadırlar. Çalışma ayrıca azınlık grupların damgalanma ve şiddetle başa çıkmak için kendini hazırlama, önleyici müdahalelerin belirlenmesinin önemine vurgu yapmaktadır (193).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Kişilerin içinde yaşadıkları dünyayı nasıl algıladıklarını anlamayı ve yorumlamayı hedefleyen ve deneyimlerine odaklanan nitel araştırma yönteminin (194) cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların şiddet deneyimlerini ve bu deneyimlerle nasıl başa çıktıklarını anlamak için uygun olacağı düşünülmüştür.

Bu araştırma beş temel nitel araştırma yönteminden biri olan fenomenoloji yöntemi ile tasarlanmıştır. Fenomenoloji, bir olgunun gerçekte ne olduğunu, özünü, doğasını, anlamını kavramak için kullanılan bir yöntemdir. Yaşam deneyimleri fenomenolojik çalışmalarda önemlidir (195). Felsefi temellere dayanan fenomenoloji çalışmaları önceden belirlenmiş bir fenomeni deneyimleyen katılımcıların fenomeni nasıl algıladıklarıyla ilgilenir (196).

Görüşme, nitel araştırmalarda kullanılan başlıca veri toplama aracıdır (197). Fenomenolojik çalışmalarda veri toplamak amacıyla derinlemesine görüşme yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Bu görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış şekillerde yapılabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu önceden belirlenmiş açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu görüşme türünde araştırmacı görüşmenin akışına göre alt sorularla bazı konuların detaylandırılmasını isteyebilir (198). Çalışmamızda veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Nitel araştırmalar genelleme amacı taşımazlar, amaçları bireylerin durumu nasıl algıladıkları ve bu algılayışlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri gözler önüne sermektir (196). Çalışmamızın örnekleme benzeşik örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Benzeşik örnekleme nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden biridir ve bu yöntemde araştırılan konuya yönelik olarak olabildiğince homojen, benzer özellikleri çok olan bir gruptan veri toplanır (199). Genellikle gözlem ve görüşmeler aracılığıyla veri toplanan nitel çalışmalarda, araştırmacının tekrarlarla karşılaştığında verilerin doygunluğa ulaştığını fark etmesi gerekir (200).

Araştırmamızın çalışma grubunu Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri polikliniğine cinsiyet uyum sürecine başlamak amacıyla başvuran cinsiyet hoşnutsuzluğu olan 20 katılımcı oluşturmaktadır, 20 katılımcının sadece birinin

atanmış cinsiyeti erkektir. Örneklem büyüklüğü “verilerin doygunluğa ulaşması” kriteri baz alınarak belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de cinsiyet uyum sürecine başvuranlarla yapılan başka çalışmalarda olduğu gibi kliniğimize de bu amaçla başvuranların büyük çoğunluğunun atanmış cinsiyeti erkektir, bu durumun Türkiye’de erkeklerdeki kadınsı davranışların daha az kabul görmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir (201).

3.3. Araştırmanın Uygulama Süreci

3.3.1. İlk Karşılaşma ve Alandaki Deneyimler

Tıp eğitimime başladığım İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesinin 4. senesinde, psikiyatri stajında daha önceden televizyondan, dergilerden, filmlerden görüp duyduğum, aslında hakkında pek çok yanlış bilgiye de sahip olduğum “transseksüalite” kavramını ilk kez gerçek anlamıyla öğrendim. Uzmanlık eğitimine başladığım Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi psikiyatri bölümünde asistanlığımın ilk yılında ilk kez cinsiyet uyum sürecinde olan bir danışanı takip etmeye başladım. İlk muayenede kendimi konuya ne kadar uzak hissettiğimi ve tedirginlik duyduğumu hala hatırlıyorum. Takibe başladığım ilk olgumu uyum süreci tamamlanana kadar takip ettim ve sürecin her aşamasını yakından gözlemleme fırsatım oldu. Ardından birçok danışanı cinsiyet uyum sürecinde takip ettim, aylık görüşmelerde değerlendirdim. Bu muayene ve gözlemler bana cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların aile içinde, okul hayatlarında, resmi kurumlarda, toplu taşımalarda, aslında her yerde türlü türlü zorluklarla karşılaştıklarını, nasıl ötekileştirildiklerini, nasıl toplum dışına itildiklerini, bu zorluklarla savaşmak için ne kadar çok çaba gösterdikleri görme fırsatı sağladı. Toplumun, ailelerin uyum bozucu olarak nitelendirilen, suç sayılan pek çok davranışı absorbe ederken trans olmanın ya da cinsiyet farklılıklarının neden bu kadar tepki çektiğini, öfke duygularını kabarttığını düşündürdü. Ardından transların deneyimlerine, varoluş süreçlerine odaklanan çalışmaları araştırdım, transfobi ve homofobiyle ilgili yayınları okudum, bu sırada uyum sürecindeki danışanlarımın takiplerini sürdürdüm, aileleriyle görüşmeler yaptım, kabullerinin önündeki engelleri ve endişelerini anlamaya çalıştım. Ve asistanlık eğitimimin sonlarına doğru tez çalışmamda bu soruna odaklanmaya, bu göz ardı edilen, karanlıkta kaldığını düşündüğüm noktayla ilgili çalışmaya karar verdim.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Hazırlanması

Görüşme soruları cinsiyet hoşnutsuzluğunda şiddet olayları ve bunlarla başa çıkma yöntemleriyle ilgili literatür araştırmalarıyla belirlenen temalar doğrultusunda hazırlanmıştır. Sorular “Sosyodemografik Özellikler İle İlgili Sorular”, “Çocukluk, Aile ve Cinsel Kimlikle Alakalı Çatışmalarla İlgili Sorular”, “Aile İçi Şiddet/Dışlanma Deneyimleriyle İlgili Sorular”, “Okulda Zorbalık/Dışlanma Deneyimleriyle İlgili Sorular”, “Gerçek Yaşam Deneyimi/Cinsiyet Değişikliği Tedavisi İle İlgili Sorular”, “Trans Bireylerin Yaşamları Üzerine Genel Sorular” şeklinde altı gruba ayrılmış, üç öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuş ve önerilere göre düzenlemeler yapılmıştır. Ardından bir pilot görüşme yapılmış, bu görüşmede ses kaydı alınmış ve kayıt deşifre edilmiş, bu deşifre içerik analizi ile analiz edilmiş ve soruların çalışıp çalışmadığı, amaca uygunluğu beş öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Alınan tavsiyelerle bazı sorular birleştirilmiş, bazı sorular çıkarılmış ve görüşme formu son halini almıştır. Çalışmamızın yazımında kullanılan ifadelerin, görüşme formunu hazırladığımız tarihten sonra yayınlanan SOC-8’de önerilen terminolojiye uygun olmasına özen gösterilmiştir.

3.3.3. Verilerin Toplanması

Veriler 16.08.2021- 21.04.2022 tarihleri arasında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hastanesi Psikiyatri polikliniğinde cinsiyet uyum sürecinde takip edilen danışanlarla yapılan derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır. Katılımcıların sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Bu görüşmeler sırasında ses kaydı alınmış, kayıtlarsa hemen hemen her görüşme sonrasında dökümanite edilmiştir. Araştırmanın konusu itibarıyla pek çok görüşmede sarsıcı deneyimlerden söz edilmiştir ve hem katılımcıların hem araştırmacının duygusal olarak zorlandığı anlar olmuştur. Ayrıca görüşmenin belli bir sürede bitirilmesi amaçlanmamış, katılımcıların deneyimleri ve bu deneyimlerle ilişkili duygu ve düşüncelerini ayrıntılı olarak anlatmaları istenmiştir. Bu nedenle bazı katılımcılara ilk görüşmede yarı yapılandırılmış formdaki tüm sorular yöneltilmemiş, birden çok kez görüşme yapmak gerekmiştir. İlk görüşmelerin hepsi Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hastanesi Psikiyatri polikliniğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bir katılımcının ikinci görüşmesi, bir katılımcının dördüncü görüşmesi ulaşım güçlükleri nedeniyle online olarak yapılmıştır. En kısa görüşme 32 dakika, en uzun görüşme 204

dakika sürmüştür. On katılımcıyla bir kez, dokuz katılımcıyla iki kez, bir katılımcıyla dört kez görüşülmüştür. Ortalama görüşme süresi 75,7 dakikadır.

3.3.4. Verilerin Analizi

Görüşmede toplanan verilerin analizi içerik analizi ile yapılmıştır. İçerik analizi insanların davranışlarını, doğasını anlamak amacıyla dolaylı yollarda çalışmayı sağlayan bir yöntemdir (202). Bu yöntemle veriler tanımlanmaya, içlerinde saklı olan gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu yöntemde yapılan temel işlem birbirine benzeyen verileri temalar çerçevesinde bir araya toplamak ve bunları anlaşılır şekilde yorumlamaktır (199).

Çalışmada 20 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilen 280 sayfa deşifre (12 punto ile), içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz elle yapılmış, herhangi bir program kullanılmamıştır. Beş katılımcıdan elde edilen veriler incelenerek temel kodlar ortaya çıkarılmıştır. Bu kodlar baz alınarak diğer veriler analiz edilmiş ardından kodlar birleştirilerek temalar oluşturulmuştur. Bu yolla 753 kod türetilmiş, bunlar beş tema altında toplanmıştır.

3.4. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Nitel çalışmalar kimi zaman geçerlilik ve güvenilirliklerinin düşük olması açısından eleştirilmektedir. Ancak doğası gereği nitel çalışmalar istatistiksel ya da deneysel hesaplamalara dayanmamaktadır (203). Bu nedenle nicel çalışmalar için kullanılan geçerlilik güvenilirlik kavramlarının nitel çalışmalarda kullanılması tercih edilmemekte, bunların yerine değerlendirme aracı olarak kullanılacak farklı ölçütlere yer verilmektedir. Lincoln ve Guba nitel çalışmaların geçerlik güvenilirlik değerlendirilmesi konusunda bazı yöntemler önermiş, çalışmalarını “inandırıcılık”, “aktarılabirlik”, “tutarlılık”, “teyit edilebilirlik” kavramları üzerinden yorumlamışlardır (204).

3.4.1. İnanırıcılık

Nicel araştırmalardaki iç geçerlik yerine kullanılan bir kavramdır. Nitel araştırmalarda araştırmacı verilerinin ve gözlemlerinin ne kadar inandırıcı olduğunu kanıtlamak zorundadır. Aşağıda inandırıcılığı etkileyen faktörler ve güçlendiren yöntemlerden kısaca bahsedilmiştir.

3.4.1.1. Uzun Süreli Etkileşim

Araştırmacının veri kaynaklarıyla, katılımcıları gözlemlediği ortamlarla uzun süreli etkileşimde bulunmasıdır. Etkileşim arttıkça katılımcının kendini daha rahat hissetmesi ve böylelikle cevaplarının daha içten olması amaçlanmaktadır (199). Bu çalışmada araştırmacı katılımcılar ile cinsiyet uyum sürecinde takipli olduğu polikliniklerde görüşmüştür. Online görüşmeler katılımcıların evlerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, çalışmanın dışında bazı katılımcıların uyum sürecindeki psikiyatrik takiplerini de yapmış ya da halen yapmaktadır. Bunların dışında bire bir takip etmediği katılımcıların da çoğu kez uyum sürecinde yaşadıkları adli, tıbbi, sosyal sorunlarıyla ilgilenmiştir. Bazılarıyla halen cinsiyet uyum süreci, cinsiyete yönelik şiddet ve şiddet mağdurlarına destek platformları konularında bilgi alışverişini sürdürmektedir. Ayrıca görüşmelere herhangi bir süre kısıtlaması getirilmemiş, görüşmeler sohbet tarzında yapılmış, bazen görüşmeler sırasında verilen aralarda ya da görüşme sonlarında bu etkileşime devam edilmiştir.

3.4.1.2. Uzman İncelemesi

Hem araştırmanın konusu hem nitel araştırma yöntemleri açısından uzman kişilerden araştırmanın incelenmesini isteme ve destek alınması inandırıcılığın artırılması için alınan önlemlerden biridir (205). Burada uzman, araştırmanın yönteminden, verilerinin toplanmasına, analizine, bulguların yorumlanmasına kadar çeşitli basamakları değerlendirmeye tabi tutar ve araştırmacıya önerilerde bulunur (206). Bu çalışmada araştırmacı hem yöntem hem verilerin objektif yorumlanıp yorumlanmadığı konusunda farklı uzmanlara hem sıkça sözel olarak danışmış hem de tüm verileri göndererek yaptığı analizleri paylaşmış geri bildirimlere göre gerekli değişiklikleri yapmıştır.

3.4.1.3. Katılımcı Teyidi

Katılımcılara elde edilen bulguların ve sonuçların kendi düşüncelerini doğru şekilde yansıtıp yansıtmadığının sorulmasıdır. Erlandson ve arkadaşları katılımcı teyidinin nasıl yapılacağına ilişkin farklı yollar önermişlerdir. Buna göre veri toplandıktan hemen sonra araştırmacı verileri özetleyerek, veriler toplanıp analizler yapıldıktan sonra elde edilen bulgular katılımcılara gönderilerek ya da araştırmacı katılımcılarla bireysel ya da grup halinde teyit toplantısı organize ederek bulguları teyit etmelerini isteyebilmektedir (207). Çalışmamızda, verilerin analizleri tamamlandıktan sonra beş

katılımcıdan teyit etmeleri istenmiş ve yorumlarına yer verilmiştir. Bu yorumlar aşağıda verilmiştir:

Çok güzel bir çalışma olmuş, herkesin yaşadığı hayat bambaşka, tecrübeleri apayrı, çok emek vermişsiniz, pek çok yerde nokta atışı olmuş diyebilirim....gri

Temalar bence çok uygun, gayet iyi özetlenmiş, okurken etkilendiğim, kesinlikle evet, böyle dediğim çok yer oldu. Umarım bir şeyleri değiştirebilen bir çalışma olur...turkuaz

Bulgular benim açımdan anlaşılır şekilde özetlenmiş, toplum tarafından da bu şekilde olmasını, algılara ve ön yargılara hükmedebilmesini temenni ederim...lacivert

Bence gayet güzel bir çalışma olmuş. Katılımcıların anlatımlarına dayanarak sunmuşsunuz öznel bir vurgu mevcut değil. Emeğinize sağlık...mor

Hepsini okudum gerçekten çok etkilendiğim yerler oldu. Ben neredeyse hiç zorluk yaşamamışım dedim. Hepimiz insan olduğumuz halde ne çok baskı ve şiddete maruz bırakılmışlar. Bulguların gerçeği çok güzel yansıttığını düşünüyorum umarım okuyanlara faydası dokunur...kahverengi

3.4.1.4. Çeşitleme

Araştırmacı çalışma konusuyla ilgili farklı bakış açılarını gözler önüne sermeli, kavramların katılımcılar için değişiklik gösteren anlamlarını ortaya koymalıdır. Bu durum veri kaynakları, yöntem ya da araştırmacı çeşitlemesi ile sağlanabilir. Bu kapsamda araştırmacının ortak bir sonuca ulaşmayı hedeflememesi, farklılıklara yer vermesi beklenir. Çeşitleme hiçbir boyutta gerçekleştirilmemişse araştırma inandırıcılık açısından zayıf kalabilmektedir (199). Farklı sosyokültürel ve demografik özelliklere sahip katılımcıların dahil edildiği çalışmamızda veri kaynakları çeşitlemesiyle bu kriterin sağlanması amaçlanmıştır.

3.4.1.5. Araştırmacı Önyargılarının Açıklanması

Nitel araştırmaların inandırıcılığını artıran yöntemlerden biri de araştırmacının kendi varsayımlarını ve önyargılarını veri toplama ve analiz etme sürecinde elde edilen bilgilerden ayrı tutabilmesidir (205). Büyük çoğunluğu ataerkil düzene uyum gösteren, dini değerlere önem veren, cinsiyet farklılıklarını yadırgayan bir ülkede ve gene bu özelliklere sahip bir ailede doğdum ve büyüdüm. Yakın ve uzak ailemde kimsenin toplumsal cinsiyet rollerine uymayan cinsiyet sunumu olmadı. Cinsiyet farklılıklarıyla

ilgili doğru bilgileri üniversite zamanlarında edindim, sonrasında araştırma sürecimde açıkladığım gibi konuya giderek yakınlaştım. Önyargılarımdan olabildiğinde sıyrıldığımı düşünmekle beraber özellikle de açıkladığım gibi sosyo demografik özelliklerimin de etkisiyle bazı örtük önyargılarımın olabileceği acziyetini kabul etmekteyim. Ancak bu durumun beni veri setine karşı daha şüpheli olmaya yönelterek nesnellığe yaklaştırdığını umuyorum.

3.4.2. Aktarılabilirlik

Nicel araştırmalardaki dış geçerlik yerine kullanılmakta olan aktarılabilirlik kavramı çalışmanın sonuçlarının benzer ortamlara direkt olarak genellenemeyeceği, ancak çalışmayı okuyanların benzer ortamlarda yapacağı çalışmalara aktarabileceği, uygulayabileceği sonuçlar vermesi anlamına gelmektedir (208). Aşağıda bu amaç için önerilen yöntemler kısaca anlatılmıştır.

3.4.2.1. Amaçlı Örneklem

Bu örnekleme yönteminde araştırmacı genele ilişkin bilgilere ulaşmak yerine daha özele yönelik bilgileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Veri kaynaklarının hem benzer olarak deneyimlenen durumları hem de farklılıkları yansıtacak şekilde seçilmesi gerekmektedir (199). Çalışmamızda amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan benzeşik örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.4.2.2. Ayrıntılı Betimleme

Verinin, özüne sadık kalınarak, ayrıntılı olarak, yorum katmadan, okuyucunun kolaylıkla anlayabileceği şekilde sunulmasıdır. Bu amaçla araştırmacı sıklıkla doğrudan alıntılar yaparak aktarılabilirliği artırmaya çalışır (209). Çalışmamızda da bulguları açıklarken hemen her tema için farklı katılımcılardan yapılan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir.

3.4.3. Tutarlık ve Teyit Edilebilirlik

Nicel araştırmadaki güvenilirlik yerine kullanılan kavramlardır. Tutarlık araştırmacının araştırma süreci boyunca tutarlı ve objektif davranması anlamına gelmektedir. Teyit edilebilirlik ise araştırmanın elde ettiği sonuçları verilere geri dönerek teyit etmesidir (199). Bunu sağlamak amacıyla tutarlık ve teyit incelemesi önerilmektedir (207). Araştırmamızda da analizler yapıldıktan sonra ham veriler, oluşturulan kodlar ve temalar bir öğretim üyesine gönderilerek araştırmacının

tutarlılığının, objektifliğinin değerlendirilmesi, ayrıca ham verilere girildiğinde benzer sonuçlara ulaşıp ulaşılamayacağını test edilmesi istenmiştir.

4. BULGULAR

4.1.Çalışma Grubunu Tanımlayıcı Bilgiler

Aşağıda araştırmanın çalışma grubuna dair sosyodemografik özellikler, cinsiyet uyum süreçlerine dair bilgiler, cinsel farklılıklarından ilk kime bahsettikleriyle alakalı bilgiler yer almaktadır. Her bir katılımcıya gizlilik ilkesine uygun olarak bir renk adı verilmiştir. Çalışma grubundaki tek atanmış cinsiyeti erkek katılımcıya “Lacivert” adı verilmiştir.

YEŞİL: 19 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek olarak, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Açıkta lise okumakta, annesi ve kardeşiyle beraber yaşamaktadır. Kendi şirketlerinde annesiyle beraber çalışmaktadır. Aylık geliri 5000 TL civarındadır. Bir kardeşi vardır, annesi lisans, babası ortaokul mezunudur. Annesiyle babası boşanmıştır ve babasıyla uzun zamandır görüşmemektedir. Anne ve kardeşiyle olan ilişkileri iyidir ve annesi cinsiyet uyum sürecinde kendisine destek vermektedir.

Kendini pek sosyal olmayan biri olarak tanımlamakta, uç özelliklerinin olmasını istemediğini söylemektedir. Bilgisayar oyunlarından ve yazılım yapmaktan çok keyif almaktadır. Ateist olduğunu söylemektedir. Herhangi bir zararlı alışkanlığı yoktur.

Çocukluğundan beri “bir şeylerin ters” olduğunu hissettiğini ancak cinsiyet kimliğini net olarak 13 yaşında saçlarını kestirdiğinde fark ettiğini söylemektedir. Bu farklılığı adlandırınca “rahatlamış” olduğunu ifade etmektedir. Cinsel yöneliminin kadınlara karşı olduğunu da gene o yaşlarda fark etmiş, bu konuyu annesiyle paylaşmış, olumsuz bir tepki almamıştır.

18 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır, mastektomi olmuş ve hormon tedavisi almaktadır.

EFLATUN: 23 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek olarak, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, arkadaşıyla yaşamaktadır. Çalışmamakta, öğrenci kredisi ve ailesinin desteğiyle geçinmektedir. Aylık geliri 2000 TL civarındadır. Bir kardeşe sahiptir, babası lise annesi ilkökul mezunudur, babası çiftçidir, annesi çalışmamaktadır. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “güzel bir aile” şeklindedir. Cinsiyet kimliği nedeniyle ailesiyle çokça çatışma yaşamıştır, şimdilerde ilişkileri iyidir.

Kendini ılımlı, anlayışlı, kalp kırmak istemeyen biri olarak anlatmaktadır. Şarkı söylemeyi, kitap okumayı, bisiklet sürmeyi sevmektedir. Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmakta, arada alkol almaktadır.

Çocukluk zamanlarını “Çocuklarla oynadığım zamanlarda “kadınsın kadın gibi davranmalısın” baskısı henüz başlamamıştı ve bir kadından hoşlanmak normal geliyordu ve hoşuma gidiyordu. Oyunlardan sonra yatağa uzanıp oyunda sevgili olduğum kıızı düşündüğüm çok olmuştur.” şeklinde anlatmaktadır. Küçüklükten beri fark ettiği cinsel kimliğinden net olarak 14 yaşında bir kızdan çok hoşlandığında emin olmuştur. Cinsiyet kimliği ile ilgili farklılıklardan ilk kez duygusal ilişki yaşadığı kişiye sonra da annesine bahsetmiştir. Bu konuşmadan sonra annesinin “karalar bağladığımı” ifade etmektedir.

Cinsiyet uyum sürecine 21 yaşında başlamıştır, hormon tedavisi almaktadır, herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

KAHVERENGİ: 20 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, arkadaşlarıyla yaşamakta, çalışmamaktadır. Geçimini ailesinin desteğiyle sağlamakta, aylık geliri 1000-1500 TL civarındadır. Bir kardeşi vardır, annesi lise, babası ortaokul mezunudur, annesi çalışmamakta, babası ticaretle uğraşmaktadır. Ailesiyle ilişkileri iyidir.

Kendini dışa dönük, eğlenceli ve sabırlı olarak tanımlamaktadır. Yazı yazmayı sevdiğini söylemektedir. Dini inancı sorulduğunda Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmakta, arada alkol almaktadır.

Cinsiyet kimliğini altı yedi yaşlarında, cinsel yönelimini dokuz on yaşlarında fark ettiğini söylemektedir. Yaşadığı içsel çatışmayı şöyle anlatmaktadır: *Farklılığı anladığım zaman kendimi kötü hissettim. Ben bana göre erkek dışarıya göre kızdım. Saçım uzundu okul kıyafetim kız kıyafetiydi, etek giymek zorundaydım. Dıştan bu bir kız diyordunuz ama içten içe kendimi kemiriyordum. Sabahlara kadar ağladığımı biliyorum ne olur uyanınca erkek uyanayım diye. Kendim olarak hayatıma devam edeyim. Daha sonra saçıma kâkül kestirdim, ön tarafını dikiyordum. Saçım zaten hep topluydu, saçım topluyken erkek olduğumu düşünüyordum ama açınca kızdım. Bu farklılıklardan ilk kez kuzenine, sonra da kardeşine bahsetmiş ve kardeşi “Ben seni hep abim gibi gördüm” şeklinde tepki vermiştir.*

Cinsiyet uyum sürecine 19 yaşında başlamıştır, mastektomi olmuş, hormon tedavisi almamaktadır (hormon yüksekliği nedeniyle).

TURKUAZ: 25 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, kısa süreli işlerde çalışmaktadır. Geçimini okul bursu ve ek işleriyle sağlamaktadır. Aylık geliri 6000-7000 TL civarındadır. Bir abisi vardır, annesi lise mezunu, babası ilkokulu bitirmemiştir. Annesi memur, babası taksicidir. Annesi babası boşanmış, babasıyla görüşmemektedir. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “Şiddet ve maddi geçimsizlik dolu bir ev ortamı vardı” şeklindedir. Uyum sürecinde annesinin kabulü zaman almış, uzun süreli tartışmaları olmuştur, şimdilerde annesi tamamen destekçisidir.

Kendini öfkeli, duygusal, çalışkan, sabırlı ve pesimist olarak tanımlamaktadır. Kitap okumayı, basketbol oynamayı, spor yapmayı sevmektedir. Ateisttir. Sigara kullanmamakta, üç dört ayda bir alkol almaktadır.

İlkokula başladığında cinsiyet ayrımını net olarak gördüğünü ve cinsiyet kimliğini fark ettiğini söylemektedir. Üç dört yaşlarından beri kızlardan hoşlandığını bilmektedir. Bu durumdan ilk annesine bahsetmiştir, annesi pek tepki vermemiş ancak sürece başlamasını istememiştir.

19 yaşında cinsiyet uyum sürecine başvurmuş, o zamandan beri hormon tedavisi almaktadır. Mastektomi ve histerektomi olmuştur.

SARI: 19 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, annesi ve iki kardeşiyle yaşamaktadır. Ailesinin desteği ve zaman zaman yaptığı günübürlük işlerle geçinmektedir. Aylık geliri 1000 TL civarındadır. Üç kardeşi vardır, annesi ve babası ortaokul mezunudur. Annesi temizlik görevlisi, babası teknikerdir. Ailesiyle halen çatışma içindedir.

Kendini merhametli, hayvansever ve sinirlenince kendine hakim olamayan biri olarak tanımlamaktadır. Müzik dinlemeyi, spor yapmayı, kedisiyle vakit geçirmeyi sevmektedir. Bir yaratıcı olduğuna inanmaktadır. Sigara kullanmakta, arada alkol almaktadır.

Cinsiyet kimliğini ne zaman fark ettiğiyle alakalı sorulara “Aslında hep vardı” şeklinde cevap vermiştir. 14 yaşında cinsel kimliğinden ve yöneliminden emin olmuştur. O dönemlere dair şunları söylemektedir: *8. Sınıfta artık dank etti, bana bir şey oluyor. Ben bu insanlardan neden ayrırım, ben neden onlar gibi değilim, bu kız bunu yapıyor*

ben neden yapamıyorum, o erkek arkadaşıyla konuşuyor, hoşlandığını belli ediyor ben neden yapamıyorum diyordum...

Cinsiyet farklılığından ilk kez bir aile dostlarına bahsetmiş, sonrasında da anne babası öğrenmiştir. Annesinin ilk tepkisi çocuğunu reddetmek olmuştur.

Cinsiyet uyum sürecine 19 yaşında başlamış, henüz hormon tedavisi almamaktadır ve herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

BORDO: 19 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini biseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversiteye hazırlanmakta, anne babası ve kardeşiyle yaşamakta, ailesinin desteğiyle geçinmektedir. Aylık geliri 600-700 TL'dir. İki kardeşi vardır, annesi lise, babası ilkokul mezunudur. Annesi bir fabrikada aşçılık yapmakta, babası esnaftır. Ailesiyle çatışmaları devam etmekte ancak şimdilerde ailesi uyum sürecinde büyük ölçüde yanındadır.

Kendini sessiz, içe dönük biri olarak tanımlamaktadır. Kitap okumayı, müzik dinlemeyi sevmektedir. Dini inancının olmadığını söylemektedir. Sigara kullanmaktadır.

Cinsiyet kimliğiyle ilgili farklılıkları çok eskiden hissetse de tam olarak 14-15 yaşlarında kabul etmiştir. Cinsel yönelimini 17 yaşında fark etmiştir. Farklılıkları anladığı zaman neler hissettiğini şöyle anlatmaktadır: *Benim için çok zordu ama bir yandan da heyecanlıydım, kaç yıldır ne bileyim hiç olmadığım biri gibi, sığıntı gibi hissediyordum. Dedim en sonunda kendim olucam yani, aslında heyecanlıydım ama bir yandan da toplum baskısı, ailem beni kabul etmez korkusu falan. Açıkçası bayağı korkuyordum, tedirgindim de bir yandan heyecanlı ve mutluydum da...* Bu konuyla ilgili ilk olarak kardeşiyle konuşmuş, onun desteğiyle annesine açılmıştır. Annesinin başlarda çok ağladığını zamanla kabulünün arttığını söylemektedir.

Cinsiyet uyum sürecine 18 yaşında başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

GRİ: 25 yaşındadır. Cinsiyet kimliği sorulduğunda *“Bir tanımlamaya ihtiyacım yok, savaştı bir ruh gibiyim, yaşadıklarımın dolayısı daha güçlü bir erkek diyebilirim”* şeklinde cevap vermiştir. Cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamıştır. Üniversite öğrencisidir, arkadaşısıyla yaşamaktadır. Bir şirkette asgari ücretle yönetici konumunda çalışmaktadır. Bir kardeşi vardır, annesi lise, babası yüksek lisans mezunudur, annesi çalışmamakta, babası memur olarak çalışmaktadır. Ailesiyle ilgili

ilk yorumları “*merhametsiz, mutlu bir aile değil*” şeklindedir. Ailesiyle yüz yüze görüşmemekte, bazen telefonlaşmakta ya da mesajlaşmaktadır.

Kendini merhametli, soğuk kanlı, mücadeleci ve güçlü olarak tanımlamaktadır. Kitap okumaktan, film seyretmekten hoşlanmaktadır. Dini inancı olduğunu, dini konulara yakınlık duyduğunu söylemektedir. Zararlı alışkanlığı yoktur.

Cinsel farklılıklarını küçüklükten hissetse de 13 yaşında regl olduğunda bedeninden rahatsızlık duyduğunu tam olarak anlamıştır. Gene bu yaşlarda kızlardan hoşlandığına emin olmuştur. Bu konudan ilk kez ailesine bahsetmiştir. Annesi trans olma durumundan ilk kez bahsedildiğine “*Ben böyle bir şeyi kabul edemem*” diyerek tepki vermiştir.

Cinsiyet uyum sürecine 22 yaşında başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Mastektomi ve histerektomi operasyonları geçirmiştir.

LACİVERT: 21 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans kadın, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, tek yaşamaktadır. Ailesinin desteği ile geçinmektedir, aylık geliri 3000-4000 TL civarındadır. Üç kardeşi vardır, annesi ve babası ilkokul mezunu, annesi çalışmamakta, babası kendine ait bir işyerini işletmektedir. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “geniş, sıcacık, sevgi dolu bir aile” şeklindedir. Ailesiyle ilişkileri iyidir.

Kendini güçlü, özgür, mücadeleci ve hoşgörülü olarak tanımlamaktadır. Kitap okumayı ve şarkı söylemeyi sevmektedir. İnançlı bir insan olduğunu söylemektedir. Zararlı alışkanlığı yoktur.

Altı yedi yaşlarında cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimini fark ettiğini söylemektedir. O zamanlara dair şunları anlatmaktadır: “*Uyurken diyordum ki uyuyayım ve uyandığım da gerçek bir kadın olarak uyanayım. Kimse adımı, kim olduğumu bilmesin. İsmim değişsin. Kimse bunun geçmişini falan bilmesin. Çok acı verici bir şey. İnsanların söylemleri, arkadaşsız kalmak o küçük yaşta, annenize sürekli bir şeyler sorulması, bu da kız mı, erkek mi, hareketlerinden belli değil gibi, sürekli rencide edilebilecek bir ortam, onun gerginliğini yaşamak, o yaşta insanın bunlarla sınanması çok zor.*” Bu farklılıklarla ilgili ilk kez rehberlik öğretmeniyle konuşmuştur. Rehberlik öğretmeni erkek gibi davranmak için neler yapabileceğini söylemiş ve bu şekilde davranmasını tavsiye etmiştir. Bu anısı şu şekildedir:

“Artık en sonunda rehberlik öğretmenimle konuşmak zorunda kaldık. Ben konuşmak istedim. Çok üzölmüş ağlamıştım onun yanına gittim. Ona bu durumdan bahsettim. O da çok komik bir şey söylemişti. Bana şey demişti. Ayağa kalkıp erkeklerin nasıl yürüdüğünü göstermişti. Böyle yürürsen yargılanmazsın dedi. Ben ayağa kalktım ve onun yürüdüğü şekilde yürümeye çalıştım ve yapamadım. Sonra yapabilirsin dedi. Hayır dedim yapmayacağım. Bu benim ve bundan vazgeçmeyeceğim o zamandan beri vazgeçmedim...”

Annesi babası ise cinsiyet kimliğinin en başından beri farkında olup bu durumu hiç sorgulamamış, kabullenici yaklaşmışlardır.

20 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almamakta, herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

KIRMIZI: 20 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, yurttta kalmaktadır. Ailesinin desteğiyle geçimini sağlamakta, aylık geliri 1000 TL civarındadır. Dokuz kardeşi vardır. Annesi ve babası ilkokul mezunudur, ikisi de çalışmamaktadır. Ailesi ile ilgili ilk yorumu *“Toplumun kalıplarına göre şekillenmiş bir aile”* şeklindedir. Ailesiyle ilişkileri iyidir ancak ailesindeki kimseye cinsel kimliğini açıklamamıştır.

Kendini gerçekçi ve cesur bir insan olarak tanımlamaktadır. Kitap okumayı sevmektedir. Yaratıcının olduğuna inanmaktadır. Sigara kullanmaktadır.

Cinsiyet kimliğinden ve cinsel yöneliminden 14 yaşında bir kızıdan hoşlandığında emin olmuştur. Bu durumdan ilk kez bir arkadaşına bahsetmiş, arkadaşşı da kendisine destek vermiştir. Cinsel farklılıklarını anladığı zamanlarla ilgili şunları söylemektedir:

“Çok acı çekiyordum. Oturup saatlerce tanrıyla konuştuğumu hatırlıyorum. Kendimi resmen hapisanedeymiş gibi hissediyordum. Şöyle düşünüyordum tanrı beni sevseydi bunu bana yapar mıydı ya da bir insan nasıl bununla sınanabilir ya da bir tanrı nasıl bu kadar acımasız olabilir. Hala aynı şeyi düşünüyorum bu hiç değişmedi...”

Cinsiyet uyum sürecine birkaç ay önce başlamış, hormon tedavisi almamaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

TURUNCU: 37 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Üniversite mezunudur, geçimini çiftçilikle sağlamaktadır. Aylık geliri 6000-7000 TL civarındadır. Tek yaşmaktadır. Üç kardeşi vardır. Anne

babası ilkokul mezundur, ikisi de çiftçilikle uğraşmışlardır, babasını kaybetmiştir. Abisi dışında ailesiyle ilişkileri iyidir.

Kendini yardımsever, öfkeli, kin tutamayan biri olarak tanımlamaktadır. Ata binmeyi ve balık tutmayı sevmektedir. Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara ve alkol kullanmaktadır.

Cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimini ne zaman fark ettiğiyle ilgili soruları “*Hep böyleydim*” diyerek yanıtlamıştır. Yedi sekiz yaşlarında net olarak cinsiyet farklılığını anlamıştır. Bu zamanlarını şöyle anlatmaktadır:

“Bir şey yapamıyorsunuz ki çaresizsiniz çocuksunuz bir şekilde büyüyorsunuz ne yapacaksınız ki. Yedi sekiz yaşında bir çocuk fark etse bile ne yapabilir ki. Daha sonra aile fark etmiyor. Sanki ana rahmindeyken siz doğarken bu kimlik size oturmuş. Bu böyle bir şey. Düşünüyorum bazen isteseniz de değişemezsiniz ki. Beş yaşında bir çocuğun böyle olma ihtimali var mı kime özenebilir bu çocuk. Kimi örnek alabilir bunları nasıl düşünebilir.”

Cinsiyet kimliğinden ilk kez arkadaşlarına bahsetmiş ve olumlu tepkiler almıştır. Ailesine 22 yaşında yengesinin yardımıyla açılmıştır. Annesi, ablası ve yengesi bu durumun hep farklıda olduklarını söylemiştir.

Cinsiyet uyum sürecine 36 yaşında başvurmuştur. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

BEJ: 23 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Üniversite mezunudur, arkadaşıyla yaşamaktadır. Geçimini antrenörlük yaparak sağlamaktadır. Aylık geliri 2000 TL civarındadır. Beş kardeşi vardır. Anne babası okur yazar değildir, annesi çalışmamaktadır, babası emeklidir. Ailesiyle ilişkileri iyidir.

Kendini merhametli, eli açık, insanlara çabuk güvenen bir insan olarak tanımlamaktadır. Motosiklet sürmeyi, kitap okumayı, müzik dinlemeyi sevmektedir. İnançlı biri olduğunu söylemektedir. Ayda bir iki kez alkol almakta, günde iki üç dal sigara içmektedir.

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimiyle alakalı farklılıkları ortaokulda fark ettiğini ancak kimliğini lisede tam olarak oturttüğünü söylemektedir. Bu farklılıklardan ilk kez annesine bahsetmiş, olumsuz bir tepki almamıştır.

22 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

MAVİ: 22 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Üniversiteye hazırlanmakta ve ailesiyle yaşamaktadır. Ailesinin desteğiyle geçinmekte, aylık geliri 1000 TL civarındadır. Üç kardeşi vardır, annesi ilkokul, babası lise mezunudur. Annesi çalışmamakta, babası teknisyenlik yapmaktadır. Aile ilişkileri iyi değildir. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “çok baskıcı bir aile” şeklindedir.

Kendini sessiz, sakin, samimi ve bazen eğlenceli biri olarak tanımlamaktadır. Resim yapmaktan, müzik dinlemekten, köpeğiyle vakit geçirmekten spor yapmaktan hoşlanmaktadır. Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmaktadır.

Yedi sekiz yaşlarında cinsel farklılıklarını hissetmeye başladığını, ortaokul çağlarında kendinden emin olduğunu söylemektedir. Cinsel yöneliminin kadınlara karşı olduğunu, dokuz yaşında sıra arkadaşına ilgi duyduğunda anlamıştır. Bu zamanlarını şöyle anlatmaktadır:

“Baskıcı bir ailede yaşadığım için bana nasıl tepki göstereceklerini düşündüm. Önce çok korktum, kafam da çok karıştı”

Kimseyle konuşmaması öğretmeninin dikkatini çekmiş ve Mavi ile konuşmuştur. Mavi cinsel kimliğini açıkladığında ailesini okula çağırılmışlar, ailesi bu durumu böylece öğrenmiştir. Babası *“Olmaz öyle şey sen dünyaya kız olarak geldin benim bir kız evladım var. Eğer bu durum doğuştan değilse bu senin isteğinse seni evlatlıktan reddederim daha evime ocağıma giremezsin”* diyerek tepki vermiştir.

Dokuz ay önce cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

PEMBE: 22 yaşındadır. Cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, öğrenci yurdunda kalmaktadır. Sporcu bursuyla geçinmektedir, aylık geliri 2500 TL civarındadır. İki kardeşi vardır, annesi ilkokul mezunudur, babası okur yazar değildir. Babası bekçilik yapmakta, annesi çalışmamaktadır. Ailesini “annenin ön planda olduğu hem annelik hem babalık yaptığı bir aile” şeklinde anlatmaktadır.

Sakin, sabırlı, anlayışlı, empati kurabilen bir insan olduğunu söylemektedir. Spor yapmayı, kitap okumayı, sinemaya tiyatroya gitmeyi, yeni yerler gezmeyi sevmektedir. Kendini inançlı bir insan olarak tanımlamaktadır. Arada alkol almakta, sigara kullanmamaktadır.

Kendini bildi bileli diğer insanlardan farklı olduğunu hissettiğini, ancak 17 yaşında cinsiyet kimliğinden ve cinsel yöneliminden emin olduğunu söylemektedir. Kendini sorguladığı zamanları şöyle anlatmaktadır:

“Öncelikle insan kendi içinde bir savaş veriyor. Niye böyleyim? Hasta mıyım? Ne oluyor? Niye bir kız gibi davranamıyorum ya da tam olarak bir erkek olamıyorum. Kendimle çok savaştım ve uzun zaman kabullenemedim”

Cinsel farklılıklarından önce bir arkadaşına bahsetmiş, olumsuz bir tepki almamıştır. Ardından ablasıyla konuşmuş, ablası annesine bu durumdan bahsetmiş, annesinin endişelerini gidermesine yardımcı olmuştur.

Cinsiyet uyum sürecine altı ay önce başlamıştır. Hormon tedavisi almamaktadır, herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

SİYAH: 24 yaşındadır, cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Lise mezunudur, sekreterlik yapmakta, asgari ücretle çalışmaktadır. Ablası ve eniştesiyle yaşamaktadır. Üç kardeşi vardır, annesi ilkokul babası üniversite mezunudur. Annesi çalışmamaktadır, babası polistir. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “baskıcı ve dine düşkün bir aile” şeklindedir. Ailesiyle ilişkileri kötüdür.

Kendini şakacı, sosyal, kinci olmayan biri olarak tanımlamaktadır. Spor yapmaktan hoşlanmaktadır. Dini inancının olduğunu söylemektedir. Zararlı alışkanlığı yoktur.

Kendini bildi bileli cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimiyle alakalı farklılıkları olduğunu, hep kadınlardan hoşlandığını bildiğini, 20 yaşında “transseksüalite” kavramını öğrenince ‘bu durumun adını koyduğunu’ söylemektedir. Cinsel farklılıklarından ilk kez ailesine bahsetmiş, ailesi bu durumu ciddiye almamıştır. Bu anısından şöyle bahsetmektedir:

“Umursamadılar. Erkek hissediyorum deyince güliyorlardı. Aferin erkek gibi kızımız var falan. İlk onlara açıldım. Çünkü dışarıya açılmazsın bu konuda. O zaman umursamadılar çünkü cinsiyet değiştireceğimi tahmin bile edemiyorlardı.”

23 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

BEYAZ: 36 yaşındadır. Cinsiyet kimliğini erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. İlkokul mezunudur, ailesiyle yaşamaktadır. Geçimini ailesinin desteğiyle sağlamaktadır, aylık geliri 400-500 TL civarındadır. Üç kardeşi vardır, annesi ilkokul, babası ortaokul mezunudur. Annesi çalışmamakta, babası servis şoförlüğü yapmaktadır. Ailesiyle ilişkileri kötüdür.

Kendini duygusal ve ince düşünceli biri olarak tanımlamaktadır. Spor yapmayı, motosiklet sürmeyi sevmektedir. Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmaktadır.

Cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimini ne zaman fark ettiği sorusuna “*Dört yaşımdan beri böyleyim*” diyerek cevap vermiştir. Bu durumdan doktorlar dışında kimseye bahsetmemiştir.

35 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

FUŞYA: 31 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Lise mezunudur, annesiyle yaşamaktadır. Geçimini ailesinin desteğiyle sağlamaktadır. Aylık geliri 2000-3000 TL civarındadır. Bir kardeşi vardır, annesi ve babası ilkokul mezunudur. Annesi ve babası boşanmıştır. Annesi çalışmamaktadır, babası işçidir. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “Aile konusunda şanslıyım” şeklindedir. Aile ilişkileri iyidir.

Kendini rahat ve sevilen bir insan olarak tanımlamaktadır. Bilgisayar oyunu oynamayı ve bisiklet sürmeyi sevmektedir. Dinine düşkün bir insan olduğunu söylemektedir. Arada alkol almakta, sigara kullanmamaktadır.

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimini ne zaman fark ettiği sorusuna “*Aslında hiç fark etmedim hep farkındaydım hep içimdeydi*” diyerek cevap vermiştir. 18 yaşına kadar bu durumdan kimseye bahsetmemiş, herkesin farkında olduğunu düşünmüştür. İlk kez annesiyle konuştuğunda annesi “Zaten biliyorum” diyerek tepki vermiştir.

Cinsiyet uyum sürecine 30 yaşında başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

EBRULİ: 28 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini kadınlara karşı olarak tanımlamaktadır. Üniversite mezunudur, arkadaşıyla yaşamaktadır. Antrenörlük yapmaktadır, aylık geliri 3000-4000 TL civarındadır. İki kardeşi vardır, anne ve babası ilkokul mezunudur. Annesi çalışmamakta, babası serbest meslekle uğraşmaktadır. Ailesiyle ilgili ilk yorumu “gayet güzel bir aile” şeklindedir. Aile ilişkileri iyidir.

Kendini sinirli, otoriter, sözü dinlenen ve cömert bir insan olarak tanımlamaktadır. Futbol oynamayı, boks yapmayı, kitap okumayı, gezmeyi, arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi sevmektedir. Zararlı alışkanlığı yoktur. Dinle alakalı görüşlerinden şöyle bahsetmektedir: *“Kendim konusunda dinle çok çelişkiye girerim çünkü trans bir bireyim. Atıyorum namaz kılmam gerekiyor bunu nasıl yapmam lazım? Bir kadın gibi yapmak kesinlikle içimden gelmiyor, erkek gibi kılsam şu an dinen bir taraf bu çok günah diyor, diğer taraf doğuştan geliyor bilemezsin Allah ile senin aranda, hep bir kendimle çelişkiye kalmışımdır.”*

Cinsiyet kimliğini dokuz on yaşlarında fark ettiğini söylemektedir. Hep kadınlara karşı ilgi duyduğunu ancak bunu tam olarak 17 yaşında bir kızdan çok hoşlandığında kabul ettiğini ifade etmektedir. Bu durumdan ilk annesine bahsetmiş, olumsuz bir tepki almamıştır.

26 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

MOR: 23 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Üniversite öğrencisidir, tek yaşamaktadır. Ailesinin desteğiyle geçinmekte, aylık geliri 4000 TL civarındadır. Bir kardeşi vardır, annesi ve babası lise mezunudur. Annesi ile babası boşanmıştır, annesi muhasebecidir, küçük bir aile şirketleri vardır, onu idare etmektedir. Babası emeklidir. Babasıyla görüşmemektedir. Annesiyle ilişkisi iyidir. Abisiyle ilişkisi çok dengesizdir, sürekli tartışma halinde ve bir senedir görüşmemektedirler. Ailesiyle ilgili ilk yorumu *“Çok karmaşık bir aile ortamı vardı”* şeklindedir.

Kendini asi, sinirli, dürüst ve disiplinli bir insan olarak tanımlamaktadır. Dizi seyretmeyi, spor yapmayı, basketbol oynamayı sevmektedir. Deist olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmakta, alkol kullanımı açısından sosyal içici olduğunu söylemektedir.

Cinsiyet kimliğini 13 yaşında göğüsleri büyümeye başlayınca duyduğu rahatsızlık sonrasında fark ettiğini söylemektedir. Altı yedi yaşlarında kadınlara karşı ilgisi olduğunu fark etmiş ama bu durumu adlandıramamıştır. Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimini fark etme zamanlarıyla alakalı şunları söylemektedir:

“Aynı takımdan bir kız arkadaşım oldu baya uzun sürdü. O sıralar trans birey miyim butch mıyım o aralarda gidiyorum, asla göğüslerimden hoşlanmıyorum ya da antrenmanlardan sonra maçlardan sonra herkes soyunurdu ben sürekli kabinde soyunurdum. Camianın içine girdikçe bu tarz arkadaşlıklar edindim ama sürekli ben butch mıyım trans mıyım bunu düşünüyorum. Bunlarla ilgili makaleler okudum trans arkadaşlarımla konuştum ve durumumun trans birey olduğuna karar verdim.”

Bu farklılıktan ilk arkadaşına, ailesinden ise abisine bahsetmiş, olumsuz bir tepki almamıştır.

21 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almaktadır. Mastektomi operasyonu geçirmiştir.

FÜME: 19 yaşındadır, cinsiyet kimliğini trans erkek, cinsel yönelimini heteroseksüel olarak tanımlamaktadır. Lise öğrencisidir, abisinin eşi ve yeğenleriyle yaşamaktadır. Bilişimle alakalı bir şirkette çalışmaktadır, aylık geliri 1500 TL civarındadır. Üç kardeşi vardır, anne babası ortaokul mezunudur. Annesi çalışmamaktadır, babası işçi emeklisidir. Ailesiyle görüşmemektedir.

Kendini temkinli, cesur, ortamına göre nasıl davranmasını bilen biri olarak tanımlamaktadır. Futbol oynamayı ve sevgilisiyle vakit geçirmeyi sevmektedir. Müslüman olduğunu söylemektedir. Sigara kullanmaktadır.

Cinsiyet kimliğini on yaşında, cinsel yönelimini altı yedi yaşlarında fark ettiğini söylemektedir. Bu farklılıktan ilk kez sınıf arkadaşına bahsetmiş, ardından okulda duyulunca okul müdürü ablasını çağırmıştır. Ablasına kendini anlatmaya çalışmış, desteğini istemiş, ancak görememiştir. Ailesi de bu durumu olumsuz karşılamıştır. Ailesinin cinsel kimliğini öğrenmesiyle alakalı anısı şu şekildedir:

“İlk ablama açılmak zorunda kalmıştım o zaman hamileydi. Kötü bir şey olmasın diye yavaş yavaş söyledim. Türkiye’deki ünlülerden örnekler var dedim. Ben senin kardeşinim bana destek olsan ne olur dedim. Bülent Ersoy’un şarkılarına tapıyordu o da bir kadın diye savunuyordu ama benim olduğumu öğrenince annemle babama

söyledi Annemle babam önce dediler gel konuşalım. Düzgün konuşacaklar zannettim ama hakaretler falan. Onlar ibne seni kim yönlendirdi falan dediler.”

Cinsiyet uyum sürecine 19 yaşında başlamıştır. Hormon tedavisi almamaktadır, herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

LİLA: 20 yaşındadır. Cinsiyet kimliğini nasıl tanımladığı sorulduğunda “Bedeninde kaybolmuş bir ruhum. Yanlış bedende doğmuşum” diyerek cevap vermiştir. Cinsel yönelimini kızlara karşı olarak tanımlamıştır. Üniversiteye hazırlanmaktadır, annesi ve kardeşiyle yaşamakta, babası başka şehirde çalışmaktadır. Geçimini ailesinin desteğiyle sağlamaktadır, aylık geliri 1000 TL civarındadır. İki kardeşi vardır, annesi ilkokulu yarıda bırakmış, babası lise mezunudur. Annesi bulaşıkçı, babası kalıp ustasıdır. Ailesiyle ilgili ilk yorumu *“güzel bir aile”* şeklindedir. Ailesiyle cinsel kimliği nedeniyle çok çatışma yaşamıştır, şimdilerde ilişkileri iyidir.

Kendini sinirli, hoşgörülü, eli açık bir insan olarak tanımlamaktadır. Boks yapmayı, kitap okumayı, bisiklet sürmeyi, koşmayı sevmektedir. Dinle ilgili değerleri sorulduğunda *“Müslümanım ama dine pek bağlılığım yok”* şeklinde cevap vermiştir. Sigara kullanmakta, arada alkol almaktadır.

İlkokul sıraları cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimiyle alakalı farklılıkları hissettiğini, bu durumu tam olarak 12-13 yaşlarında anladığını ve kabul ettiğini söylemektedir. Farklılıkları hissettiği zamanki duygularını *“Korktum, kendimden. Ve dışlanmaktan.”* Diyerek anlatmaktadır. Cinsel farklılıklarından ilk kez halasına, sonra da annesine ve babasına bahsetmiştir. Bu deneyiminden şöyle bahsetmektedir:

“Ben onlara açıldığımda 11-12 yaşlarındaydım. Annemle oturdum bir gün. Anne seninle önemli bir şey konuşmam lazım dedim. Önce LGBT diye bir topluluk olduğunu anlattım. Ben dedim kızlardan hoşlanıyorum ve bir sevgilim var. Biraz şok olacaksın belki bu durum ciddi olabilir ya da olmayabilir dedim pek araştırmamıştım o zamanlar. Annem önce şaka yapıyorum sandı. Git işine falan dedi. Baktı böyle devam ediyor biraz üstüme geldiler. Kapan örtün namaz kıl. Allah’a dön. Hocaya götürdüler çarpıldım mı acaba diye. Anneme söyleyince babama da söylemiş gibi oldum. Babam başta çok ağır tepki verdi. Kızdı bağırdı çağırdı. Böyle şey olmaz. Biz Müslümanız. Cehennemde yanacaksın sen Allah’a şirk koşuyorsun çok saydı bana...”

20 yaşında cinsiyet uyum sürecine başlamıştır. Hormon tedavisi almamaktadır. Herhangi bir operasyon geçirmemiştir.

Aşağıdaki tabloda çalışma grubuna ait dikkat çekici tanımlayıcı bilgiler görsel olarak sunulmuştur.

Tablo 1. Sosyo Demografik ve Klinik Özellikler

	Yaş	Atanan Cinsiyeti	Öğrenim Durumu	Çalışma Durumu	Aylık Geliri	HT Alma Durumu	Operasyon Geçirme Durumu
YEŞİL	19	Kadın	Lise Öğrencisi	+	5000 TL	+	Mastektomi
EFLATUN	23	Kadın	Üniversite Öğrencisi	-	2000 TL	+	-
KAHVERENGİ	20	Kadın	Üniversite Öğrencisi	-	1000-1500 TL	-	Mastektomi
TURKUAZ	25	Kadın	Üniversite Öğrencisi	+	6000-7000 TL	+	Mastektomi Histerektomi
SARI	19	Kadın	Üniversite Öğrencisi	+	1000 TL	-	-
BORDO	19	Kadın	Lise Mezunu	-	600-700 TL	+	-
GRİ	25	Kadın	Üniversite Öğrencisi	+	Asgari Ücret	+	Mastektomi Histerektomi
LACİVERT	21	Erkek	Üniversite Öğrencisi	-	3000-4000 TL	-	-
KIRMIZI	20	Kadın	Üniversite Öğrencisi	-	1000 TL	-	-
TURUNCU	37	Kadın	Üniversite Mezunu	+	6000-7000 TL	+	-
BEJ	23	Kadın	Üniversite Mezunu	+	2000 TL	+	-
MAVİ	22	Kadın	Lise Mezunu	-	1000 TL	+	-
PEMBE	22	Kadın	Üniversite Öğrencisi	-	2500 TL	-	-
SİYAH	24	Kadın	Lise Mezunu	+	Asgari Ücret	+	-
BEYAZ	36	Kadın	İlkokul Mezunu	-	400-500 TL	+	-
FUŞYA	31	Kadın	Lise Mezunu	-	2000-3000 TL	+	-
EBRULİ	28	Kadın	Üniversite Mezunu	+	3000-4000 TL	+	-
MOR	23	Kadın	Üniversite Öğrencisi	-	4000 TL	+	Mastektomi
FÜME	19	Kadın	Lise Öğrencisi	+	1500 TL	-	-
LİLA	20	Kadın	Lise Mezunu	-	1000 TL	-	-

HT: Hormon Tedavisi

4.2. Verilerin Analizi

Toplanan tüm veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve beş tema oluşturulmuştur. Bu temalar, alt başlıkları ve alt başlıklarda toplanan kodların frekansı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2. Tema ve Alt Temaların Kod Sıklıkları

Tema/Alt Tema	f
CİNSİYET HOŞNUTSUZLUĞU VE AİLE	172
Varoluş Sürecinde Aile Faktörü	62
Ailenin Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Bakışı	11
Ailenin Transfobik Tutumunun Nedenleri	19
Trans Bir Çocuğa Sahip Olmak	59
Ailenin Cinsiyet Hoşnutsuzluğunu “Düzeltmeye” Yönelik Girişimleri	21
AİLE İÇİ ŞİDDET DENEYİMLERİ	97
Psikolojik Şiddet Deneyimleri	84
Ekonomik Şiddet Deneyimleri	8
Fiziksel Şiddet Deneyimleri	5
OKUL YAŞANTILARI	141
Akran Zorbalığı Deneyimleri	70
Okul İdarecileri ve Eğitimcilerin Yaklaşımları	34
Cinsiyetçi Eğitim Ortamı Nedeniyle Yaşanan Zorluklar	30
Maruz Kalınan Şiddet Davranışlarının Eğitim Hayatına Etkisi	7
CİNSİYET HOŞNUTSUZLUĞU VE TOPLUM	143
Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri	28
Toplum Tarafından Uygulanan Şiddet	115
BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ	200
Yaklaşım ile Başa Çıkma	111
Kaçınma ile Başa Çıkma	89
TOPLAM KOD	753

f: Frekans

4.2.1. Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile

“Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile” teması altında toplanan veriler 5 alt temada incelenmiştir.

Katılımcıların içinde buldukları zorlu süreç boyunca aileleriyle ilgili düşünceleri, ailelerinin bu süreci ne şekilde geçirdikleriyle ilgili gözlem ve deneyimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3. Varoluş Sürecinde Aile Faktörü alt temasının kod sıklıkları

Varoluş Sürecinde Aile Faktörü	f
<i>Aileden Beklenti</i>	14
<i>Aileye Hak Verme</i>	7
<i>Ailenin Kabulü</i>	28
Farklılıklara Zamanla Alışma	14
Hitap Şekli: Bir kabul göstergesi olarak	7
Erkek Cinsiyete Geçiş Daha Kolay Benimseme	7
<i>Aile Desteğinin Önemi</i>	13
Toplam	62

f: Frekans

Katılımcılar ailelerinden sıklıkla cinsiyet farklılıklarını kabul etmelerini ya da geçirecekleri süreç ve mücadele edecekleri zorluklarda destek olmalarını beklemişlerdir. Füme, Gri ve Beyaz bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Ben uyuşturucu kullanmıyorum bir şeyin bağımlısı değilim bu kötü bir şey değil benim açımdan. Onların da böyle bakmasını isterdim bakmadılar...füme

Anne babamın duruşu şöyle olabilirdi; evlat bizim evladımız, bir durumla karşı karşıyayız. Ne olduğunu biz de bilmiyoruz ama elimizden geleni yapacağız. Eğer düzelebilecek bir şeyse düzelsin. Düzelemeyecekse doktorlar ne derse biz onun yanında olacağız diyebilirlerdi. İnsanların daha fena işler yapan evlatları var onları kabul ediyor. Bir akrabamızın çocuğu uyuşturucu bağımlılığında kliniğe yattı. Çocuk kendi evlerini yaktı. Bu çocuk ailesiyle yaşıyor. Vaz mı geçtiler çocuklarından geçmediler. İnsanlar çocuklarından vazgeçmemeli....gri

Ailemle konuşmak isterdim. Benim derdime çare olsunlar elimden tutsunlar diye...beyaz

Katılımcıların bazıları cinsiyet farklılıklarını ve uyum sürecini ailelerinin kolaylıkla kabul edememesine hak verdiklerini söylemektedir. Bej ve Mor'un bu konuyla ilgili düşünceleri şöyledir:

Alışkanlık 23 yılın verdiği şeyi değiştiremiyoruz diyorlar, onlar da haklı... bej

Tabi annemin verdiği tepkileri de yadırgamıyorum. Sonuçta kadın çocuğunu kız olarak büyütüyor, kendi büyüdüğü çevreye göre çok farklı bir durum o yüzden annemi yadırgamıyorum... mor

Aile kabulüyle ilgili veriler üç başlık altında toplanmıştır. Çoğu katılımcı aileleri başta cinsiyet farklılıklarına ya da cinsel rol davranışlarına olumsuz tepkiler verse de bu duruma zamanla alıştıklarını söylemiştir. Bu konuyla ilgili Turkuaz ve Beyaz şunları anlatmıştır:

Uzun sürdü annemin kabullenmesi. Bir yas süreci gibi ilerliyor aslında. Önce reddediyorlar. Sonra yavaş yavaş alışıyorlar...turkuaz

Şimdi kıyafetlerimle ilgili baskı yapmıyorlar 10 sene önce yapıyorlardı ama ben yine bildiğimi yapıyordum. Ki kıyafetlerimi de onlar alıyor....beyaz

Kahverengi, Turkuaz ve Ebruli uyum süreci tedavilerinin ve etkilerinin ailelerinin kabulünü kolaylaştırdığından bahsetmişlerdir:

Değişmemi istemiyordu benim kız olarak kalmamı istiyordu. Özelde meme ameliyatımı oldum. Annemin kabullenışı bu ameliyatlaydı biraz...kahverengi

Sakallarım tam çıkınca annemin kabullendiğini hissettim....turkuaz

Hormon tedavisiyle böyle bir şeyin olabileceğini daha iyi anladılar. İyi tepkiler verdiler....ebruli

Katılımcılardan bazıları ailelerinin kendilerine kendi seçtikleri isimle hitap ettiklerini ve böylelikle aileleri tarafından kabul edildiklerini hissettiklerini dile getirmişlerdir. Bej ve Ebruli bu konuyla ilgili duygu ve düşüncelerini şöyle paylaşmışlardır:

Bu isimle hitap etmelerinin mutluluğunu ben anlatamam. Anlat anlat bitmez. Ailem benim yanımda, ismimi de beğeniyorlar, böyle devam edeyim diyorum....bej

Bana bu şekilde hitap etmeleri hoşuma gidiyor artık bir şeylerin bilincine varmışlar diyorum. Babamın iki oğlum var demesi beni içten içe gururlandırıyor....ebruli

Bazı katılımcılar ailelerinin trans erkek olmayı daha kolay kabul ettiklerinden ya da trans kadın olma durumuna daha çok tepki göstereceklerinden bahsetmişlerdir. Sarı, Füme ve Turkuaz bu konuyla ilgili deneyimlerini şöyle paylaşmışlardır:

Çay içerken konuştuk yani babamla. Çok sakindi. Normal bir şey gibi karşıladı ama istemiyorum da dedi. Açıkçası şunu dedi. Erkek olup kız olacağına kız olup erkek

olman daha iyi benim için. Dedi ki erkek olup kız olduğunda top ibne diyeceğine kız olup erkek olduğunda en azından çocuğun erkek olmuş falan desinler dedi.....sarı

Babam şey diyordu sen erkek olsaydın da kız olmak isteseydin senin ağzını burnunu dağıtırdım. Mesela abim trans kadın olsa onu öldürürdü bence.....füme

Genelde erkek kıyafetleri alıyordum erkek reyonuna giderdim annem de gelir hızlı hızlı beğendiklerimi alırdık. Abim arada bazı kıyafetlerime bunlar ne falan diyordu ama çok zorluk yaşamadım. Tam tersi olsa erkek olsam da kadın gibi giyinsem çok daha erken müdahale ederlerdi eminim....turkuaz

Katılımcılar ailelerinden gelen desteğin cinsiyet uyum sürecindeki zorluklarla mücadele etmek açısından ne kadar önemli olduğundan sıklıkla bahsetmişlerdir. Kahverengi, Bej, Lacivert ve Bordo'nun bu konuyla ilgili deneyimleri şu şekildedir:

Babam o konuşmasında senin küçüklüğünü hatırlıyorum demişti kıvrıcık saçlı çok güzel bir kızdın ama sen nasıl istiyorsan öyle olsun nasıl istiyorsan öyle davran, hangi ismi istiyorsan onu kullan benim açımdan hiç sıkıntı yok dedi. Eğer sana burada kötü bir şey yaparlarsa bir tepki alırsan gelip bana söyle dedi. Kendimi iyi hissetmişim arkamda koca bir dağ vardı ve kimse bana karışamazdı. Sonrasında da babam hep bana çok büyük destekti....kahverengi

Annem başını hiçbir zaman eğme, senin yanlış yaptığın bir şey yok, ben her zaman arkadayım diye tepki verdi..... Babama açıldığımdaysa babam “Sen böyle devam edeceğim yoluma dersin senin yanımdayım” dedi. Ben çok şaşırdım, çünkü ailemde en sert tepkiyi babamla abimden bekledim ikisinden de görmedim. Onların desteğini arkamda hissetmek çok farklı bir duyguymuş. ....bej

Biyolojik bir erkek olarak doğmuş olabilirim ama küçük bir kız çocuğu olarak büyütüldüm. Bu konuda hiçbir zaman incitilmedim bu benim için çok büyük bir artıydı. Şu an hayatımda olan olumsuz her şeyde bu kadar güzel bir ailem olduğu için hepsini kenara bırakabiliyorum. O yüzden aile çok önemli bir kavram.....lacivert

Kardeşim bana çok olumlu yaklaştı direkt kabul etti beni onun sayesinde annelere açılabilirdim. Beni cesaretlendiren o oldu en büyük destekçim....bordo

Verilerin analizlerinden katılımcıların ailelerinin “cinsiyet hoşnutsuzluğuna” nasıl baktıklarıyla ilgili elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 4. Ailelerin Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Bakışı alt temasının kod sıklıkları

Ailelerin Cinsiyet Hoşnutsuzluğuna Bakışı	f
<i>Özenti</i>	6
<i>Hastalık</i>	3
<i>Dinde Yeri Yok-Sapkınlık</i>	2
Toplam	11

f: Frekans

Bazı katılımcılar ailelerinin cinsiyet hoşnutsuzluğunun “özenti” sebebiyle ortaya çıktığına inandıklarını söylemişlerdir. Eflatun ve Bordo’nun bu konuyla alakalı deneyimleri şöyledir:

Annem sen özeniyorsun dedi. Neye kime özenicem? Kime özenebilirim ki yani dedim ben gerizekalı mıyım bu kadar zor, maliyetli ameliyatların altına giricem. İnsanların bakışlarına maruz kalıcam. Bunlara hiç özenmiyorum isterdim ki doğduğum bedeni sahipleneyim ve bu şekilde yaşayayım ama olmuyor...eflatun

Annem bir anda şey demeye başlamış. Acaba Netflix’ten çok şeyler izliyor da ondan dolayı mı oldu...bordo

Siyah ailesinin cinsiyet hoşnutsuzluğunu hastalığa bağladığını, dini açıdan kabul görmediğini düşündüklerini söylemiştir:

Bunu bir hastalık olarak düşünüyorlar, bir hastalık geçirmişim zamanla düzelecek gözüyle bakıyorlar öyle adlandırıyorlar erkekliğimi...siyah

Sadece iki tane organ varsa din müsaade ediyor diyor babam. Peki benim doğuştan gelen o sıkıntım ne olacak. Ona da bir çare bulun madem eğer günahsa. Ben günah olduğumu zannetmiyorum...siyah

Katılımcılara ailelerinin cinsiyetlerine yönelik şiddet davranışlarının nedenleri sorulduğunda verdikleri cevaplar aşağıdaki tablodaki gibi analiz edilmiştir:

Tablo 5. Ailenin Transfobik Tutumunun Nedenleri alt temasının kod sıklıkları

Ailenin Transfobik Tutumunun Nedenleri	f
<i>Toplumsal Cinsiyet Roller ve Toplumsal Tutum</i>	9
<i>Dindarlık</i>	6
<i>Eğitimsizlik ve Bilgisizlik</i>	4
Toplam	19

f: Frekans

Bazı katılımcılar belirgin toplumsal cinsiyet rollerinin ya da LGBT’ye yönelik olumsuz toplumsal tutumun ailelerinin transfobik tutumuna neden oluşturduğundan

bahsetmişlerdir. Bu konuyla ilgili Siyah, Lacivert ve Kırmızı düşüncelerini ve deneyimlerini şöyle aktarmışlardır:

Çevrede böyle bir şey yokmuş ya bizim, hani kadından ya da erkekten, bunu dönme diye itham ettikleri için bundan çekiniyorlar. Dönme. LGBT den dolayı hani kötülüyorlar ya. LGBT de de hani trans var ya o yüzden. Aslında LGBT algısını kötülüyorlar. Mesela annemin çevresi paylaşıyorlarmış WhatsApp'tan LGBT kapatılsın kapatılsın...siyah

Abim benim kim olduğumun farkında olmasına rağmen sırf toplum normlarına uymuyorum diye bundan utanç duydu ve bu davranışları gösterme hakkı buldu kendinde....lacivert

Dediğim gibi onların kafalarındaki insan değilim. Onların kafasında normal bir kız çocuğu var. Evlenmeli çocuk yapmalı. O şekilde düşünüyorlar. Beni anlayacaklarını düşünmüyorum ve böyle bir durumda ne tepki verirler çok merak ediyorum...kırmızı

Bazılarıysa ailelerindeki transfobi ile dindarlık arasında ilişki kurmuştur. Bu konuda Lila ve Siyah şunları söylemiştir:

Babam böyle şey olmaz. Biz Müslümanız. Cehennemde yanacaksın sen Allaha şirk koşuyorsun çok saydı bana...lila

Yani şimdi çekinmelerinin sebeplerinden biri dini açıdan yanlış olarak görünmesi. Lut kavmi diyorlar ya, aslında bizim durumumuzun onunla alakası yok...siyah

Bazı katılımcılar da ailelerinin transfobik tutumlarını eğitimsizliğe ve bu konuda bilgisiz olmalarına bağlamışlardır. Mor ve Turkuaz'ın bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

Bunu tamamen bilinçsizlik, insanın kendini geliştirmemesine vuruyorum. Annemin benim durumumla alakalı olumsuz düşüncelerinin nedeni de kesinlikle bilinçsizlik....mor

Bu konudaki bilgisizlik... Sonuçta onun döneminde transseksüel ne demek nasıl bilsin. Onun döneminde böyle bir eğitim falan yok...turkuaz

Katılımcıların verdikleri cevaplardan ailelerine trans bir çocuğa sahip olmanın neler hissettirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili veriler aşağıdaki tablodaki gibi analiz edilmiştir:

Tablo 6. Trans Bir Çocuğa Sahip Olmak alt temasının kod sıklıkları

Trans Bir Çocuğa Sahip Olmak	f
<i>Kaygı</i>	29
Aile Statüsüne Yönelik	16
Bireye Yönelik	13
Operasyonlarla ilgili	9
Toplumdan dışlanma ile ilgili	4
<i>İnkar</i>	19
<i>Çocukla İlgili Beklentilerin Yıkılması ve Olumsuz Beklentiler</i>	11
Toplam	59

f: Frekans

Verilerin analizleri katılımcıların, ailelerinin trans bir çocuklarının olmaları nedeniyle sıklıkla kaygılandıklarını düşündüklerini göstermiştir. Bu kaygıların bir kısmının ailenin sosyal statüsüne yönelik olduğu kanaatine varılmıştır. Bu konuyla ilgili Bordo, Siyah, Mavi ve Mor şunları söylemiştir:

Başlarda ben sormadan erkek berberine gitmiştim. Babam bayağı sinirlenmişti sen beni rezil mi edeceksin gibisinden. Bir daha olmasın gizli gideceksin. Berbere gitme kadın kuaförüne git dedi. Kestirmeme de kızdı ama daha çok berbere gitmeme kızdı. Arkadaşları tanır diye en çok. İsmi verdin mi soyadını verdin mi gibi şeyler söyledi....bordo

Ailem bu durumu insanlardan gizliyorlar, utanıyorlar. En çok babam. Bizim sülalede böyle bir şey yok diyor, sülaleden utanıyor. O.'nun kızı diyorlar ya O'nun kızı sakallı. Babam bundan korkuyor. Dönme olmuş. O.'nun kızı dönmüş. Babam sadece insanların ne düşündüğünü düşünüyor, yoksa ben çok umrunda değilim. O da biliyor aslında benim erkek hissettiğimi...siyah

Bir ismimiz soy ismimiz var. Bize yakışmaz. Kötü bilinmeyelim diye duyulmasın istiyorlar, bu yüzden toplu etkinliklere beni götürmezler....mavi

Annem el alem ne dercidir, beni öğrendiğinde de dayınlara ne diycez teyzene ne diycez sürekli böyle millete açıklama yapma gereği duyup hayatını daha çok insanlar ne der diyerek yaşayan biridir diyebilirim...mor

Kaygıların bir kısmı trans çocuğa yöneliktir. Cinsiyet uyum operasyonlarının ailesini endişelendirdiğinden bahseden Bordo deneyimlerini şu şekilde anlatmıştır:

Operasyonlarla alakalı çok korkuları var. Kaldırabilecek misin ya bir şey olursa diyorlar. Araştırmadan öyle bir şey yapmamam konusunda çok uyarıyorlar...bordo

Katılımcıların bazıları ailelerinin kendileri için cinsiyet kimlikleri nedeniyle toplum tarafından dışlanmalarından ya da şiddet görmelerinden endişe duyduklarını anlatmışlardır. Kahverengi ve Pembe'nin deneyimleri şu şekildedir:

Babam çok dışardan korktu. Çocuğuma zarar verirler mi kötü bakarlar mı diye kahverengi

Benim yaşayacağım zorluklar nedeniyle endişeleniyorlar. Öğretmen olacağım mesela, bir kitleyle iletişim halinde olacağım öğrenciler veliler... Kalbini kıracak şeyler söylerler diye korkuyorlar pembe

Katılımcılar cinsiyet farklılıklarının genellikle aileleri tarafından fark edildiğini, ancak belirtilerin görmezden gelindiğinden bahsetmişlerdir. Gri ve Beyaz bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Annem doktora şöyle diyor, ben yıllarca bu konuşmadan kaçtım. Doktor da diyor ki sen bir annesin en başından beri hissediyorsan bunu neden yaptın hem kendine hem çocuğuna. Annem de diyor ki ben böyle bir şeyi kabul edemem. Sonra teyzemden öğrendim, annen hep hissediyordu bize söylüyordu dedi. Aslında 2 yaşında İstanbul'dan doktorlar bulup onlarla görüşmüşler. Bizim çocuğumuz kafasına takılan bandanayı çıkarıp atıyor, bizim çocuğumuz etek giymiyor bu yaşta. Bu niye böyle? Annem o zamanlar çok ağlamış bu çocukta bir terslik mi var diye. Aslında onların da başlangıçtan beri bir şeyler fark edip kabullenemediklerini o süreçlerde öğrenmeye başladım gri

Bizim karşımızda Ö. diye bir kız vardı, mektuplaşıyorduk. Annem mektubumuzu yakaladı ama hiçbir şey demedi, görmemiş gibi davrandı beyaz

Mor annesine cinsiyet hoşnutsuzluğundan bahsettiğinde bile annesinin durumu inkar edişinden bahsetmiştir:

Kendimi fark ettiğimden beri tamamıyla erkek hissediyorum zaten göğüslerimden rahatsızlığımı dile getiriyordum aldırnak istediğimi falan söylüyordum anneme ama inanmak istemiyordu. Saçma sapan konuşma falan diyordu, geçiştiriyordu...mor

Bazı katılımcılar ailelerinin trans olduklarını öğrendiklerinde, kendileriyle ilgili beklentilerinin yıkıldığından bahsetmişlerdir. Kahverengi bu konuyla ilgili anısını şöyle anlatmıştır:

Terimi açıkladım transseksüel diye bir şey var ben de öyleyim dedim. Annem ağladı. Benim bir kızım vardı onu evlendirecektim o benimdi falan dedi çok kötüydü. Hemen kabullenemedi....kahverengi

Mor, Füme, Gri ve Eflatun trans olmaları nedeniyle ailelerinin kendilerinden olumsuz davranışlar beklediklerini şöyle anlatmışlardır:

Onlardan para çaldığımı düşünüyorlardı, çalmıyordum oysaki. Para vermedikleri için garsonluk yapıyordum....füme

Kardeşimi kötü etkilediğimi düşünüyorlardı, ona kötü örnek olduğumu...gri

Her şeyin farkında olmadan önce annem benim travesti olacağımı düşünüyordu. Benim ameliyatımdan önce Youtube'tan sürekli travestilerin hayatlarını izlemiş. Onun için sanırım cinsiyet değiştiren herkes kötü yola düşecek gibi bir düşünce var...mor

Benim hiçbir şey yaşayabileceğimi düşünmüyorlar bu durumdan dolayı. Mesela annem evleneceğimi falan düşünmez. Benim birini bulamayacağımı sanar. Hatta bana kızlar seni farklı olduğundan dolayı kullanır diyordu...eflatun

Katılımcılar ailelerinin cinsiyet hoşnutsuzluğunu “düzeltmek” amacıyla başvurdukları bazı yolları anlatmışlardır. Bu konuyla ilgili verilerin analizi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7. Ailenin Cinsiyet Hoşnutsuzluğunu “Düzeltmeye” Yönelik Girişimleri alt temasının kod sıklıkları

Ailenin Cinsiyet Hoşnutsuzluğunu “Düzeltmeye” Yönelik Girişimleri	f
<i>Atanmış Cinsiyetle Uyumlu Olmaya Yönlendirme</i>	9
<i>Dini Yöntemlere Başvurma</i>	5
<i>Cinselliğe Yönlendirme</i>	4
<i>Cinsiyet Uyum Sürecini Erteleme</i>	3
Toplam	21

f: Frekans

Bazı katılımcılar aileleri tarafından bu amaç doğrultusunda atanmış cinsiyetleriyle uyumlu rol davranışlarına yönlendirilmişlerdir. Pembe, Eflatun ve Lila'nın deneyimleri şöyledir:

Ablam beni değiştirmek için çok uğraştı. Elbise giydirmeye, saçımı yapmaya çalıştı pembe

Annem şu saçını uzat uzatırsan güzel olduğunu düşünüürsün kadın gibi olduğunu düşünüürsün diyordu eflatun

Annem de beni alıp konuşmuştu. Böyle düşünüyorsun bunun için bir şey yapabilir miyiz? Giyimini değiştirebilir miyiz? Hadi saçlarını uzat eskisi gibi öreyim demişti lila

Aileler tarafından başvurulan yöntemlerden biri de dini yöntemlerdir. Gri ve Siyah deneyimlerini şöyle paylaşmışlardır:

Baba tarafımın maneviyatı baskın olduğu için türbe ziyaretleri başladı. Bir gün babaannemlerin evine geldiğimde bütün komşuların toplandığını gördüm, bir odada kadınlar bir odada erkekler vardı kadınlar tespih çekiyorlar. Yere büyük bir su doldurmuşlar, üstüne çarşaf sermişler, iç çamaşırlarımı dökmüşler, tüm kıyafetlerim yerde. Ben geliyorum okuldan ev curcuna, cenaze evi gibi ama cenaze yok, herkes bir şey okuyor. Sus falan, abdest al, feraceni giy, başını ört, hemen yanımıza gel. Tamam dedim yani ben de çok uslu bir çocuktum. Oturtular beni o suyun yanına okudular okudular, işte bundan sonra bunu giy düzeleceksin. Yaşadığım o olayı unutamıyorum o iç çamaşırlarımın yerde olmasını ve o kadar insanın içinde bunun yapılmasını hala unutamıyorum....gri

Babam dedi biz seni kurtaracağız. Allah izin verirse gideceğiz Menzile orada duanı yapıp geri döneceğiz. Bana cevşen bile gönderdiler, okunmuş cevşen. Bayan hissedeyim diye. Hoca demiş o erkek hissediyor ben onu okuyayım demiş, o tamam, düzelir...siyah

Füme bu konuyla ilgili anısını şöyle anlatmıştır:

Ablam bi tanıdığı için sana ayarlayalım muhabbeti falan yaptı, belki öyle düzelirsin dedi...füme

Kahverengi annesinin cinsiyet uyum sürecini ertelemeye çalışması ile ilgili anısını paylaşmıştır:

17 yaşımda ailemle gittiğimde ben direkt sürece girmek istiyordum 18 yaşımı beklememi söylediler. 18 yaşıma geldiğimde annem üniyi kazan öyle başla dedi. Tamam dedim. Üniversiteyi kazandım geldim gittim, baktım annem hala ertelemeye çalışıyor. Daha sonra burayı öğrendim ve başladım....kahverengi

Verilere göre ailelerin cinsiyet hoşnutsuzluğunu “düzeltmeye” yönelik girişimlerinden biri de şiddete başvurmak olmuştur. Ancak şiddet davranışları bu başlık altında değil ayrı bir tema olarak ele alınmıştır.

4.2.2. Aile İçi Şiddet Deneyimleri

“Aile İçi Şiddet Deneyimleri” teması altında toplanan verilerin analizi aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 8. Aile İçi Şiddet Deneyimleri temasına ait alt temalar ve kod sıklıkları

AİLE İÇİ ŞİDDET DENEYİMLERİ	f
Psikolojik Şiddet Deneyimleri	84
<i>Duygusal olarak uzaklaşma-duygusal ihtiyaçlarını karşılamama</i>	18
<i>Küfür-Hakaret etme</i>	12
<i>Biyolojik cinsiyetle uyumlu rol davranışlarına zorlama</i>	11
<i>Kimlik adıyla hitap etme</i>	11
<i>Tehdit-Korkutma</i>	9
<i>Alay etme</i>	7
<i>Suçlama</i>	4
<i>Uzaklaşmaya zorlama</i>	4
<i>Evden kovma</i>	4
<i>Özgürlüğünü kısıtlama</i>	2
<i>Sağlık hizmeti almasını engelleme</i>	2
Ekonomik Şiddet Deneyimleri	8
Fiziksel Şiddet Deneyimleri	5
Toplam	97

f: Frekans

Toplanan veriler katılımcıların farklı şiddet türlerine değişen oranlarda maruz kaldıklarını göstermektedir. Psikolojik şiddet deneyimleri uygulama şekline göre farklı alt başlıklarda toplanmıştır ancak şiddetin doğası itibarıyla bazı deneyimler farklı şiddet türlerine aynı anda maruz kalma şeklindedir.

Katılımcılar ailelerinin cinsiyet kimlikleri nedeniyle sıklıkla kendilerinden uzaklaştıklarını ve aileleriyle duygusal paylaşımlarının azaldığını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili Gri, Eflatun, Siyah ve Bordo şunları söylemiştir:

Annem benden vazgeçmiş durumda, diğer kardeşime bağlı ama, diğer kardeşim bugün bir şey ister, o gün o ayağına gelir, diğer kardeşim ağlar, annem ona sarılıp ağlar, bunlar benim zoruma gidiyor. Ben bunlardan mahrum olacak bir şey yapmadım gri

Evde annemle birbirimizin suratına bakmıyoruz ben ölmüşüm gibi davranıyordum annem. Sürekli odamdaydım. Kapıyı açıyordum kimse yoksa çıkıyordum eflatun

Ailemle paylaşımım fazlasıyla azaldı. Önceden sofralarına oturuyordum. Rahattım. Şimdilerde hiç siyah

Başta öyle annem kaç ay boyunca benim yüzüme bakmadı, abimle babamla yabancılaştık. Aynı evin içinde bi kardeşimle konuşmam oluyordu. Bir yıl benim için çok sıkıntılı geçti bordo

Bazı katılımcılar cinsiyet kimlikleri nedeniyle aile üyelerince tehdit edilmiş, korkutulmaya çalışılmışlardır. Bu yönetime de cinsel farklılığı “düzeltme” yöntemi olarak sıklıkla başvurulmuştur. Gri babasının kendisini tehdit ettiği sarsıcı deneyimi şöyle paylaşmıştır:

Bir gün şöyle bir olay yaşadım ve bu olay demek ki içimde o kadar şey olmuş ki geçen gene aklıma geldi üzüldüm bayağı. Babam bana bunu niye yaşattı diye. O sıralar kuzenim bizim evde yaşamaya başlamıştı. Beni aradı ağlamaya başladı neredesin dedi evdeyim dedim, tektim, dedi ki baban seni öldürmeye geliyor, git, bak annen bile ağlıyor sen git dedi, annemin de ağlama sesini duyunca telefonda dedim ki bir problem var babam artık beni öldürecek kendimi hazırlamalıyım, kendi kendime bir ses kaydı çektim saatlerce ağladım ama kaçıp gitmedim babamı bekledim. Veda ettim gibi bir şeydi beni öldürecek yine de şikayetçi değilim dedim, o ses kaydını hatırlıyorum. O ses kaydı arkadaşlarımda duruyordur da belki hala, gönderdim çünkü... Babamın böyle bir şey yapacağını hep düşünmüştüm. Bunu sürekli laflarıyla söylüyordu yaşatmam yaşatmam, seni kimse bulamaz, kimse bilmez diye, tamam dedim böyle olacak ama kaçmadım, buraya kadarsa buraya kadar dedim, gerçekten de babam geldi. Ankara'ya diye yola çıkmış kalkıp Trabzon'a gelmiş. Kapıyı bir açtım ve babam ilk kez beni sakallı gördü o sırada. Onun o gözündeki korku, endişe, üzüntü, öfke benim hala içimde, hatırlıyorum. Benim de bir o kadar içimde vardı aslında korku. İçeri girdi telefonunu ver dedi. Telefonumu verdim. Hattımı içinden çıkardı, karşısına oturttu beni. Biz ailecek kitap okumayı seven insanlarız, Envarü'l Aşıkın diye bir kitap var dünyanın yaratılışından bahsediyor ben o kitabı çok severim, o kitabı çok sevdiğimi biliyordum. Envarül Aşıkın kitabını getir dedi, aç oku dedi. Karşılıklı oturduk, o da telefonunu kapattı, ben okuyorum ama bir taraftan da ağlıyorum. En son kafamı kaldırdım, dedim ne yapacaksan yap, böyle eziyet etme dedim, daha da çünkü korkum büyüyor. Biraz maneviyattan bahsetti, bu şekilde devam edersen seni 40 gün kapatırım dedi. Nefsi terbiyeden bahsetti, insanlar kendini ibadet için bir yere kapatır ve sadece ekmek suyla beslenir buna nefis terbiyesi deniyor. Benim ailemden bunu yapanlar var, babaannem, babamın dayısı yaptı. Babam da benim nefsimde problem olduğunu düşündüğü için son çare bunu düşündü. Yani bu da olmazsa seni öldürürüm dedi. Ben

o zaman nasıl bir tepki verdiğimi hatırlamıyorum sadece ağlıyordum ama şu an olsa herhalde çenem susmaz. Bilinçlendim çünkü ya da yine şikayet edemem babamı ama karşısında ağlamam artık, belki yaşın da verdiği korkuyla hiçbir şey yapamadım. Sonra hazırlan gidiyoruz dedi. Dışarı çıktık, arabayla biraz gezdik sahile gittik, kimse konuşmadı, hala telefonlarımız kapalı, diğer taraftakiler meraktan ölmüş. Sonra beni bir alışveriş merkezine götürdü. Hiçbir şey olmamış gibi bana istediğim şeyleri aldı ve geri döndük. Hayatımda yaşadığım en kötü günlerden biriydi...gri

Siyah ve Mavi bu konuyla ilgili deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Şu anki tehdidim şu cinsiyet değiştirilirse kendini öldü bil. Mesela kaçtığım zaman. Ben onu bulucam bulunca bacağını kırıcam hiçbir yere kaçmasın diye demiş babam. Tehditler bunlar yani ve uygular da kafasına takarsa....siyah

Amcam kuzenlerim köşede sıkıştırıcaz, öldürücez demişler. Düzelmezse gömücez onu demişler...mavi

Katılımcıların ailelerinden işittikleri hakaretler genelde cinsel farklılığa gönderme yapar nitelikte, cinsel içerikli ve olumsuz anlamlara gelen sözlerden oluşmaktadır. Füme, Lila, Sarı ve Siyah küfür ve hakarete maruz kaldığı deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Küfür işittiğim çok oldu.. Kevaşe, ibne, top... Annem özellikle çok ağırıma mı gitti diyeyim kaşar dedi. Ablam bir de, o da bana kaşar demişti o da çok ağırıma gitmişti...füme

Yengem ben çocuğum olsan seni çöpe atardım dedi ve tüm akrabalarımın içinde. Bir akraba da sen şeytanın dölüsün demişti...lila

Sen de erkek olacaksın ya, hah olursun gibi şeyler. Allah'ın vermediği s**i sen mi taktırıcın demişti bir de kardeşlerimin yanında...sarı

Annem babamdan hakaret içerikli sözleri fazlasıyla duydum. Genelde babam. Yani ağır küfürler ediyorlar. Dönme misin diyor. Yani her türlü. Küfürün en ağırı ne varsa ondan yiyorum....siyah

Gri anne ve babasının gurur kırıcı davranışlarından bahsetmiştir:

Küfürler vesaire, annem seni doğuracağıma taş doğursaydım dedi. Bu annemle en son yüz yüze görüşmemizdi. Şerefsiz dedi küfretti. Onlar öyle diyince ben çıktım zaten.

Aşağıda arabaya girerken babam beni gördü arabayı yumruklamaya başladı, ineceksin o arabadan küfürler falan. Rezillik duygusu mu denir onu orada tattım....gri

Sarı ve Beyaz ailelerinin kimlik isimleriyle hitap etmelerinden ne kadar rahatsızlık duyduklarından bahsetmişlerdir:

Annem çok yapıyor bunu. Kızım, Fatma? Aşırı kötü hissediyorum ve direkt oradan kaçmak istiyorum. Yani şimdi o ismi söyledi, o ismin bir erkek ismi olmayacağı kesin. Ben kimse bana bakmasın direkt kaçayım istiyorum...sarı

Babam çok üstüme gelirdi beni rezil etmede bir numaraydı. Bir yerde konuşurken o ismi söylediğinde sanki kaynar sular dökülüyordu. Bayramda bir ortama girdiğimizde ya acaba benim hakkında konuştu mu? Kadın gelmiş oğlum demiş konuştuk ama annemlerle aynı yere gelince acaba hakkımda konuşurlar mı? Yer yarılıp da içine giresim geliyordu kız lafını duyunca....beyaz

Katılımcılar sıklıkla aileleri tarafından atanmış cinsiyetle uyumlu davranmaya zorlanmışlardır. Bu davranışlarının altında yatan nedenin genel olarak toplum tarafından yargılanmaktan çekinme olduğu görülmektedir. Aileler çoğu zaman aile statüsünü çocuklarının refahından daha çok önemsemişlerdir. Bu konuyla ilgili Kırmızı, Beyaz ve Bordo'nun deneyimleri şu şekildedir:

Akrabalar arasında şey dolaşır, bu çocuk erkek gibi, niye böyle falan. Ailem de ister istemez onlar öyle diyince kızım biraz daha ağır başlı ol, biraz daha şöyle davran derdi. Sanki evrende küçülüyordum gibi, koskoca evrende eriyip küçülen bir nokta gibi hissediyordum kırmızı

Ben arabaya bindiğim zaman en arkada giderim yolda görsem plakasını bile bilmem o derece. Bana o arabayı temizletti sırf apartmandakiler görsün diye. Babamın dediği dedik ya beni böyle görüyor ya kız gibi büyütmeye çalışıyor. Bunun kız olduğunu bilsinler. İndirdi beni aşağı ağlaya ağlaya sildirdi. Ben çok zor durumlar yaşadım. Çok ağladım sızladım beyaz

İşte akrabalarımın yanında özellikle istemiyorlar. Ya da komşuların. Bilmelerini istemiyorlar. Onların yanında işte daha şey giyin. Düğüne giderken gömlek falan giyme biraz daha en azından renkli bir şeyler giy. Tamam kız şeyi giyme ama en azından biraz renkli olsun bordo

Bazı katılımcılarla cinsiyet kimlikleri nedeniyle aile bireyleri tarafından alay edilmiş, hoş olmayan şakalar yapılmıştır. Siyah ve Bordo bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Dalga da geçiyorlar hortumu taktırdın mı dediler iki gün önce. Güliyorlar kendi aralarında siyah

Abim dalga geçiyordu ilişkilerimle. Yok işte kolunu mu sokacaksın gibi saçma şeyler bordo

Bazı katılımcılar aile bireylerinin suçlayıcı söylemlerine maruz kalmışlardır. Lacivert ve Beyaz kardeşlerinin hakaret ve suçlama içeren ithamlarından bahsetmiştir:

İşte giyiniyordum çıkıyordum dışarı. Ben çıkarken senden utanıyorum, benim kardeşim olduğun için utanıyorum, karı kılıklı, top, ibne, dönme gibi. Sen bunu kendin istiyorsun, dikkat çekmek için yapıyorsun, senin yaratılışında böyle bir şey yok, sen bunu kullanıyorsun falan. Senden öğreniyorum, senin gibi kardeşim olsun istemiyorum. Aslında burada şiddetten önce beni çok zorlayan bir şey çocukluğumu gören ve benim kim olduğumun farkında olan birinin bu gibi süreçlerden geçtiğimi görmesine rağmen nasıl sen bunu kendin istiyorsun istediğin için böylesin, dikkat çekmek için bunu yapıyorsun demesi beni çok yıpratmıştı lacivert

En küçük kardeşim benim bu durumumla işte sen söylesin bizi kandırıyorsun. İşte bizde var sende yok. Kavga edeceğim zaman benim bu ayıbımı yüzüme vuruyor. İşte kandırıyorsun milleti. İnanmıyorum sana diyorbeyaz

Bazı aileler çocuklarını cinsiyet kimlikleri nedeniyle yaşadıkları çevreden uzaklaşmaya zorlamışlardır. Füme ve Turuncu bu konuyla alakalı deneyimini şöyle paylaşmıştır:

Sürece başlayacağımı söyledim. Onlar da bana git buradan ne yaparsan öyle yap dediler füme

Mesela ben ilk Turuncu dediğimde ve bunu çevreye bu şekilde diyeceğim zaman annem deme ne gerek var. Buradan git de yaşa turuncu

Katılımcılardan bazıları cinsiyet kimlikleri nedeniyle aileleri tarafından yaşadıkları evden kovulmuşlardır. Mavi babası ve anneannesinin söylemlerinden bahsetmiştir. Babası küfür ve hakaret dolu sözlerle onu evden kovmuştur. Bu söylemlerinde Mavi'nin yasal korunmasızlığına da gönderme yapmıştır:

Babam çok tepkiliydi dövücem, geldiğimde onu evde görmek istemiyorum. Ben de giderim dediğimde git sana devlet mi bakacak gitmek istiyorsan siktir ol git evden dedi. Bu durum gizlenmeyecek hale gelince anneannem at onu evden ne işi var artık evde demiş anneme mavi

Sarı bu konuyla ilgili deneyimini şöyle paylaşmıştır:

Annem tarafından evden kovuldum. Çalışıyordum o zamanlar. Ayrı evde yaşadım. Hem bu durum nedeniyle hem normal sorunlar nedeniyle. Bu durumun ağırlığı daha çok. Dedi ben seni istemiyorum sen böylesin şöylesin.

Siyah ailesi tarafından özgürlüğünün kısıtlandığı deneyimini paylaşmıştır:

Kapıları kilitliyorlar ben çıkmayayım diye. Gecen hafta kaçtım, kaçarken de arabayla gittim gizlice arkadaşlarla. Çevirmede polisler bizi takip ediyor. Taa savcıya haber verecekmiş babam beni şikayet edecekmiş. Deli diye. Hatta geçen hafta bir deli hastanesini aramış rehabilitasyon mu ne gerekiyor diye, beni hastaneye kapatacak siyah

Füme ailesinin kendini okuldan uzaklaştırmasını ve eve kapatılmasını şöyle anlatmıştır:

Liseye başladığım sene. Senin bu sene okulunu donduruyoruz gitme dediler. Ben normalde spor lisesine gidecektim. Sen gitme okul seni daha çok etkiler dediler. Bir yıl boyunca odadan neredeyse hiç çıkmadım. Dışarı çıkmamı engellediler. Halı sahaya gidiyordum, futbol oynuyordum, iller arası maçlara gidiyorduk. Bunu da engellediler füme

Gri babasının psikiyatri doktoruna gitmesini engellemeye çalışmasından bahsetmiştir:

Çapa'dan gelen yeni bir doktor vardı H. Bey, transseksüellerle ilgili her şeyi biliyordu. Biz trans kelimesini ilk kez orada duyduk. Belki ailem zaten biliyordu da ben H. Bey'den öğrendim transseksüel olduğumu. Aldığımız bilgilerden sonra babam doktorun ateizm doktoru olduğunu düşündü ve beni bir daha göndermedi gri

Bazı katılımcıların aileleri çocuklarının cinsiyet kimliklerinden dolayı onlara gerekli ekonomik desteği vermeyi reddetmişlerdir. Bu nedenle pek çok katılımcı küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalmıştır. Füme, Gri, Beyaz ve Mor'un bu konudaki deneyimleri şöyledir:

Boş ver mirasından reddedersin dedi amcam. Yan odadayım ben duyuyorum bunları benim zaten mirasta falan gözüm yok ki. Zaten de reddettiler...füme

Bakıyorum moralim bozuluyor kardeşimle konuştukça. Çünkü onunla konuştukça o evde olup bitenleri duyuyorum. İşte diyor ki babaanneme ev aldık, ben sürekli babaanneme gidiyorum, evde hamburger yapıyorum, şunu istiyorum, bunu istiyorum, bilgisayarım bozulmuştu, bilgisayar aldırıldım babama, ne kadarlık bir bilgisayar, pahalı, giydiği kıyafetten şununun kadar her şeyi kaliteli, dışardan baktığı zaman bu kolej çocuğu mu diyebilir bir insan. Çünkü benim kardeşime o imkan veriliyor, ben de o şehirde hafta sonları otobüs olmadığı için işyerine 45dk yürüyüp gidiyorum eşek gibi, bu benim zoruma gidiyor, bunun için babam hiçbir şey yapmıyor, sen diğer çocuğuna 9bin liraya bilgisayar alıp dalga geçer gibi bana diyor ki evdeki bilgisayarı da sana göndereyim. İyi de ben üniversitede alın terimle çalışıp okurken kendi imkanımla aldığım bilgisayarı evden kovulurken yanıma almayı unuttum diye yıllarca bana vermediniz, kardeşim o bilgisayarı bozdu, gitti 9 bin liraya bilgisayar aldı, sonra tabiri caizse itin önüne kemik atar gibi bilgisayarını geri al, o bilgisayar zaten üç buçuk yıl sizin evinizde kalmış, benim ihtiyacım olduğu halde sen bana vermemişsin, bu kadar merhametsizliği yapmışsın, ama arka planda hala iyi olduğuna inandırmaya çalışıyorsun, iyi değiller bence, vicdan rahatlatıyorlar, çünkü iyi olan insan, bugün benim doğum günüm, ben de 24-25 yaşında bir gencim, ben de isteyebilirim bir eşofman takımı alayım, telefonumu değiştireyim, arkadaşlarımla rahat rahat kahve içebileyim, kafam esince çıkayım gezmeye gideyim, ben niye bunları yapamıyorum, çünkü hayatımı kurma derdindeyim, aman işte evime koltuk takımı alayım, kedilerimin mamasını alayım, evime çamaşır makinesi alabileyim, her şeyimi baştan yaptım, ama bunlar göz ardı ediliyor, babam dalga geçer gibi bana 50tl yolluyor, 50tl neyime yetsin nasıl yetsin, diğer çocuğuna bunu yapıyorsan bana da yapmak zorundasın, trans kimliğim yüzünden bunu yapmıyorum diyemezsin, ben orada yıllarca maneviyat dersleriyle beni büyütmiş adamın maneviyatının eksik olduğunu görüyorum, demek ki merhamet duygusu benim annemin ve babamın hiç gelişmemiş. Babam dalga geçer gibi bana elektrikli bisiklet fotoğrafı atıyor, çarşıda görmüş ikinci el fotoğrafını atıyor, ama şunu demiyor, sen benim evladımsın ben sana bir baba olarak bunu hediye almak istiyorum, sen aylardır bu işe yürüyerek gidiyorsun, tamam al da paran olunca bana ödersin, ben bunu bekliyorum ama boşuna...gri

Mahkeme parasını kimse görmesin diye gece hurda toplayarak biriktirdim. Annem babam çok az harçlık veriyor. Kendi ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum. Affedersiniz üzerime bir şey bile alamıyorum o derece yani. Ama diğer kardeşlerime öyle değiller beyaz.

Ona para gönderme, parasız kalsın. Abim beni hep parayla cezalandırmaya çalışıyor. Bu nedenle bu durumumu kullanarak hep kötüledi beni anneme....mor

Bazı katılımcılar ailelerinden fiziksel şiddet görmüşlerdir. Lacivert, Mavi ve Füme bu deneyimlerinden şöyle bahsetmişlerdir:

Bir gün hiç unutmuyorum, abim beni duvara yapıştırıp nefesimi kaybedene kadar boğazımı sıkıyordu....lacivert

Bu durumumdan dolayı babam bir kere beni hortumla dövmüştü...mavi

Babamla bu durumu yüz yüze konuştuğum dönem kavga ettik işte iki tokat attı...füme

4.2.3. Okul Yaşantıları

Toplanan verilerin okul hayatıyla ilgili olan kısımları “Okul Yaşantıları” teması altında toplanmıştır.

Katılımcılar okulda zorbalığı haklarında dedikoduların yayılması, dışlanmak gibi dolaylı yollara kıyasla isim takma, alay etme, özellikle cinsellikle ilgili ifadeler kullanarak hakaret etme gibi sözlü saldırı; vurma, itme gibi fiziksel saldırı şeklinde doğrudan yol ile daha fazla deneyimlemişlerdir.

Tablo 9. Akran Zorbalığı Deneyimleri alt temasının kod sıklıkları

Akran Zorbalığı Deneyimleri	f
<i>Doğrudan Zorbalık</i>	46
Hakaret-Alay Etme-Lakap Takma	27
Cinsel Farklılığın Sorgulanması	7
Fiziksel Şiddet Uygulama	6
Gözetleme-İşaret Etme-Rahatsız Edici Bakış Atma	5
Cinsel Taciz	1
<i>Dolaylı Zorbalık</i>	23
Hakkında Dedikodu Yayılması	16
Dışlanma	7
<i>Siber Zorbalık</i>	1
Toplam	70

f: Frekans

Katılımcılar öğrencilik dönemlerinde akranları tarafından uygulanan küfür, hakaret, lakap takma gibi sözlü şiddet davranışlarıyla sıklıkla karşılaşmışlardır. Lila, Mavi, Kırmızı, Turkuaz ve Eflatun deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Bu durumla alakalı dalga geçmişti arkadaşlarım. Beden eğitimi dersine çıkmıştık. Ben toplulukta hareket yapmayı pek sevmem. Yakan topta ortadaydım. Topu bırakalım seninle oynayalım demişlerdi bu çok zoruma gitmişti....lila

Çok defa dalga geçildiği oldu. İşte şu tipine bak. Alay konusu yaptılar. Küfrediyorlardı. Ağza alınmayacak cümleler...mavi

İlkokulda ve lisede alay edildiğim çok oldu. Erkeksi davranışlarımdan dolayı. Mesela çocuklar toplanmışlar köşeye erkeek erkeek diye bağıryorlardı bir kez. O zaman çok üzülmiştim....kırmızı

Erkek Fatma vs lakaplar oldu. Gene 8. Sınıfta sınıfa gidiyorum durdurdu beni bir çocuk. Arkadaşım geçen seni gördü ne dedi bliyor musun dedi. Ne dedi dedim. top dedi hahaha diye sınıfa gitti....turkuaz

Fazlasıyla istemediğim şekillerde çağırıldım. Kimlik ismimle. Erkek Fatma falan. Bu çok rahatsız ediyordu ben o kalıba giren biri değilim bence öyle bir kalıp olmamalı....bordo

Benim yakın arkadaşım la berbere gidecektik bir çocuk sen berbere mi gideceksin kadın kuaförüne git diye dalga geçerek güldü....bordo

Tiksiniyorum senden, iğrençsin, cehennemde yanacaksın. Sen yanlış yoldasın seni doğru yola çekmeye çalışıyoruz arkadaşlarımdan duydum...eflatun

Katılımcılar çoğu kez arkadaşları tarafından cinsellikleriyle alakalı sorgulanmış ve bu durumdan rahatsız olmuşlardır. Siyah ve Mavi bu konuyla ilgili deneyimlerini şu şekilde paylaşmışlardır:

Neden erkek gibi giyiniyorsun? Kanka artık saçlarını uzat. Bu pantolon ne, bu saç ne...siyah

Sıra arkadaşım neden böylesin dediğinde önce anlatmak istemedim. Sonra çok ısrar etti. Bütün gün peşimden ayrılmadı. Anlatmak zorunda kaldım....mavi

Katılımcıların bazıları sözlü ve fiziksel şiddete aynı anda maruz kaldıkları deneyimlerini anlatmışlardır. Kahverengi, Turkuaz ve Füme konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Yakın bir arkadaşım vardı. Benim bu durumumu öğrenince “Sen böyle olamazsın” diyip bana vurmaya başladı....kahverengi

Bir arkadaşım beni konuşalım diye çağırmıştı, bir gittim dört kişi bekliyorlar. Biri “Ben seni dayaktan komalık ederim de sen eksiksin” dedi. Ben de tabii erkekliğime laf gelmesin diye orda da münakaşa ettim aramızda itiş kakış oldu...turkuaz

Kantinde çok sıra varken biri “Çekil şuradan ibne. Sıranı bana vereceksin” dedi. Sonra beni itti ve yere düşürdü...füme

Bazı katılımcılar okulda maruz kaldıkları rahatsız edici bakışlardan, parmakla işaret edilmesinden ve gözetleme davranışlarından bahsetmişlerdir. Lacivert, Kahverengi ve Kırmızı'nın deneyimleri şöyledir:

O zamanlar çok mimliydim zaten herkes beni parmakla gösterirdi. O bu. O bu kari gibi olan. O şekilde yürüyen bu....lacivert

Soyunma odasında sıkıntı yaşadım, gözetleyen bile olmuş acaba sütyen giyiyor mu göğsü var mı diye.....kahverengi

Ben bir ay yurttta kaldım sonra eve çıktım. O bir ayım o kadar kötü geçti ki! Yurda girdiğim gibi yurttta takip mi etmediler, yemekhaneye girdiğimde kafalar hemen bana dönüyordu, gerçekten çok sinir bir durumdu. İnsanlar sanki kötü bakıyor, sırf kısa saçlıyım diye tanışmak istiyorlar....kahverengi

Terasa çıkıyorum sigara içmeye devamlı tuhaf tuhaf bakıyorlar. Kötü bir şey yapıyormuşum gibi davranıyorlar...kırmızı

Lacivert cinsiyet kimliği nedeniyle maruz kaldığını düşündüğü cinsel şiddet deneyimini ve bu deneyim sonrasındaki hislerini şöyle dile getirmiştir:

Bir erkek yurdunda kalıyordum. Ve çok kötü bir taciz deneyimim olmuştu. Bu durumumu kimse bilmemesine rağmen davranışlarımla bunun farkına varılıyordu ve bunun yapılması beni çok germişti. O dönemi çok kötü atlattım. .... Bir gece banyoya girdim. Ortak katlarda banyo vardı. Tuvalete girdim ve biri ağzımı tuttu. Beni duvara yapıştırıp öpmeye başladı. Güçle üstümden atıp çığlık attım. Sonra öğretmenler geldi..... Bu olaydan sonra hayalim olan okulu bırakmayı bile düşündüm. Çünkü 13

yaşına kadar narin bir kız çocuğu gibi büyütüldüm. 13 yaşında hayatın acı gerçekleriyle karşılaştım....lacivert

Katılımcılar dolaylı zorbalığı haklarında dedikoduların yayılması ve dışlanma yollarıyla deneyimlemişlerdir. Kahverengi hakkında yayılan dedikodularla ilgili deneyimlerini şu şekilde paylaşmıştır:

Çok yakın bir arkadaşım vardı ikimiz de cinsiyet değiştirmeye çalışıyoruz. O da trans erkek. Hakkımızda bunlar sevgili, bunlar aslında gey, lezbiyen ilişki yaşıyorlar gibi şeyler söylendi...kahverengi

Gri cinsiyet uyum sürecinde daha çok zorbalığa maruz kaldığını, cinsiyet belirsizliğinin zorbalık davranışlarını artırdığını, bu deneyimlerin ruh sağlığına olumsuz etkilerini anlatmıştır:

Hakkımda dedikoduların yayıldığı oldu. Çok kötü bir evre. Lezbiyen kelimesinden nefret ederim. Arkamdan içine küfürler katılarak lezbiyen diye konuşulması. Top mesela niye deniyor. Bir süre sonra ilaçlara başladığımda dönme, dönek, ne idüğü belirsiz. Geçiş evresi böyle işte. Çünkü göğüslerin var saklıyorsun, bir taraftan hormon kullanıyorsun. Sakalların çıkıyor. O evrede de insanlar demediğini bırakmıyor. İntiharı çok sık düşündüğüm dönemler o evrelerdeydi....gri

Siyah insanların cinsiyetle ilgili kavramların anlamlarını bilmediklerini, hakkında pek çok kez cinsel içerikli ifade ve hakaretlerle konuşulduğunu, bu durumun kendisini nasıl etkilediğini şu şekilde ifade etmiştir:

Çok kötü bir şey ölse ondan iyi adın lezbiyene çıkmış bayağı yıkıldım. Hem dönme, dönek, hem lezbiyen, eşcinsel diyorlar. Onların anlamlarını da bilmiyorlar zaten. Hakkımda kız kıza çıkıyor deniyor. Ama ben kızlarla erkek olarak çıkıyordum....siyah

Fuşya öğrenci yurdunda nasıl dışlandığını ve tepki gördüğünü şu şekilde anlatmıştır:

Muğla'da turizm okuyordum. Haliyle kızlar yurdunda kalmak zorundasın. Normalde erkek kıyafetleri giyiyorsun zaten böylesin bunu değiştiremezsin. Kızlar beni şikayet etmiş. Böyle böyle giyiniyor rahatsız oluyoruz diye. Halbuki benim rahatsızlık verici hiçbir şeyim yoktu....fuşya

Dışlanma deneyimlerini Füme, Kahverengi, Mavi ve Lila şu şekilde paylaşmışlardır:

Okulda beden dersinde herkes grup oluyordu kimse beni çağırılmıyordu, aslında bedensel faaliyetlerde iyiydim, beni kimse çağırılmıyor ben kime katılmayım diye sorardım...füme

Zaten kızların yanına gittiğimde sen erkeksin erkeklerle oyna, erkeklerin yanına gittiğimde kızsın kızlarla oyna deniyordu. Hep dışarda kalıyordum....kahverengi

“Bizim yanımızda ne işin var. Biz seninle arkadaş değiliz” Beni hep böyle kendilerinden uzaklaştırıyorlardı. ...mavi

Bu hastalıklı, bu deli, bundan uzak durun deniyordu.....lila

Doğrudan ve dolaylı şekillerde zorbaca davranışlara maruz kalan Kırmızı siber zorbalık deneyimini ise şu şekilde paylaşmıştır:

Bir gruba bir kız fotoğrafımı atmış çok yakışıklı diye. Bir erkek de o erkek değil kız demiş. Sonra başka başka gruplara tanımadığım insanlara fotoğraflarım atılmış...kırmızı

Katılımcılara okul idarecileri ve eğitimciler tarafından cinsiyet hoşnutsuzlukları ve toplumsal cinsiyet kabullerine uymayan rol davranışları nedeniyle ayrımcılık ya da şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda pek çok şiddet deneyimi anlatmışlar, okulun rehberlik hizmetiyle ilgili anılarından bahsetmişlerdir. Bu soruya yönelik olarak bazı katılımcılar kabullenici ve yardım etmeye yönelik yaklaşımları da dile getirmişlerdir. Bu konuyla ilgili verilerin analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 10. Okul İdarecileri ve Eğitimcilerin Yaklaşımları alt temasının kod sıklıkları

Okul İdarecileri ve Eğitimcilerin Yaklaşımları	f
<i>Şiddet İçerikli Yaklaşımlar</i>	25
Cinsel Farklılığın Konu Edilmesi	7
Kötü Davranma, Azarlama	5
Atanmış Cinsiyetle Uyumlu Olmaya Zorlama	5
Düşük Not Verme	4
Tehdit Etme	3
Cinsel İlişki Teklif Etme	1
<i>Rehberlik Personellerinin Yaklaşımları</i>	5
<i>Yardımcı Olmak Amaçlı Yaklaşımlar</i>	4
Toplam	34

f: Frekans

Katılımcıların okul yöneticileri ve eğitimciler tarafından sıklıkla topluluk içinde cinsel farklılıklarının konu edilmesi yoluyla şiddete maruz kalmışlardır. Bu konuyla ilgili olarak Lila, Turkuaz, Bordo şunları söylemiştir:

Bir edebiyat öğretmenim çok dalga geçiyordu saçımı kestirdiğimde şu futbolcuya benzemişsin diye takılmıştı...lila

Bir kere darbe aldım yüzüme basketbol oynarken. 8. Sınıftaydım derste of puff ediyorum öğretmen ne oldu dedi, söyledim, sen de var ya annenin karnında az daha kalsan erkek doğacaktıydın dedi. Ne alaka hocam dedim. Herkesin içinde bunu aşağılar gibi dedi, hiç aklımdan çıkmaz....turkuaz

Bir cuma kötü olup çıkmıştım, babam almıştı beni, hoca cuma namazına mı gideceksin gibi bir şeyler demişti. Ben de cevap vermedim ama kaç sene oldu hala aklımda...bordo

Bazı katılımcılar okul idarecileri ve eğitimciler tarafından cinsel farklılıkları nedeniyle kötü muameleye maruz kalmışlardır. Gri, Mavi ve Bej deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Bir tanesi yeni göreve başlamıştı benimle çok uğraşır. Sürekli iş verirdi. Bunu sen yap şunu sen yap. Arkadaşlarım hatta hep ona söylüyorsunuz yapmasın derdi. Kimliğimle ilgili bir şey demedi ama ondan rahatsız olduğunu sürekli belli etti. Herkesin içinde azarladı. Onu niye yapamıyorsun şöyle yapacaksın demedim mi. Başkalarına iki üç kez gösterirken benim ilk sorumda hemen ters tepki gösterirdi...gri

Müdürümüz beni sürekli odaya çağırıyordu. Tek kötü alışkanlığım sigara olduğu için sigaradan yakalanmıştım. Babana ne desem acaba oğlun mu sigara kullanıyor desem kızın mı desem. Kendine çeki düzen ver diyordu. Kimi zaman gördüğünde gülüyordu aynı şeyleri söylüyordu....mavi

Benim gönderdiğim mektubu müdür yardımcısı görmüş, okumuş, arkadaşımı yanına çağırılmış, siz hayırdır lezbiyen misiniz, o zaman tek görüş, o da hayır diyor, sonra beni çağırıyor, ben de o zaman söz yazmayı çok severdim kısa kısa, bir defterim vardı, bana da dedi siz lezbiyen misiniz, hayırdır dedi, zaten okulda futbola karşı ilgimi de bildikleri için, senin amacın ne, insanları ne yapmaya yönlendiriyorsun falan, sonra zaten ben arkadaşımın uzaklaşmak zorunda kaldım hocaların tepkisi yüzünden...bej

Mor ve Kahverengi eğitimcileri tarafından biyolojik cinsiyetle uyumlu rol davranışlarına zorlandıkları anılarından bahsetmişlerdir:

Geçen bir hocamla görüştüm bu durumu. Ritim ve dans diye bir dersimiz var onda grup olup koreografi hazırlıyorsunuz. Dört erkek iki kız falan oluyor. Tokat'ta da bu

ders vardı oradaki hocaya anlatmama rağmen tolerans göstermemişti o da tango olarak yapıyordu vize ve finali. Bana resmen elbise giyeceksin tül çorap giyeceksin dedi....mor

Dokuzuncu sınıfta imam hatipteydim. Zorla o tipe girmişim zaten oradan kaçmak istiyorum Anadolu lisesine gitmek istiyorum falan. Ve bir öğretmenim vardı çok da baskıcıydı kapanmam için beni çok zorlamıştı. Kapanma baskısını şiddet olarak görebiliriz. Zorunluluk olmamasına rağmen hoca sadece bana söylüyordu...kahverengi

Bazı katılımcılar cinsel farklılıklarından dolayı hak ettikleri notların verilmediğini ya da diğer öğrencilere davranıldığı gibi davranılmadığından bahsetmişlerdir. Gri, Füme ve Lacivert'in bu konuyla ilgili deneyimleri şöyledir:

Üniversitede matematikte çok iyiydim. 90 falan alırdım ama kadın beni tebrik bile etmiyordu. O çatışmanın farkındaydım...gri

Bir arkadaşım vardı trans erkek onunla aynı sırada oturuyorduk hoca bize takmıştı. Bizim bildiğimiz sorulara bizi kaldırmıyordu. Biz kızlardan daha iyiydik biz parmak kaldırıyorduk ama bizi görmezden geliyordu sözlü notlarımızı düşük veriyordu....füme

Bazı öğretmenlerim bu durumundan dolayı 90 alacağım yerde 60 puan verir. Sırf kimliğim yüzünden hak ettiğim puanları alamıyorum mesela. Sırf onların transfobisi yüzünden bana 90 hak etsem geçebileceğim notu veriyorlar....lacivert

Bazı katılımcılar ise cinsel farklılıkları nedeniyle okul müdürleri tarafından tehditlere maruz kalmışlardır. Mavi ve Pembe'nin deneyimleri şu şekildedir:

Okulda kimseyle takılmadığım için matematik öğretmenim benden şüphelendi. Ailemi çağırdılar. Okul idaresi okuldan atmamız gerekiyor biz okulda böyle bir öğrenci barındıramayız dediler.. Zaten okumaya niyeti yok okusa da bir işe yaramaz dediler...mavi

Lise sonda hayatıma bir insan girdi. Müdür öğrendi bu durumu. Müdür yardımcısı sen okulun en iyilerindensin nasıl böyle bir şey yaparsın dedi. Sürekli çağırıyorlardı o ara. Aranızda bir şey var mı? Varsa okuldan atacağız. Son senen olduğuna dua et. Bir yanlısını yakalamayalım...pembe

Üniversitede yurtta kalmak zorunda olan Fuşya devlet yurdundan atılmış ardından şikayetçi olmaması için tehdit edilmiştir. Bu anılarını şöyle anlatmaktadır:

Yurt arkadaşlarımdan şikayet gelince yurttaki yöneticiler “Erkeksen git karşıda erkek yurdu var oda kal” dedi. Zaten gidebilsem gider orada kalırım. Ben zaten mecburi olarak oradayım. Giydiğim kıyafetlerden kullandığım ürünlere kadar inceleyip fotoğraflayıp beni direkt attılar. Şikayetçi olursam KYK’ya bir daha başvuramayacağımı söylediler. İmza atturdular kendi isteğimle çıkıyorum diye çıkardılar. Bir katakulliyeye getirdiler beni orada...fuşya

Lacivert’e üniversite hocası akademik kariyerine destek olmak için cinsel birliktelik teklif etmiştir. Bu deneyimi şu şekildedir:

Bir öğretmenim birlikte olmak istemişti. Ben kariyer yapmak istiyordum. Bireysel derslerimiz vardı. Üç kişilik iki kişi hiç gelmezdi ben giderdim. Beni Instagram’dan takip ediyordu. Bir story atıyordum “Bi kahve?” “Beraber mi otursak” yazıyordu, “Tabii hocam, ne zaman isterseniz” falan yazıyordum. Sonra bir gün derste “Bana ismimle hitap eder misin” dedi. “Neden?” dedim. “Ben sana ilgi duyuyorum” dedi. “Saygı duyuyorum ama ben size ilgi duymuyorum” dedim. “Sen akademik kariyer istiyorsun dedi benimle olursan belki bu mümkün olabilir” dedi....lacivert

Katılımcılar bazı hocalarının cinsel farklılıkları nedeniyle maruz kalabilecekleri zorlukları azaltmaya yönelik tutumlarından bahsetmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak Eflatun ve Turuncu şunları anlatmıştır:

Üniversite ikinci sınıfa denk geliyor öğretmenlerden kendileri fark edip soranlar oldu, ses eğitimi hocamla özellikle hormon kullanacaksın sesin değişecek bunları konuştuk Sonra bütün arkadaşlar Eflatun deyince öğretmenler de Eflatun demeye başladı...eflatun

Üniversitede rektörlükteki hocamla aynı apartmanda kalıyorduk. Dedim hocam ben böyleyim. O bana öyle bir güzellik yaptı ki. Herkese beni Turuncu olarak tanıttı....turuncu

Katılımcıların bazıları maruz kaldıkları zorbalık olayları nedeniyle rehberlik hizmetlerine başvurmuş, bazıları ise cinsel farklılıkları nedeniyle rehberlik hizmetlerine yönlendirilmiştir. Katılımcılar rehberlik hizmetlerini sorunları çözme konusunda yetersiz, öğretmenleri cinsel farklılıklar konusunda bilgisiz olarak nitelendirmektedirler. Sarı ve Lacivert rehberlik öğretmenleriyle yaşadıkları deneyimlerden şu şekilde bahsetmişlerdir:

Şimdi öğretmenin çağırması güzel bir şey ama bilgisiz olması kötü. Siz de birtakım şeyler biliyorsunuz. Karşınızdaki sizle konuşuyor ama dalga geçer gibi konuşuyor. “Sen kendine gel, senin vücudun bu, kimliğine bakmıyor musun” Bir eğitimcinin bunu yapması beni çok üzdü, iki bir şeyler demek istedim ama şimdi bir eğitimci aramız kötü olmasın bir de ailem tam bilmiyor o zamanlar ...sarı

En sonunda rehberlik öğretmenimle konuşmak zorunda kaldık. Ben konuşmak istedim. Çok üzülmüş ağlamıştım onun yanına gittim. Ona bu durumdan bahsettim. O da çok komik bir şey söylemişti. Bana şey demişti. Ayağa kalkıp erkeklerin nasıl yürüdüğünü göstermişti. Böyle yürürsen yargılanmazsın dedi. Ben ayağa kalktım ve onun yürüdüğü şekilde yürümeye çalıştım ve yapamadım. Sonra yapabilirsin dedi. Hayır dedim yapmayacağım...lacivert

Rehberlik hizmetlerinin cinsel farklılıklarla ilgili yaşanan zorlukları görmezden geldiğinden yakınan Ebruli bu durumu şöyle anlatmıştır:

Evet okullarda rehberlik var ama çok bir şeye yaramıyor bence. Çok ilgili değiller. Bir yerde kavga gürültü varsa onunla ilgilenirler...ebruli

Okullar cinsiyet ayrımının belirgin olduğu kurumlardır ve cinsiyet hoşnutsuzluğu olan öğrenciler bu nedenle eğitim hayatları boyunca çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Bu konuyla ilgili verilerin analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 11. Cinsiyetçi Eğitim Ortamı Nedeniyle Yaşanılan Zorluklar alt temasının kod sıklıkları

Cinsiyetçi Eğitim Ortamı Nedeniyle Yaşanılan Zorluklar	f
Ortak Alan Kullanımında Yaşanan Zorluklar	21
Forma Nedeniyle Yaşanan Zorluklar	9
Toplam	30

f: Frekans

Okullarda cinsiyete göre ayrılan ortak alanlar nedeniyle yaşanan zorluklarla ilgili Bordo, Mor ve Mavi şunları anlatmışlardır:

Gittiğim dönemlerde erkekler tuvaletine girdiğim zamanlarda kötü hissediyordum hep derslerde girmeye çalışıyordum. Kimsenin olmadığı zamanlarda. Biri laf edecek, üç sene boyunca ben kız gibi okudum. O yüzden tedirgin olarak gidiyordum hala da öyle. Soyunma odasında bulunmadım....bordo

Okulda tuvaletleri olabildiğince kullanmamaya çalıştım. Lisede patlayacak seviyeye gelsem de tutardım. Antrenmanlara kendi kıyafetlerimle gidiyordum. Bitince de duş kabininin kapısını kapatıp giyinip çıkıyordum...mor

Ders zamanı izin alıp erkek tuvaletine giderdim....mavi

Cinsiyete özgü formalar nedeniyle duydukları rahatsızlıkları Siyah, Fuşya, Mor ve Lacivert şöyle paylaşmıştır:

Okulda bir kızın karşısında etek giymek beni öldürüyordu...siyah

Zorunlu olarak etek giydiğim zamanlar oldu ama bunu reddedip okula gitmemeyi göze alarak pantolon giyerek gittiğim de oldu...fuşya

Ortaokulda mecburi üniforma etekti o bana zulümdü....mor

Zaten ortaokulda forma giyerdik ilkokulda önlük giyerdik. Bunlar beni tabii ki rahatsız ederdi. Arkadaşlarımın eteklerine bakıp keşke ben de giysen derdim. Hatta hiç unutmuyorum bir dönem formalarımız değişti ve şort etekler geldi. O zamanlar televizyonlarda falan şort etekler vardı çok yakışırdı kızlara. Forma alışverişine gittiğimizde derdim keşke imkanım olsa da gizli gizli denesem nasıl oluyor acaba bana gibi. Bakar merak ederdim...lacivert

Okullarda yaşadıkları türlü şiddet olayları ve cinsiyet ayrımının belirgin olduğu uygulamalar nedeniyle bazı katılımcılar öğrenim hayatlarının aksadığından söz etmiştir. Bu konuyla ilgili veriler başka bir alt temada ele alınmamış ayrı bir alt temada toplanmıştır.

Tablo 12. Maruz Kalınan Şiddet Davranışlarının Eğitim Hayatına Etkisi alt temasının kod sıklığı

Maruz Kalınan Şiddet Davranışlarının Eğitim Hayatına Etkisi	7
--	---

Siyah, Turuncu ve Fuşya yaşadıkları zorlukları şöyle dile getirmiştir:

İmam hatibe gittim orada da türban zorunluluğu vardı. Hocalar herkes içinde niye böyle giyindiğimi sorup azarladığında çok kötü hissediyordum. Resmen ağlıyordum. Okul hayatım bu yüzden bitti cinsiyetimle ilgili....siyah

Evet. Üç sene okula gitmedim, çekiniyordum. İlkokulda belliydi kimin ne olduğu, ayrım çok belirgindi....turuncu

Üniversiteye gittim başladım sonra yurttan atılınca bıraktım....fuşya

4.2.4.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum

“Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum” teması iki alt temada ele alınmıştır. “Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri” alt temasına ait verilerin analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 13. Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri alt temasının kod sıklıkları

Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri	f
Trans Olduğunun Fark Edilmesi	13
Erkeğin Kutsanması, Kadınlığın Aşağılanması, Erkek Bedenindeki Kadımsı İfadeler	9
Cinsiyet Belirsizliği	6
Toplam	28

f: Frekans

Katılımcılar pek çok kez trans olma durumlarının fark edilmesinin şiddet davranışlarını beraberinde getirdiğini, trans kadınların dışarıdan fark edilmelerinin daha kolay olduğunu, bu durumun da onları şiddete daha açık hale getirdiğini ifade etmişlerdir. Sarı, Lacivert, Mor ve Turkuaz bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Ötekileştirme konusunda trans kadınların daha çok ezildiğini düşünüyorum. Trans kadınlarda aile, akraba, arkadaş, çevre, sokaktaki insan, her şey şiddet kaynağı, onların süreci daha da zor. Bir trans erkek, bizler kimliğimizi aldıktan sonra penis ameliyatı olmasak da soyunmadığımız sürece anlaşılma şansımız yok. Ama trans kadınlar anlaşılıyor, sestem dolayı ne kadar hormon verilse de ellerinden falan...sarı

Tabi özellikle trans kadınlar daha çok şiddetle karşılaşılıyor. Trans kadınlarda güzellik ne kadar belli olup olmadığı oranıdır. Dışardan bakınca belli oluyor denir, ses tonu vs. Benim bu konuda çok şükür ne görünüşüm ne yüz hatlarım ne ses tonum bu konuda beni zorlamıyor. Bu nedenle şiddet olaylarına pek maruz kalmıyorum ve bu durum iş bulmama da engel olmuyor...lacivert

Hadi trans erkekler için süreç dışardan çok anlaşılır bir süreç değil. Sesimiz kalınlaşıyor sakallarımız çıkıyor ama trans kadınlar için daha zulüm. Direkt travesti damgası yapıyorlar taciz ediyorlar öldürüyorlar bıçaklıyorlar kesip atıyorlar....mor

Dış görünüş olarak belli olan da çok kaba bir tabir de görünürlüğü fazla olanlar, özellikle trans kadınlar şiddete çok daha fazla maruz kalıyor...turkuaz

Katılımcılar özellikle trans kadınlara yönelik şiddet konusundan bahsederken erkek cinsiyetinden kadın cinsiyetine geçişin şiddet davranışlarını daha çok tetiklediğinden, erkek cinsiyetine geçişin daha anlaşılabilir algılandığından ve bu durumun da ataerkil zihniyetle ilişkili olduğundan bahsetmişlerdir. Siyah, Lila ve Turkuaz konuyla ilgili düşüncelerini şöyle aktarmışlardır:

Türkiye’de erkekten kadına dönmeyi biraz daha şey yapıyorlar dönme diyorlar. Trans kadınlar için daha zor. Aslında zor değil ama erkekler ne bileyim pembe tişört bile giydiği zaman top musun, kısa pantolon giydiği zaman top musun deniyor. Bir de düşün bunların cinsiyet değiştirdiklerini. Erkek gibi kızsın dedikleri zaman bizde giyinişte de sıkıntı yapmıyorlar ama bir erkeğin kız gibi giyinmesi onlara abes kaçıyor....siyah

Benim çekincelerim vardı ama trans erkeklere çok baskı uygulanmıyor. Biz ataerkil bir toplum olduğumuz için kızıdan erkeğe dönünce çok yadırganmıyor. Yani erkek olmuştun, olabilir, sonuçta ataerkil bir toplumuz. Erkeklik dünyanın baş tacı Türkiye’de. Böyle görülüyor...lila

Erkeklik kutsallaştırıldığı için olabilir. Mesela bir kadın erkeksi davrandığında pek bir şeye maruz kalmıyor ama bir erkek kadınsı davrandığında çok fazla psikolojik, fiziksel şiddete maruz kalabiliyor. Eşcinsel erkeklerden feminen olanlar toplumda çok büyük baskıya uğruyorlar turkuaz

Bazı katılımcılarsa dışarıdan net olarak anlaşılmayan cinsiyet sunumunun toplumda öfkeyi uyandırdığından, toplumun cinsiyet belirsizliğine tahammülsüzlüğünden bahsetmişlerdir. Ebruli ve Eflatun’un deneyimleri şu şekildedir:

Sözlü şiddete maruz kalıyorsun. Kendi aralarında konuşuyorlar. Şuna bak, kız mı erkek mi belli değil, ne olduğu belli değil. İnsanı içten içe üzüyor bu durum...ebruli

Çok ince bir sese sahip olan saçını kesse de kadınsı bir görüntüye sahip olanlar var bunlar gene idare edilebiliyor ama bence en büyük zorluk hormon tedavisine başlayıp artık kimlik değişikliğiyle sonlanan o kimlikte erkek ibaresi yazana kadar geçen süreç. Çünkü hormon kullanıyoruz, erkek gibi görünüyoruz ama kadın kimliğiyle geziyoruz o çok sıkıntı çıkarıyor....eflatun

Katılımcılar şiddeti halka açık alanlarda, resmi kurumlarda ya da iş hayatlarında çeşitli şekillerde deneyimlemişlerdir. Bu konuyla ilgili verilerin analizi aşağıdaki tablodadır:

Tablo 14. Toplum Tarafından Uygulanan Şiddet alt temasının kod sıklıkları

Toplum Tarafından Uygulanan Şiddet	f
<i>Halka Açık Alanlarda ya da Tanınmayan Kişiler Tarafından</i>	60
Mikro Saldırganlıklar	55
Kalıplaşmış Beklentiler	15
Şiddeti Hak Eden Alt Statüde Bir Grup	10
Tehditkar ya da Aşağılayıcı Bakış, İfadeler	9
Sapkınlık	6
Tercih-Özenti	6
Cinsiyet Normatif Beklentiler	4
Mahremiyete Saygısızlık	3
Hata	2
Doğrudan Saldırganlık Deneyimleri	5
<i>İş Piyasasında ya da İşveren Tarafından</i>	39
İş Bulamamak, İşten Çıkarılmak, Seks İşçiliğine İtilmek	23
Küçük Düşürücü Teklif ve İsteklerle Karşılaşmak	6
Devlet İşinde Çalışmamak	5
Niteliklerin Önemsiz Oluşu	5
<i>Resmi Kurumlarda ya da Devlet Çalışanları Tarafından</i>	16
Toplam	115

f: Frekans

Bazı katılımcılar translara karşı evrensel olumsuz beklentiler beslediğinden bahsetmişlerdir. Lacivert ve Sarı'nın bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

Toplumda şöyle bir şey var trans birey olduğunuzda en niteliksiz insan bile transseksüel kadınların birçoğu seks işçisi olduğu için, hayatlarını bu şekilde kazanmak zorunda olduğu için bir kişi sizin kimliğinizi öğrendiğinde sizin onu her halükarda kabul edeceğinizi, onun yaşının, görünüşünün herhangi bir önemi olmadığını, sizin her şeyi kabul edebilecek bir yapıda olduğunuzu düşündükleri için bu konuda çok kötü isteklerle karşı karşıya kaldım...lacivert

Şimdi bir arkadaşım var trans kadın süreçte o da diyor ki ben nasıl ayakta duracağım. Beni toplum bu gözle görececek şu an bile o düşüncede. Ben de hak veriyorum...sarı

Bazı katılımcılarsa transların toplumca alt statüde bir topluluğa ait olarak algılandığını, bu algının da şiddeti meşrulaştırdığını belirtmiştir. Bu konuyla ilgili Bej, Mor, Lila ve Yeşil şunları söylemiştir:

Tecavüzcülerle, kadın katilleriyle aynı kefeye konuyorlar. LGBT bireyler komple....bej

Yani biliyorsunuz haberlerde görüyorsunuz benim mesela çantamda gökkuşağı simgesi olsa bile bunu sanki cehennemlikmişim gibi bakan insanlar oluyor. Mesela bir eylem yapılıyor çok masumca ya da piknik yapılıyor yaka paça tomalarla insanların üstüne gidiliyor dövülüyor, sanki vatan hainiymişsin gibi ters kelepçeyle içeri alınıyorsun falan...mor

*Sanki kendileri ilahmış da biz onların kölesiymişiz gibi tamamen aşağılıyorlar...lila
Şey gibi görünüyor her şeyi yapabilir, her şey beklenir onlardan, sanki bulaşıcı bir şeymiş gibi davranıyorlar. Bu nedenle bize yapılan her şey mübah onların gözünde...yeşil*

Katılımcılar çoğu kez toplu ortamlarda tehditkar ya da aşağılayıcı bakışlar ve ifadelerle karşılaştıklarını dile getirmişlerdir.

Dışarı çıktığımda kendimi ucube gibi hissedirdim, herkesin bakması, gülmesi, alay etmesi...lacivert

Sürekli bir baskıya bir göz devirmelere aşağılanmalara denk geliyoruz. Bir insan niye tuvalete girerken düşünmek zorunda olsun ki...pembe

Azınlık topluluklar şiddetle sıkça karşılaşmalarının sonucu olarak şiddet davranışlarına karşı aşırı duyarlılık geliştirmektedirler. Bu durumla alakalı Füme şunları söylemiştir:

Haksızlıklar yapılıyor. Baskı hakaretler, bizim anlayacağımız türden, heteroseksüel bir insan anlamayabilir, biz bakışlardan anlayabiliyoruz, yürürken sıra beklerken bakışlarla süzüyorlar, bu ne acaba dercesine. Bu bakışları yıllardır gördüğümüz için anlayabiliyoruz...füme

Katılımcıların bazıları trans olmanın sapkınlık olarak algılandığını, Kuran'da geçen Lut kavmiyle ilgili anlatının bu algıda rolü olduğunu dile getirmişlerdir. Lila, Eflatun ve Kırmızı'nın konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Bunun lanetlenmiş bir şey olarak görülmesi en büyük sorunumuz. İslamiyet'te biliyorsunuz Lut kavmi bu yüzden perişan edilmiş. İnsanlar böyle düşünüyor Allah tarafından lanetlenmiş kişiler....lila

Mesela Lut kavminin aslında LGBT ile bir alakası yok. Tamamen ensest bir şeymiş araştırdığım kadarıyla. Bunu LGBT'ye yoruyorlar ama o aile içinde olan bir şey...eflatun

Yani trans kelimesi şu şekil trans dediğinizde insanların aklına eşcinsellik, sapkınlık geliyor direkt....kırmızı

Trans olmanın bir tercih, özenti sonucu ortaya çıktığı algısı da toplum içinde sıkça görülmektedir. Lacivert ve Yeşil bu konuda şunları söylemişlerdir:

Bunun özenilebilecek bir şey olarak görülmesi çok garip, çünkü bir şeyin özenilecek bir şey olması için iyi bir şey olması gerekiyor. Fakir bir kadın olup zengin bir kadın olmaya özenbilirsin ama LGBT birey olmak özenilecek bir şey değil, kimsenin desteklemediği bir şey çoğunun nefret ettiği bir şey, bu nedenle insanların özeneceğini ben hiç düşünmüyorum, en acı söylemlere maruz kalıyoruz, iş hayatında her türlü zorluğu yaşıyoruz, neden buna özenelim ki....lacivert

Şu çok kötü mesela, e madem kadınlardan hoşlanıyorsun kadınlarla birlikte ol niye bir daha ameliyat falan... Sanki süreç ufak bir dekorasyonmuş da modifiyeymiş de ben seçtiğim için yapıyormuşum gibi....yeşil

Bazı katılımcılar toplum tarafından dayatılan cinsiyet normatif rollerden yakınmışlardır. Gri bu konuyla alakalı şunları söylemiştir:

Özellikle de geçiş evresinde çok fazla sıkıntı çekiliyor. Tam anlamıyla geçişini tamamlamamış, ya da ameliyatlarını olmak istemeyen trans bireyler de olabiliyor. Sadece giyim tarzını değiştiriyor ama ameliyatları şu an olmak istemiyorum diyor. Bunların giyim tarzından konuşmalarına kadar insanlara her şeyleri batıyor. Sen niye öyle konuşuyorsun sen erkek değil misin, niye kadın gibi konuşuyorsun...gri

Katılımcıların cevaplarına göre mahrem konularla ilgili soruların pervasızca sorulabilmesi başka bir mikro saldırganlık şeklidir. Turkuaz konuyla alakalı şunları söylemiştir:

Normalde transseksüel olmayan birine yapamadığı yorumları sana çok cüretkar bir şekilde yapabiliyor, cinselliğinizle alakalı çok cüretkar sorular sorabiliyorlar. “Nasıl yapıyorsun?”

Yeşil ve Eflatun cinsiyet farklılığının evrimsel bir hataymış gibi algılandığını söylemişlerdir:

Ötekisin sen normal değilsin toplumun gözünde. Sistemin içinde hata gibisin. Sen defolu bir malsın çoğu zaman böyle görünüyorsun. İnsanlar ya senden korkuyor ya saldırmaya çalışıyor belirli bir kesim özellikle. Bir de mesela evrimsel açıdan benim

bir geleceğim yok teknik olarak üreyemiyorum falan. Şey oluyor işte sizin nesliniz tükenecek zaten. Sizi doğal seçimle eleyecekler....yeşil

Kabul görmüyor çünkü üremeye dayalı bir sistemdeyiz herkes üremek zorundaymış gibi davranılıyor....eflatun

Bazı katılımcılarsa kasıtlı transfobik şiddeti kamusal alanlarda deneyimlemiş ya da şiddete şahit olmuşlardır. Kahverengi, Lila ve Pembe bu konuda şunları anlatmışlardır:

Kötü. Şiddet görüyorlar. İzmir’de bir trans birey vardı adı egeydi. Babası kendini as ben istemiyorum böyle demişti. Çocuk da kendini asmıştı. Bu haberi okuduğumda çok etkilenmiştim. Ailede şiddet görüyorlar yetmiyor dışarda şiddet görüyorlar....kahverengi

Şiddet göreni çok gördüm. Ben bir ara İstanbul’da kaldım. Giyimi kadına benzeyen bir erkek vardı, öyle bir dövüldü ki ben gözümü kapatıp kaçmak istedim sadece. Küçüktüm bir şey de yapamadım dondum kaldım öylece en son gördüğümde ağzından yüzünden kanlar geliyordu. Sözlü şiddet çok oluyor. Karşıdan karşıya geçiyorsun mesela biri top diyor gey. Sanki kendileri ilahmış da biz onların kölesiymişiz gibi tamamen aşağılıyorlar. İnternette yazan bir sürü şey var. Öldürülenler intihar edenler...lila

Trans bireyler toplum içinde en çok sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalıyor...pembe

Katılımcıların resmi kurumlarda ya da iş piyasasında yaşadıkları pek çok zorluk sistemik mikro saldırganlık olarak ele alınabilir (210). Ancak mikro saldırganlık tanım itibariyle genellikle doğrudan kasıtlı olmayan davranışları işaret ettiğinden ve çalışmamızda katılımcıların bu alanlardaki deneyimlerinden bazıları bilinçli bir şekilde uygulanan şiddet davranışlarını içerdiğinden bu deneyimleri mikro saldırganlık başlığında ele almamayı tercih ettik.

Katılımcılar sıklıkla transların iş bulmakta büyük sıkıntılar yaşadıklarını, özellikle trans kadınların iş bulmasının çok zor olduğunu, bu durumun cinsiyet değişikliğinin fark edilmesi ve toplumun tüm trans kadınları seks işçisi olarak görmesi şeklinde işleyen mikro saldırganlıkla ilişkili olduğundan bahsetmişlerdir. Pembe, Füme ve Sarı bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir:

Çalışma hayatları çok zor hepimizin. Bir trans erkeksin, hormon sürecinden geçmişsin hani öncesinde bir nebze kadını andırabiliyorsun ama hormon sürecinden sonra bir

şeyler tamamen kaybolduğu için. İşe alacak olan nasıl biri olduğuna bakmıyor da dış görünüşüne bakıyor. Bu durumları trans erkek cinsiyet tamamen değiştikten sonra pek yaşamaz ama trans kadınlar öyle değil. Cinsiyet değişse de tam olarak değişimleri trans erkekler gibi değil. Bir trans erkeği anlama şansınız yok tamamen değiştikten sonra. Ama bir trans kadında erkek tipi olduğu için, ya da yüz hatları pek değişmediği için onların iş bulma şansı daha az...pembe

Trans kadınların istemeseler de sakalları, saçları daha zor değiştiriliyor. Çalışma hayatları da zor, geneleve düşüyorlar, zorunda kalıyorlar, para biriktirip hayallerindeki bedene ulaşmak için adım atıyorlar....füme

Trans kadınlar toplumun gözünde eskort olarak görülüyor. Buna iten de toplum aslında. Çünkü iş vermiyorsun, ekmek vermiyorsun, nasıl geçinecek bu insan o yola gitmek zorunda kalıyor. Bunu yapmayı ekmek peşinde koşanlar da o damgayı yiyor. Bir trans kadın gördüklerinde kadın değil de eskort gözüyle bakıyor toplum. LGBT grubunda en çok ezilen trans kadınlar olduğunu söyleyebilirim...sarı

Gri, Mavi, Pembe ve Fuşya'nın işsizlik sorunuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Trans bireylerin sorunlarının en başında iş sorunu geliyor. Ekonomik özgürlüğün sağlanamaması..gri

İş bulmak çok zor. Önümüz kapatıldı. İster küçük kasabada yaşa ister kocaman bir şehirde kimse iş vermiyor...mavi

Transseksüel bireylerin en önemli sorunu işsizlik...pembe

Ben mesela şu an trans kimliğimden dolayı iş bulamıyorum. Bu bence en başta gelen problem. Diğer insanların bunu kaldıramayacağı düşünülüyor bence. Müşteri mesela herhangi biri. Yani direkt onların gözünde kadın ve erkek cinsiyeti var onlardan birine uymak zorundasın. İnsanlar müşteri kaybetmemek için işe almıyor....fuşya

Bazı katılımcılar işverenlerin küçük düşürücü teklif ve davranışlarını dile getirmişlerdir. Bej ve Lacivert'in bu konudaki deneyimleri şöyledir:

İş bulamıyoruz. Komilik yapacaksın. Nasıl giyineceksin? Cinsel kimliğin bu ama sen bunu giymek zorundasın. Küçümseniyorsun. Kimlikteki isme göre muamele yapılıyor. Sen kravattakmak istiyorsun onlar kurdele taktırıyor....bej

Bir iş yerinde deşifre olduğunuzda istekler değişiyor. Kadınsanız herkes uzak duruyor ama trans bir kadın olduğunuzda ne kadara görüşüyorsun, görüşüyor musun, bir gece takılsak, parası neyse veririm gibisinden teklifler tabii ki oluyor...lacivert

Katılımcıların iş piyasasıyla ilgili ifade ettikleri zorluklardan biri de devlet işinde çalışmanın mümkün görülmemesidir. Bordo, Lacivert ve Turkuaz'ın bu konudaki düşünce ve deneyimleri şu şekildedir:

Bu konuda endişelerim var. Mesela devlet işinde çalışamayacağımla ilgili....bordo

Ben şu an mezun olsam kimliğimi değiştirmesem bu görünüşle hayatta eğitimci olamam....lacivert

Bir trans kadın doktor arkadaşım vardı. Mesela yaptığı şey tabii memuriyetini etkileyebilir ama kimliğiyle bir alakası yoktu. Çok alkol alırdı bu nedenle mesleğinden zorunlu hizmetinde men ettiler. Ve sordukları sorular disiplin kurulunda "Trans kadınmışsınız bu arada." Ya ne alaka sen oraya trans kadın olduğu için çağırmadın ki devlet memurluğuna yakışmayan davranışlar yüzünden çağırıyorsun trans kadın olmak devlet memurluğuna yakışmayan bir davranış mı? Bu arkadaşımın da işini yapabilme sebebi toplumda saygın bir mesleğe sahip olmasıydı Yoksa bir öğretmen ya da başka bir işi olsa o da kesinlikle çalışamazdı devlette....turkuaz

Gri ve Eflatun transların meslekleriyle ilgili niteliklerinin işe alımda önemsenmediğinden bahsetmişlerdir:

Benim okumuş, diplomasını eline almış, avukat olmuş transseksüel tanıdıklarım var. Ama transseksüel olduğu için avukatlığını yapamıyor. Ülke bunu istemiyor ve sindirmiyor. Aslında bu topraklarda yetişmiş bir insan ama ilerde transseksüel olduğunda zekası ve bilgisi de hiçe sayılıyor....gri

Aslında bayağı anlayışlıydı güzel güzel konuştuk diğer müdürlerle de görüşmen gerekir diye telefon numaramı aldılar ama aramadılar. Aslında çok sağlam bir referansla gitmiştim iyi olduğumu anlamışlardır....eflatun

Turkuaz transların başarılı olsalar bile profesyonel sporcu olmadıklarını dile getirmiştir:

Lisede basketbolcuydum. Devam etsem de şu an profesyonel bir kariyerim olamazdı çünkü Türkiye'de trans sporcu yok. Avrupa'da bile tek tük. Türkiye'de yok ve bu benim için büyük bir üzüntü kaynağı. Birçok erkekle de mücadele ettim, önceden onlara karşı

galip gelebiliyordum. Benden uzun olmaları vs tekniğimden dolayı etkili olmuyordu. Bu benim için bir yara mesela. Devam etsem profesyonel olacağıma herkes inanıyordu...turkuaz

Katılımcıların yaşadığı sorunların bir kısmını da resmi kurumlarda ya da devlet çalışanları ile yaşadıkları sorunlar oluşturmaktadır. Resmi kimlikle ilgili yaşanan zorlukları Eflatun, Ebruli ve Lacivert şöyle anlatmışlardır:

Ben şu an erkek gibi geziyorum ama bir resmi kurumda kimliğimi çıkarınca bakışlar değişiyor. Bakıyor kimliğe, şok oluyor, sonra devam ediyor. Ters tepki gösterenler de oluyor....eflatun

İş görüşmesine giderken bana referans olan öğretmen Eflatun mı dedi A. mı dedi diye düşünüyorum, sonuç olarak resmi bir kurum Eflatun desem kimliği verince sorun yaşarım....eflatun

Kimlik değişmediği için gerçek ismini vermek zorundasın çoğu yerde. Bu durum da bizi çok üzüyor. Söylemesen insanlar bir yüzüne bakıyor, bir kimliğine bakıyor acaba düşüncesine kapılıyor. Kuruma gidiyorsun çekiniyor insan ister istemez. Çünkü kimlikle alakan yok ama orada öyle bir prosedür işlemek zorunda. İster istemez üzüyor bu durum hepimizi....ebruli

Bir hastaneye gidiyorsunuz, görünüştünüz kadın ama kimlikteki adınızla çağırılıyorsunuz, doktor bile şöyle bir bakıyor, bir bakış atıyor, bazılarının ses tonu çok maskülen olduğundan kısık sesle konuşuyor, belli olmamak için, benimle dalga geçmesinler diye. İnsanlar seslerini bile kısmak zorunda kalıyor bunlar çok kötü şeyler....lacivert

Gri ve Beyaz resmi kimlik nedeniyle yaşadıkları zorluklardan ve bu nedenle kullanamadıkları haklarından şöyle bahsetmişlerdir:

Hastanelere gitmekten nefret ederim, kimliğimin alınıp da bu kim sen kimsin denildiğinden mi bilmiyorum ama çok acı çeksem de beni götürmeyin diyorum, kimlik değişikliğimi yaptım ama hala isim değişikliğim olmadı. Mesela ben şu anda endokrine T. 'de gidemiyorum, S. 'de gidiyorum. Çünkü oradakiler beni tanıyor, beni görünce Gri diyebiliyor. Ama T. 'de öyle değil, on saat bir kimliğime bakıyor, bir bana bakıyor, bu doğru mu, Allah Allah niye böyle yapmışlar... Bir anda kasılıyorum. Aslında kendini çok iyi ifade eden bir insanım ama o anda o kadar kalabalığın içinde bana bu ne ya diye sorduklarında, o boş bakan gözlerin bana çevrilmesi beni çok

rahatsız ediyor. Dolayısıyla da hiçbir işimi halledemiyorum. Bu yüzden üniversite sınavlarına bile doğru düzgün giremedim, bu yüzden hayatım yeni başlayacak çünkü daha yeni kimliğimi aldım. Daha yeni bir şeyleri başarmak için çabalıyorum...gri

Ben T.C. vatandaşı olarak görünmedim desem yeri var. Sakladım yani kimliğimi. Özel bir yere gideceksem kimlik gerekiyorsa gitmiyorum. Sırf bu yüzden sigortasız iş arıyorum, insan sigortasız iş arar mı...beyaz

Füme ve Turkuaz polisler tarafından uygulanan transfobik şiddete değinmişlerdir:

Protesto eylemi olmamasına rağmen bayrak taşıyor diye göz altına alınabiliyor birileri. Beni sırf görünüşümden dolayı polisler durduruyor, alaycı alaycı bakıyor. Polislerin o şekilde bakması çok küçük düşürücü...füme

Kadınlar gününde bir yürüyüş vardı. Biz LGBT bireyler olarak hem feminist işareti hem LGBT bayrağı taşıdık. Bir kuyumcu gey arkadaşımıza laf attı, ibne, top gibi şeyler söyledi. Baktık adam kuyumcudan çıktı dalacak. Sonra yanlışlıkla bana geçirdi yumruğu. Polis hiç ayırmadı gördüğü halde. Biz insan değil miyiz? Adama hiçbir işlem yapılmadı. Polise gittiğimizde de o kadar önemli bir şey değil dediler...füme

Trans kadın arkadaşım bir polis bana takmıştı, Taksim'e her çıktığımda ceza yazıyordu diyordu. Hiçbir şey yokken yolda yürürken ceza yazıyormuş kabahatler kanununa aykırı diye. Yolda da mı yürümesin yani bu insan...turkuaz

Lacivert hastanede karşılaştığı transfobik davranışlardan şu şekilde bahsetmiştir:

Endokrindeki doktorlar bana o kadar kötü transfobik söylemlerde bulundular ki, bu insanların mesleklerinde bu alanı okumuş olmaları cahilliklerini örtmemiş. Ben bununla yüzleşmiş bulundum. Kapıdan girdim, hassas olmaları gereken bir konuyken "Size şey mi diyorduk ya trans kadın birey mi diyorduk." İşte durumu anlatıyorum. "Biz sizi tedavi etmeyeceğiz, şu an sadece görüşmek için çağırdık, tedavi yapacağımızı kim söyledi? Senin cinsel tercihin bizi ilgilendirmiyor, senin gibilerle yukarıyı ilgileniyor (psikiyatriyi kastediyor). Bu kapıdan giren normal bir insan da olsa biz aynı şeyi söyleriz." Yani biz anormaliz kendisi normal yani, sorduğu bir soru karşısında cevap verdiğim ve sorguladığım için elindeki kalemi kâğıda vura vura anlatıyor neredeyse parçalayacak. Bize hizmet veren insanların bile şiddetine maruz kalıyoruz. Ne kadar insanla görüşsem şunu söylüyor. Doktorların yolunda ilerlersen çok geç kalırsın, dışarıdan hormon al ve kullanmaya başla, ben bunu yapmadım. Bilimin ve hukukun prosedürleri gereği ne yapılıyorsa o yolu izlemeye çalıştım. O yolu

izlediğim için de suçlu oldum. Buna inandığım için suçlu oldum, tedavim başlatılmadı. Nefret söylemlerine maruz kaldım. Ve bunu yapan insanlar doktorlar...lacivert

4.2.5. Başa Çıkma Yöntemleri

Katılımcılar cinsiyet kimlikleri nedeniyle aile içinde yaşadıkları şiddet olaylarıyla, okulda maruz kaldıkları zorbalık davranışlarıyla, toplum içinde ve resmi kurumlarda karşılaştıkları baskı, hakaret, dışlanma gibi pek çok zorlukla mücadele etmek için çeşitli başa çıkma yöntemi kullanmışlardır. Başa çıkma yöntemleri daha önce bahsedildiği gibi araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Çalışmamızda katılımcıların kullandığı başa çıkma yöntemlerini; a) sorunla doğrudan mücadele ettikleri yaklaşım ile başa çıkma, b) sorunu çözmeye çalışmak yerine sorundan kaçındıkları, sorunla ilgili duygulardan uzaklaşmaya çalıştıkları kaçınma ile başa çıkma şeklinde gruplandırdık.

Stres ile başa çıkma, çalışmamızda sadece deneyimlenen stresli olaylarla başa çıkmayı değil, muhtemel stresli deneyimlerle başa çıkmaya yönelik hazırlanıcı başa çıkmayı da kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

Yapılan görüşmelerin analizinde “Başa Çıkma Yöntemleri” teması “Yaklaşım ile Başa Çıkma” “Kaçınma ile Başa Çıkma” şeklinde iki alt temada ele alınmıştır. Katılımcıların deneyimledikleri şiddet olaylarıyla yaklaşım ile başa çıkmayı kaçınma ile başa çıkmaya göre daha çok kullandıkları görülmüştür. Yaklaşım ile başa çıkma verilerinin analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 15. Yaklaşım ile Başa Çıkma alt temasının kod sıklıkları

Yaklaşım ile Başa Çıkma	f
<i>Doğrudan Tepki Gösterme, Karşı Çıkma</i>	33
<i>Araçsal ve Sosyal Destek</i>	25
<i>Araştırma, Açıklama, Bilgilendirme</i>	17
<i>Kararlı Duruş</i>	10
<i>Geleceğe Umutla Bakma, Güzel Yanlarını Görme</i>	10
<i>Gerçekçi Olma, Kendini Kabul Etme</i>	6
<i>Varoluş Şekli</i>	5
<i>Sosyal Olma, Çalışkan Olma, Sporcu Olma</i>	5
Toplam	111

f: Frekans

Katılımcılar rahatsız oldukları ithamlara, eylemlere sözel olarak tepki göstermeyi sıklıkla kullanmışlardır. Turkuaz cinsel yaşantısına yönelik irdeleyici sorulara nasıl tepki verdiğini şu şekilde anlatmıştır:

Ben sana cinsel yaşamını soruyor muyum? Şey gibi, soran bir kadınsa “Senin vaginan dar mı?” demem gibi olur çok affedersiniz. Çok abes sorularla karşılaşıyorum. Biraz psikoloji okumanın da verdiği şeyle artık karşılayabiliyorum. Çok tersleyemeyeceğim bir ortamsa “Ben böyle şeyleri konuşmayı sevmiyorum, internetten araştırabilirsin ya da ben sana soruyor muyum özel hayatını?” diyorum. Biraz daha abes şeyler ekleyerek “Ben sana en sevdiğin pozisyonu soruyor muyum” falan gibi bir tık daha sert cevaplar verdiğim oluyor ortam müsaitse. İşe kesinlikle yarıyor....turkuaz

Füme toplu taşımalarda karşılaştığı yargılayıcı bakışlara verdiği tepkiyi şöyle dile getirmiştir:

Dolmuşta bile yaşıyor bu, “bir sıkıntı mı var niye bakıyorsun bir şey mi yaptım ben sana” diyorum, “yoo bakıyorum” diyor “ama böyle dik dik bakma diyorum ben sinir oluyorum ben sana dik dik baksam sinir olmaz mısın” diyorum...füme

Bazı katılımcılar istemedikleri rol davranışlarına ve ilişkilere zorlandıklarında, atanmış cinsiyetleriyle uyumlu hitaplardan rahatsız olduklarında, yaşadıkları yerden uzaklaşmaları istendiğinde kabul etmemiş ya da karşısındakini uyarılmış, istemediğini açıkça ifade etmiştir. Bu durumla alakalı Turuncu, Bordo, Bej ve Sarı şunları söylemiştir:

Kendimi ilk açtığımda annem git uzaklarda yaşa dedi. Dedim hayır ben buyum. Millet ne der diye yaşamayacağım. İster kabul et ister etme....turuncu

Babam berbere gitmemi yasakladı. Ben de yani baya karşı çıktım aslında dedim ben artık berbere gidicem kabulleneceksin dedim bir şekilde....bordo

Kimlik adımla çağrıldığımda bana onu kullanmayın, istemiyorum, nefret ediyorum diyorum....bej

Düğünlerde annem kız gibi giyinmem için zorlardı ama hiç giyinmedim. Onu çekiştire çekiştire erkek reyonuna sürüklerdim.....sarı

Annem erkek arkadaş yapsana senin de sevgilin olsun diyordu. Gelecekse gelin gelecek bu eve damat değil dedim. On altı yaşındaydım bunu konuştuğumda. Bu olaylar yaşandıkça annem biraz daha duruldu....sarı

Pembe ve Füme okul yöneticilerinin cinsiyet farklılıklarına yönelik olumsuz yorumlarına şöyle karşılık vermişlerdir:

Rehberlik öğretmeni sen namaz kılan insansın nasıl böyle bir şey yaparsın dedi. Ben yere kafamı eğmiştim kaldırdım kafamı “Namazla ne alakası var şimdi de namaz kılıyorum” dedim...pembe

Yeni gelen bir müdüre vardı ilk geldiğinde bana daha çok takılıyordu. “Bu senin üzerin ne saçın ne” falan diyordu. “Burada yemyeşil saçla dolaşan var saçımı kazıttım diye ben mi gözünüze battım” demiştim sonradan yavaş yavaş alıştık birbirimize....füme

Gri, aile içinde birçok olumsuz davranış tolere edilirken cinsiyet farklılığı nedeniyle kendisinin günahkar addedilip kimsenin görüşmek istememesine şu şekilde tepki vermiştir:

Ben teyzemle evdeyken şöyle bir sorun yaşadım, annemin hala o adamla görüştüğünü öğrenince bana bir kriz geldi ve anneanneme dedim ki “Artık öleceksin farkında mısın?”. Anneannem de bir şaşırды, ben de ağlamaya başladım. Dedim “Senin beş çocuğun var, beşi de olmayacak işler yaptı ve sen hepsini biliyorsun, ben artık patlayacağım, sen yaptıkları her şeyi biliyorsun, onlar da çok büyük günah, bunu hepimiz tolere ederken benim cinsiyet değişikliğim niye bu kadar büyük bir olay oldu, ben kime saygısızlık yaptım ya ben bir günden bir güne dayıma laf mı ettim, ben hangisine bir şey yaptım, bir teyzem bana ölüün gelsin dedi, bir teyzem bana şerefsiz dedi, hangisine ağzımı açtım da ya sen de kocanı aldatıyorsun el insaf, bak bu çocuklarına yazık, kime dedim, ben bunu aşamıyorum dedim ya sen aşabiliyor musun? Ben trans oldum diye günahkarım, kabul edilemezim, Allah’a karşı geliyorum, ama annem babamı aldattığı için günahkar olmadı, öyle mi?” Anneannem “haklısın” dedi sadece, hepsi her şeyi biliyor gri

Bazı katılımcılar ailelerinden gördükleri şiddet nedeniyle ailelerinden ayrılmayı seçmiş, hayatlarını kendi imkanlarıyla idame ettirmeyi göze almışlardır. Füme ve Sarı'nın deneyimleri şöyledir:

Baktılar ben saçımı uzatmıyorum hala, giyimimde tavrımda bir değişiklik yok. “Napiyorsun sen?” dediler. Ben de “Ne yapayım ben böyleyim kabullenecekseniz kabullenin kabullenmeyecekseniz de gideyim beni evlatlıktan reddedin” dedim. Sonra da birkaç ay içerisinde yengeme geçtim....füme

Annem dedi “ben seni istemiyorum sen böylesin şöylesin. Sen böyle doğdun ben seni kız doğurdum, olamazsın”. “Ben de yolum belli şeyim belli istemezsen giderim”

dedim. Çıktım ayrı evde yaşadım, çalışıyordum o zamanlar. Aradan on gün geçti beni bir iki defa aradı, pişman oldu yaptığı şeyden falan. O olaylar yaşandıktan sonra biraz duruldu eskiden daha hırçındı. Şimdi benim yapabileceğimi biliyor, git istemiyorum seni dediği zaman...sarı

Bazı katılımcılar maruz kaldıkları ekonomik şiddet ile para kazanarak başa çıkmışlardır. Gri ve Siyah'ın deneyimleri şöyledir:

Ben zaten tekrar üniversite kazanayım diye kafama koymuştum sonra düşündüm ki tekrar üniversite kazansam ne olacak bu adam bana para yollamıyor ki ben yine çalışmak zorundayım, bir an önce özgürlüğüme kavuşmak istiyorsam mantıken önce iş bulmam gerek, iş başvuruları yaptım, arandım mülakata çağırıldım, sonra da işe başladım, o günden beri de çalışıyorum...gri

Kız kardeşimi gönderdim gizli gizli. Al bu parayı git iğnelerimi al. Allaha ki hani birikmiş paralarım var. Yoksa ne araba kiralarım ne iğne. Önlemlerim bu yani işlerimi bir şekilde yürüttüm...siyah

Katılımcıların cinsiyet uyum sürecine başlayacak olanlara ekonomik bağımsızlıkları için çabalamaları şeklinde önerileri olmuştur. Kahverengi'nin önerisi şöyledir:

Ailesine hemen söylemesini istemem. Eline gücünü alınca söylesin. İş aldığında. Çünkü çok dibe batabilir. Batarsa da o dipten kurtulamayabilir. Ama elinde maddi gücü varsa ailesi çok kötü tepki verse de hayatını sürdürebilir...kahverengi

Füme maruz kaldığı ayrımcılıkla öğretmenini şikayet ederek mücadele etmiştir:

Bir matematik öğretmenim vardı dersi de seviyordum, benimle aynı durumda bir arkadaşım vardı trans erkek onunla aynı sırada oturuyorduk hoca bize takmıştı. Bizim bildiğimiz sorulara bizi kaldırmıyordu. Biz kızlardan daha iyiydik biz parmak kaldırıyorduk ama bizi görmezden geliyordu sözlü notlarımızı düşük veriyordu. Milli eğitim bakanlığına şikayet ettim. Emekli olduktan sonra okula geldiler...füme

Lacivert'in deneyimi ise şu şekildedir:

Yurtta cinsel tacize uğrayınca şikayetçi oldum. Ertesi gün kişinin yurtla ilişkisi kesildi...lacivert

Bazı katılımcılar şiddet deneyimleriyle mücadele etmek ya da zorbalıktan korunmak için aile bireylerinden ya da öğretmenlerinden yardım istemiştir. Sarı ve Turuncu'nun deneyimleri şöyledir:

Annem sürekli cinsellikle alakalı hakaretler ediyordu, babama söyledim “ayıp ayıp şeyler söylüyor” diye o da onu uyardı...sarı

Üniversitede rektörlükteki hocamla aynı apartmanda kalıyorduk. Dedim hocam ben böyleyim, bana yardım et dedim. O bana öyle bir güzellik yaptı ki. Herkese Turuncu olarak tanıttı...turuncu

Cinsiyet uyum sürecine başlayacaklara sosyal destek aramaları, psikiyatrik yardım almaları, sağlık kurumlarına başvurmaları sıklıkla önerilmiştir. Bordo ve Gri'nin tavsiyesi şu şekildedir:

Önce ailesine açılmasını söylerim ya da güvendiği arkadaşına. Sonra da psikiyatriste gitmesini. Aile kabul etmiyorsa bu durumu kolaylaştırıyor. Psikiyatrist bunun kendi tercihimiz olmadığını anlatıyor en azından bilen bir kişiden dinlemesi etkili olabiliyor...bordo

İlk tavsiyem psikiyatri sürecine hemen başlaması, doktorların gözetiminde hormon kullanması...gri

Bazı katılımcılar cinsiyet kimliğinin açıkça ifade edilmesinin, cinsel farklılıklarla ilgili bilgilendirmelerin şiddet davranışlarını azalttığını, kabulü kolaylaştırdığını dile getirmişlerdir. Sarı cinsiyet ayrımının belirgin olduğu eğitim ortamında yaşadığı zorlukla cinsiyet farklılığını ifade ederek başa çıkmıştır:

Adet dönemiyle ilgili konferans veriyorlar ya toplantı salonuna topladılar herkesi. Sınıftan kızlar çıkıyor işte hoca geldi “Sen de çık”. “Hocam ben çıkamam” dedim. Tekrar çıkmamı söyledi çıktım. Toplantı salonunun kapısının yanında ayakta durdum. Hoca derse başladı. Ben dedim ki “Hocam ben çıkabilir miyim?” “Niye çıkıyorsun?” dedi. Kapıda da erkekler var. Kızları dinliyorlar. “Ben farklıyım, ben bunları dinlemek istemiyorum” dedim. Herkesin içinde söyledim. “Anladım, çıkabilirsin” dedi. Bir de şu var. Ben farklıyım, bunun da farkındayım. Herkesin içinde söylemek beni de mutlu etti.....sarı

Yeşil deneyimlerini şöyle aktarmıştır:

Arkadaşlarım açıkladığım zaman kavradılar durumumu. Kimse incitmeye çalışmadı. Hiçbir zaman büyüüp de okulu saran bir dedikodu olmadı çünkü açık bir gerçektir....yeşil

Lacivert açıklamaların toplumdaki ön yargıları kırdığını öne sürmüştür:

Bir insan bana varoluş nedenimi sorduğunda bunun nasıl olabileceğini bilimsel olarak açıklıyorum. Dünyanın her döneminde bu durumun görüldüğünü, ne gibi örneklerin olduğunu referanslar göstererek anlatıp insanların yargısını kırmaya çalıştım. Kimse bana benliğimi sorduğunda ben böyle istiyorum diyip geçmedim. Kesinlikle faydalı oluyor. Karşımdaki insan şunu söylüyor: “Biz daha önce böyle bir şey duymamıştık.” ve bu konudaki önyargıları kırılıyor. Ben o yüzden önce hep bilimsel tarafını anlatıyorum sonradan kendimi keşfetme sürecimi, çocuklukta yaşadıklarımı anlatıyorum. Çocuklukta duygularımızla hareket ediyoruz, oyun oynuyoruz ama oyunda hep kadın olmayı, doğurgan olmayı, anne olmayı istedim. Ben bunları istediğimde 4-5 yaşındaydım. “Bana bir açıklama yap” diyorum “Bunu nasıl düşünmüş olabilirim, ne bunu bana düşündürmüş olabilir, neyden özenmiş olabilirim”. Bu gibi örnekler verdiğimde insanların homofobik tutumu kırılıyor. Artık LGBT’ye destekçi olmaları beni mutlu ediyor. Ben bu konuda etrafıma çok fazla bilinç yaydım, şu an birçok arkadaşım LGBT’yi destekliyor...lacivert

Füme okul yöneticilerin kendine baskı yapamamasının nedenini bilgili ve açık olmasına bağlamıştır:

Beni dersten rehberlikçi çağırdı. “Sen LGBT birey misin?” diye sordu “Evet” dedim, “Bu benim özel hayatım okulla alakalı değil, okulda yaptığım bir sorumsuzluk değil”. Yeni gelmişim zaten onlar baktı ben bilgiliyim okulda şu bu yasak diyemediler...füme

Siyah ailesinin kendisini evlendirme yönündeki girişimini cinsiyet kimliğini açıklayarak engellemeyi seçmiştir:

Tam 17-18 yaşındayken ailem evlendirmeye çalıştı. Yani gülüyordum komiğime gidiyordu. Adama da “Ben erkek hiss ediyorum, beni boşuna bekleme” dedim. “Ben erkeğim, senle aynıyım” dedim. “Belki düzelirsin evlenince” dedi. Dedim “Ben düzelmem” ....siyah

Bej ve Lacivert araştırma ve bilgilendirmeyi başa çıkma yöntemi olarak tavsiye etmektedirler:

Bilinçlendirebilirsin aileyi. Örnekler verilebilir. İçinde buldukları kalıptan çıkabilirler...bej

Kabul görmek ve var olmak istiyorsanız çok araştırmanızı öneririm....lacivert

Mücadeleci ve kararlı olmak katılımcıların zorluklarla başa çıkmak için sıklıkla kullandıkları yöntemlerdir. Pek çok katılımcı cinsiyet uyum sürecinde olanlara vazgeçmemeleri yönünde tavsiyeler vermektedir. Siyah, Lacivert ve Gri kararlı olmakla ilgili şunları söylemiştir:

Asla vazgeçme derim. Pes etme. Pes edenler de var çünkü. Çünkü benim gibi emniyet teşkilatında baba. Aşağısı karakol. Bir de tarikatçı aile. Ona rağmen kaçtım. Ben kaçtıysam bu zorluklara rağmen pes etmeyeceksin...siyah

Hayalim olan okulu bırakmayı bile düşündüm. Çünkü 13 yaşına kadar narin bir kız çocuğu gibi büyütüldüm. 13 yaşında hayatın acı gerçekleriyle karşılaştım. Ama devam etmek zorundaydım. Kimse size kalkıp da bu senin hayatın yaşamaya devam et demez, demeyecekti biliyordum. Hayatın toz pembe olmadığını farkında olduğum için güçlü oldum, yılmadım...lacivert

Bir hoca yeni göreve başlamıştı benimle çok uğraşırды. Sürekli iş verirdi. Azarlardı. Her söylediğini yaptım. Ben de oraya tek çarem olarak geldim. Bir öğretmen benim vaktimi çalıyor diye geri dönemezdim. Kendimden emindim derslerime çalışıyordum. Keza sınıf bana alıştı arkadaşlarım beni sevdi...gri

Bazı katılımcılar yaşadıkları zorluklara rağmen içinde buldukları durumla ilgili iyi bir şeyler bulmaya, güzel taraflarını görmeye ve umutlu olmaya çalışmışlar ve tavsiye etmişlerdir. Eflatun ve Sarı'nın düşünceleri şöyledir:

Bundan sonra bir şeylere degeceğini düşün. Kesinlikle güzel yanları var elinde olanla mutlu ol. Çok şeyler de öğretiyor. Mesela kız arkadaşlarım çok söyler bir kadını çok iyi anlayabiliyorsun çünkü onun düşüncelerini de çok iyi biliyorsun. Bir erkeği de öyle. İnsanları analiz etmeyi çok iyi öğrendim. Yüzüne bakınca mesela homofobik değildir diyebiliyorum. Ya da trans olmam onun için sorun olmayabilir diyebiliyorum. Her şeye rağmen hayatta kalmayı korkuyla yaşamayı öğreniyoruz. Güzel yanları var bence bana katkısı olduğunu düşünüyorum...eflatun

Farklı olmak bana çok iyi hissettirdi açıkçası, kötü hissettirdiği zamanlar da oldu. İyi hissettirdi çünkü başarabileceğim bir şey var. Ameliyatlar falan bana çok heyecan verici geliyor...sarı

Kendini ve içinde bulunulan durumun olumsuz yanlarını kabullenmek, gerçekçi olmak katılımcılar tarafından zaman zaman kullanılan bir başa çıkma yöntemidir. Gri ve Kırmızı kabullenmeyle alakalı şunları söylemişlerdir:

Bazıları trans erkek demekten de çekiniyor. Transların içinde de bu konuda fikir ayrılığı var. Tamamen erkeğim diyen var ben trans erkeğim diyen var. Bana kalırsa ben trans kelimesini seviyorum. Ben kendimi kabul ettim. Ben biliyorum ki benim elim daha büyüyecek boyum uzamayacak. Biyolojik olarak bir şeyler sonuna kadar yerine oturmayacak. Bunu kabul etmek bence trans olmayı kabul etmek. Bazıları buna ötekileştirmek diyor ama bana göre öyle değil. Ben tamamıyla kadını ya da erkeğim diyor. O zaman bazı acı gerçekleri kabul edeceksin. Mesela hiç çocuğun olmayacağı gerçeğini kabul edeceksin. Öyle değil çocuğumuz oluyor. Ama biyolojik olarak olmuyor. Senin spermin hiç olmayacak mesela. Ben bunu kabul ettim ama bazı arkadaşlarım kabul etmemiş olacak ki hala trans kimliğini saklıyor...gri

Benim hiçbir zaman toplumdan bir korkum olmadı. Bunun sebebi de bir şeyleri bilmem ve kabullenmem. İnsanlığımın gereğini yapmam. Bazı insanlar insan olmaktan korkuyorlar gibime geliyor, benim ailem de o insanlardan. Bir insan bence olduğu gibi görünmeli. Sen busun bu bir gerçeklik sen bu gerçekliği reddedemezsin.....kırmızı

Bazı katılımcılar toplum içinde varoluş biçimlerinin kabulü kolaylaştırdığını öne sürmüşlerdir. Turuncu ve Pembe'nin deneyimleri şöyledir:

Benim gibi hastalarınızın ne yapması gerek biliyor musunuz? Bu hayat tecrübem. Önce topluma kendilerini benimsetmeleri alıştırmaları gerekiyor. Hareketleriyle. Şimdi ben Turuncuyum ama şuradan geçerken birinin karısına mı kızına mı bakmışım. Alnıma leke getirecek bir şey mi yapmışım. Önce insan olacak. Bir insan insan olduktan sonra hayatını dürüstçe yaşadktan sonra onu toplum da benimser. Şimdi bütün köy diyor aileme çocuğa yazık ettiniz diye. Hani köy beni öldürecekti. Bütün köy arkamda....turuncu

Varlığımızla karakterimizle ön planda olmalıyız. Çoğu arkadaşım iyi ki seni tanımışız translara bakış açımız değişti diyor. İnsanın kendi karakterini ön plana çıkarması toplumdaki bu algıyı kırabilir...pembe

Bazı katılımcılar ise sosyal olmanın, başarılı yönlerini ön plana çıkarmanın baskıları ve şiddet davranışlarını azalttığını ifade etmişlerdir. Bu konuyla alakalı Turkuaz, Siyah, Lacivert ve Mavi'nin deneyimleri şöyledir:

Toplantılara hep çağırılırdım, anneler beni isterdi. Fiziksel şiddete varan bir zorluk okulda olmadı. Çalışkanların bir dokunulmazlığı oluyor ya. Ben bu durumu kompanse etmek için belki o kadar başarı gösterdim bilemiyorum...turkuaz

Her türlü toplantılarda baştaydım. Okul temsilciliği de yaptım. Kimse tarafından dışlanmadım. Sevilen biriyim zaten. Yani türbanlısından tutun da bütün çevrelerin içindeyim.....siyah

Benim okulum yetenekle alakalı bir bölüm, benim mesleki yeteneğim ve başarıım bu durumun önüne geçmişti aslında. Çünkü ben çok fazla konserlerde buldum kimse çıkıp da bu ne hal siz bunu nasıl rektörün karşısına çıkarırsınız gibi bir şey demedi. Aksine çok tebrik edildim. Yeteneğim bu durumu biraz örttü...lacivert

Sporla uğraştığım için bir saygım vardı herkes bir kırmızı çizgim olduğunu düşündüğünden fazla yaklaşmıyordu...mavi

Katılımcıların kaçınma ile başa çıkma yöntemini kullanma verilerinin analizleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 16. Kaçınma ile Başa Çıkma alt temasının kod sıklıkları

Kaçınma ile Başa Çıkma	f
<i>Tepkisiz Kalma – Görmezden Gelme</i>	24
<i>Uzaklaşma</i>	18
<i>Cinsel Kimliğini Gizleme</i>	18
<i>Yalan Söyleme – Rol Yapma</i>	12
<i>Kendine Zarar Verme – İntihar – Duygu Boşaltma</i>	11
<i>Transfobik Tutum - Kabullenmeme</i>	6
Toplam	89

f: Frekans

Katılımcılar cinsiyet kimlikleri nedeniyle yaşadıkları şiddet olaylarını pek çok kez görmezden gelmiş ya da herhangi bir tepki vermemişlerdir. Füme, Bordo ve Kırmızı tepkisiz kaldıkları şiddet deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Beni görünüşümden dolayı sokakta polisler durduruyor, alaycı alaycı bakıyor. Neden öyle bakıyorsun diye sorsam başım belaya girer. Susmak zorunda kalıyoruz...füme

Akraba ziyaretine gidiyoruz. Kız gibi davranmak zorunda olabiliyorum. "Kızım" dediklerinde ben geri cevap verip ben erkeğim diyemiyorum...bordo

Hoca senin saçların çok kısa, erkeklere benziyorsun, biraz saçlarını uzat, biraz kıza benze demişti. Çok zoruma gitmişti ama cevap vermedim...kırmızı

Katılımcılar kimi zamansa şiddet davranışlarına aldırnamaya çalışmış, bazıları bu tutumu cinsiyet uyum sürecinde olanlara tavsiye etmişlerdir. Bordo ve Lacivert deneyimlerini şöyle paylaşmaktadır:

Konuşulanları duymamaya çalıştım. Çünkü işi ben de ilerletsem birilerini çağırırsam falan saçma olacak. Onlar biraz çete gibi takılıyorlar tuhaf tipler...bordo

Bazı öğretmenlerim bu durumundan dolayı 90 alacağım yerde 60 puan verir. Ben de sorgulamıyorum. Başta çok üzülüyordum sonra yetenekle alakalı bir bölüm, yazılı bir sınava girmiyorsunuz ve onu yüzde yüz de yapsam bana 60 puan veriyor, hala öyle. Ama alıştım mezun olacağım haziranda artık. Görmezden gelmeye çalışıyorum bu da çok yorucu oluyor bazen işte...lacivert

Lila'nın ise önerisi şöyledir:

Eğer bu yolda gidecekse duygularını köreltmeli. Çünkü insanlar o kadar ağır baskılar yapıyor ki. İnsanları kulak ardı etmezse intihara sürüklenir. O şunu diyormuş bu bunu diyormuş duymayacak kendi önüne bakacak...lila

Katılımcılar pek çok kez cinsiyet kimliklerinden dolayı şiddet görmelerinin muhtemel olduğu ortam ya da kişilerden uzaklaşmayı seçmişlerdir. Bu nedenle önemli etkinlikleri, toplantıları kaçırmış, akademik ilerleyişleri sekteye uğramıştır. Beyaz ve Turuncu deneyimlerini şöyle anlatmışlardır:

Anne ben motosikletle geleyim bacımın düğününe dedim. Ben babamın yanında insanların yanında ezilip büzülüyorum dedim gelmeyim sizle dedim. Babamın bir bakışı yetiyor bana dedim. Sonra işte o neden motosikletle geliyor vs. demiş babam beraber gidelim demiş çok da güzel düşünmüş ama o kadar etkilemiş ki beni o yüzden bacımın düğününe gitmedim arkadaşlarla beraber sahile gittik. Ya işte bacımın düğünü var dedim ben buradayım dedim işte niye gitmedin dediler. Yalan konuşmayı

da sevmiyorum: Sen bana şimdi bir şey sorsan ben yalan konuşucam yalan konuşmayı da istemem o yüzden sen bana hiçbir şey sorma dedim. Yani bacımın düğününe bile gidemedim...beyaz

Ben ne mezuniyetime gittim ne onu yaptım ne bunu yaptım, hiç. İnsanın belli bir yaşam tarzı olur ama benim olmadı çünkü çok ödün verdim. Ben mezuniyete gittiğimde kimlik adımla bağıracaktılar. Bir takım elbise giyip gidebilir miyim böyle bir şansım var mı. Hayır. Hiç gitmem. Her şeyimden ödün verdim. Ben bir memur olabilirdim. Kimliğim değişsin başlayacağım. Hayatımızdan ödün veriyoruz....turuncu

Bazı katılımcılar kendilerini şiddet davranışlarından cinsiyet kimliklerini gizleyerek korumayı seçmişlerdir. Bu konuda Fuşya, Mor ve Eflatun şunları söylemiştir:

Açılmayı çok isterdim ama arkadaşlarımın beni anlayamayacağını düşündüm. Dışlanmak istemedim ayak uydurmak istedim...fuşya

Millet arkamdan dedikodu yapmasın diye anlatmadım, gerek yoktu, A.. 'da okudum çok küçük bir yerdi herkes herkesi tanıyordu....mor

Öğrenmelerini hiç istemedim çünkü bu durumu öğrenmeleri kesinlikle topa tutulacağım anlamına geliyordu....eflatun

Kesişimsellik, çoklu sosyal kimliklerin kesişimlerine odaklanan ayrımcılık ve zorbalık araştırmalarına uygulanacak faydalı bir teorik modeldir (211). Cinsiyet kimliğini açıklamasının kilolu olması nedeniyle maruz kaldığı zorbalığı artıracığından endişelenen Lila yaşadığı zorluğu şöyle anlatmıştır:

O sıralar çok da kiloluydum zaten o nedenle dalga geçiyorlardı. 98 kiloydum. Şişko. Bir aktivite yapılacağı zaman bu şişko koşamaz falan diyorlardı. Ben de bunun üstüne bir de cinsiyet durumunu anlatsam artık kaldıramam psikolojim iyice bozulur diyordum....lila

Bazı katılımcılar ise şiddet davranışlarından korunmak için atanmış cinsiyetleriyle uyumlu cinsel roller sergilemeye çalışmış ya da cinsiyet kimlikleri ya da cinsel yönelimleriyle alakalı yalan söylemeyi tercih etmişlerdir. Siyah, Mavi, Bej ve Gri bu konudaki deneyimlerini paylaşmışlardır:

Şöyle bir şey dışlanmamak için makyaj yapıyordum, kızlarla kuaföre gidiyordum. Saçlarıma fön çektiriyordum....siyah

Aileme olmamı istedikleri kişi gibi görünüp kendim olmayı seçtim...mavi

Niye makyaj yapmıyorsun, saçını uzatmıyorsun, erkek arkadaşın yok. Bu tepkilerden sıkıldığım için 13-14 yaşlarımda bir kere denedim. Erkek sevgilim oldu arkadaşım gibi konuşuyordum, hiçbir şey hissetmiyordum...bej

Tamam namazımı kılıyordum, feracemi giyiyordum, duamı okuyordum, işte sürekli bir su getiriyorlardı o suyu içiyordum, bu duayı oku diyorlardı ben o duayı okuyordum babam hadi hocalara gidelim diyordu ben hocalara gidiyordum böyleydi ama kendi içimde de yine arkadaşlarımla buluşacağım zaman o korseyi takardım mesela...gri

Katılımcıların maruz kaldıkları şiddet olayları nedeniyle kendilerine zarar verdikleri, intiharı denedikleri olmuştur. Lila deneyimini şöyle anlatmışlardır:

İntiharı denediğim oldu. Tam hatırlamıyorum galiba 14 yaşındaydım. Bu durumla alakalı dalga geçmişti arkadaşlarım. Beden eğitimi dersine çıkmıştık. Ben toplulukta hareket yapmayı pek sevmem. Yakan topta ortadaydım. Topu bırakalım seninle oynayalım demişlerdi bu çok zoruma gitmişti. Bir de saçımda egzama çıkmıştı. Saçımı kazıtmıştım o arada öğretmenim kafama vurup dalga geçmişti...lila

Beyaz ve Füme rahatsızlık verici duygulardan nasıl uzaklaşmaya çalıştıklarını şu şekilde anlatmışlardır:

Kafam bozuluyor kimseyle bu konuyu dertleşemiyorum. Dertleşemediğim zaman alıyorum sinirimi gidiyorum dağlara köylere. Ağlıyorum sızlıyorum içini boşaltıyorum. Şehir merkezinde bağırırsan seni deli zannederler...beyaz

Kuzenlerimin salonlarında boks yapıyordum evde kum torbam vardı çıplak elle saatlerce ona vuruyordum...füme

Bazı katılımcılar trans olma durumlarını inkar etmiş, cinsiyet farklılıkları nedeniyle duydukları rahatsızlığı transfobik tutumlarıyla azaltmaya çalışmışlardır. Beyaz ve Turuncu bu konuyla alakalı şunları söylemiştir:

İnternette okuduğum kadarıyla şahsen transseksüel dediğiniz kişilerle karşılaşmak istemem çünkü ben böyle şeylere karşıyım ama mecbur olanlara da saygılıyım. Bazıları konuşuyor ya ben şöyleyim ama şöyle olmak istiyorum. İşte ben bunu yapamam o kadın cinsiyetinin bende olmasını ben hazmedemiyorum. Banyo yaptığım zaman WC'ye girdiğim zaman kendimden tiksiniyorum...beyaz

Bazı insanlar vardır ki o transseksüel dediğiniz gerçekten ölümü bile hak eder benim gözümdedir. Sen oranın zevk için yaptırıp da mesela bir erkek bir bayana dönüyor gidiyor taksimde kendini satıyor. Açık konuşayım. Ben böyle bir şerefsizi alıp darağacına asarım. Ama bunu kendi içinden gelerek insan olmak için istiyorsa o Allah'tan gelen bir şey. Bunu farklı amaçlar için kullanınca iyi insanlar da yanıyor....turuncu

5- TARTIŞMA

Bu araştırma cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların “şiddet” fenomenini nasıl deneyimlediklerini ve “şiddet” ile nasıl başa çıktıklarını fenomenolojik bir çerçevede ele almayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda cinsiyet hoşnutsuzluğu olan 20 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Niteliksel bir analiz tercih edildiğinden sayısal veriler yerine betimleme ve tanımlama amacı ile temalar ve kodlar kullanılmıştır.

Çalışmamız hassas bir konuyu ele almakta ve tabiri caizse katılımcıların yaralarına parmak basar nitelikte sorular içermektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak, Gereç ve Yöntem kısmında bahsedildiği gibi araştırmacı ile katılımcılar arasındaki mesafe olabildiğince azaltılmaya çalışılmış, katılımcıların kendilerini güvende hissetmeleri için öncesinde araştırmanın amacı, yöntemi, nasıl bir görüşme yapılacağı açıklanmış ve bir sohbet kısmından sonra görüşmeye başlanması tercih edilmiştir. Ayrıca görüşmeler boyunca katılımcıların paylaştıkları deneyimlere odaklanılmış, kendi ifade ediş tarzlarına sadık kalınmış ve veriler ele alınırken sıradan çalışma nesnelere dönüştürülmemeye dikkat edilmiştir.

5.1.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Aile

Varoluş Sürecinde Aile Faktörü alt temasında ulaştığımız temel sonuçlar, katılımcılar için “aile” kavramının “destek” ile yakın ilişkili olduğu ve bu desteğin çok önemli görüldüğü, aile kabulünün bir süreç gerektirdiği, ailelerden beklentilerin gene destek ve kabülle ilgili olduğudur. Kahverengi babasının desteği ile ilgili “*Arkamda koca bir dağ vardı ve kimse bana karışamazdı.*” ifadelerini kullanmış, Bej ise “*Onların desteğini arkamda hissetmek çok farklı bir duyguymuş*” diyerek aile desteğinin önemini anlatmışlardır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu olan gençlerin ailelerine odaklanan çalışmalar da aile desteğinin önemini ve azınlık stresi ile mücadelede koruyucu bir faktör olduğunu gösterir niteliktedir (107, 212). Budge ve ark. (213) tarafından yapılan nitel bir çalışmada cinsiyet kimliği farklılığıyla başa çıkmada aile desteğinin önemli rolü gösterilmiştir. Bu çalışmada bir katılımcı annesinin desteğinin şiddet davranışlarıyla mücadelede nasıl yardımcı olduğunu şu sözlerle anlatmıştır: “*Zorbalık canımı acıttı ama üstesinden geldim, artık beni rahatsız etmiyor. Annem ‘transgender’ kelimesinin anlamını bilmedikleri için bunu yaptıklarını kafama takmamamı söyledi. Başta ‘hayır bence mesaj konusunda netler’ diye düşündüm ama sonradan annemin haklı olduğunu anladım ve beni rahatsız etmesine izin vermedim...*”. Bununla birlikte

ulaşılan başka bir sonuç katılımcılar ailelerinin cinsiyet kimlikleriyle uyumlu hitap Şekillerini aile kabulü olarak algıladıklarıdır. Benzer Şekilde Hale ve arkadaşlarının (214) yaptığı çalışmada TGD gençler ailelerinin istedikleri hitap Şeklini onaylamaları ve kullanmalarını en destekleyici davranış olarak belirtmişlerdir. Cinsiyet uyum sürecindeki gençlerin ve bakım verenlerinin deneyimlerine odaklanan nitel bir çalışma ise TGD gençlerin aileleriyle süreçle ilgili konuları konuşabilme, tartışabilme, bilgi alışverişi yapabilmenin önemini göstermiştir. Bu çalışmada bir katılımcı annesinin isim seçmesine yardım ettiğini dile getirmiş ve ailesiyle ilgili olarak Şunları söylemiştir: “*Ailemle bunun hakkında konuşmaya başladım ve onlar beni gerçekten desteklediler. Annem erkek ismimi bulmama yardım eden kişi ydi, bu isim eğer erkek olarak doğmuş olsaydım bana vereceği isimdi ve ben bu ismi çok seviyorum.*” (215).

Çoğu katılımcı ailelerinin cinsiyet farklılıklarına zamanla alıştığından ve olumsuz tepkilerin azalığından bahsetmiştir. Cinsiyet farklılığı olan gençlerle yapılan çalışmalar da benzer bulgulara ulaşmıştır (216-218). Turkuaz annesinin kabul sürecini “*Bir yas süreci gibi ilerliyor aslında*” sözleriyle anlatmıştır. Cinsel farklılığı bulunan çocukların ebeveynlerinin yas benzeri bir süreçten geçtiği daha önceki çalışmalarda gösterilmiştir (219). TGD’lerin ailelerine odaklanan bir çalışmada, ailelerin öncelikle mevcut durumu inkar ettikleri, ardından sırasıyla üzüntü ve öfke duydukları, başa çıkma uğraşısı ve destek arayışında oldukları, benzer deneyimleri araştırdıkları ve değişmeye başladıkları, son olarak da çocuklarını olduğu gibi kabul ettikleri gözlemlerine ulaşılmıştır. Hatta bazı aile üyelerinin transların haklarını savunmak için pek çok kampanyaya katıldıkları, onların sorunlarına dikkat çekmek ve çözüm bulmak uğraşısında oldukları gözlemlenmiştir (220).

Literatürde trans kadınların trans erkeklere göre aileleri tarafından daha çok Şiddete maruz kaldığı ve reddedildikleri sonuçlarına ulaşan pek çok çalışma mevcuttur (221, 222). Bazı alışmalarsa ailelerinin cinsiyeti erkek olarak atanan çocuklarının cinsel farklılıklarına daha olumsuz tepkiler gösterdiklerini ne sürmüştür (223). Ailelerin çocuklarının cinsiyet kimliği farklılıklarına gösterdikleri ilk tepkileri araştıran yakın tarihli bir çalışmada ebeveynlerin trans erkek çocuklarına gösterdikleri tepkiler, trans kadın çocuklarına gösterdikleri tepkilerden anlamlı olarak daha olumlu bulunmuştur (224). Bu durum erkekliğe atfedilen sosyal normlara göre değişebilmekte ve toplumsal cinsiyet rolleri belirgin olan kültürlerde daha net olarak hissedilmektedir (221, 225). Çalışmamızda da Füme’nin “*Babam Şey diyordu sen erkek olsaydın da kız olmak*

isteseydin senin ağzını burnunu dağıtırdım. Mesela abim trans kadın olsa onu öldürürdü bence” sözleriyle ifade ettiği gibi atanmış cinsiyeti kadın olan bazı katılımcılar ailelerinin trans kadın bir çocuğa sahip olsalar çok daha olumsuz tepkiler vereceklerini dile getirmişlerdir.

Ailenin Transfobik Tutumunun Nedeni alt temasında ulaştığımız sonuç katılımcılarının ailelerinin transfobik tutumlarının kaynağı olarak kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal tutum başta olmak üzere bilgisizlik ve dindarlık nedenlerini öne sürdükleridir. Ailelerin transfobik tutumlarının nedenlerine odaklanan çalışmalar, bulgularımızla uyumlu şekilde en çok toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentilere yoğunlaşmışlardır (226, 227). Lacivert “*Abim benim kim olduğumun farkında olmasına rağmen sırf toplum normlarına uymuyorum diye bundan utanç duydu*” ifadesi ile, Kırmızı “*Onların kafasında normal bir kız çocuğu var. Evlenmeli çocuk yapmalı.*” söylemi ile literatürdeki örneklere benzer şekilde (226) ailelerinin transfobik tutumlarının kaynağı olarak sınırları net çizilmiş toplumsal cinsiyet rollerini göstermişlerdir. Mor ise “*Annemin benim durumumla alakalı olumsuz düşüncelerinin nedeni kesinlikle bilinçsizlik*” sözleri ile bilgisizliğin önemine vurgu yapmıştır. Literatürde ailelerin cinsel farklılıklarla ilgili kendilerini bilgisiz hissettiklerini ve bir bilgilendirme süreci sonrasında kabullerinin kolaylaştığını gösteren çalışmalar mevcuttur (220).

Giordiona (228) ise toplumsal cinsiyet rolleri beklentisinde din, politika, eğitim gibi pek çok faktörün rol oynadığını öne sürmüştür. Ancak şunu belirtmek gerekir ki çalışmamızda da literatürde de ailelerin dini inançları ile transfobik davranışları arasındaki ilişki doğrudan değildir, bu duruma dini inaniştan çok az önce bahsedildiği gibi kültürel özelliklerin neden olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde Morris (229) namusa dayalı şiddetle ilgili çalışmasında namusun dini değil, dinle ilişkili gibi görülse de kültürel özelliklerden köken aldığını iddia etmiştir. Ayrıca toplum tarafından ebeveynlere uygulanan cinsiyet normatif baskının da ailelerin transfobik davranışlarını tetiklediği görülmektedir (230).

Trans Çocuğa Sahip Olmak alt temasında en öne çıkan sonuç aileler için bu durumun kaygı verici olduğudur. Çalışmamızın sonuçlarına göre ailenin sosyal statüsünün trans çocuğa sahip olma nedeniyle zarar göreceği yaygın bir kaygı nedenidir. Cinsiyet farklılığı olan çocukların ailelerinin endişelerini ele alan bir çalışma ailelerin cinsiyet

uyum müdahaleleri ve çocuklarının sağlıklarından daha fazla aile dışı bireylerle mevcut durumu tartışmak, aile üyelerinden gelecek olumsuz tepkiler konularında endişelendiği sonucuna ulaşılmıştır (231). Siyah “*O.’nun kızı diyorlar ya O’nun kızı sakallı. Babam bundan korkuyor. Dönme olmuş. O.’nun kızı dönmüş. Babam sadece insanların ne düşündüğünü düşünüyor, yoksa ben çok umrunda değilim*” diyerek literatürdeki bazı çalışmalarda da gösterildiği gibi, babası için ailenin sosyal statüsünün kendi refahından önemli görüldüğünü net bir şekilde ifade etmiştir (9, 159).

Trans Çocuğa Sahip Olmak alt temasında ulaştığımız sonuçlardan biri ise ailelerinin cinsel farklılıklara işaret eden belirtileri gördüklerini, ancak buna rağmen mevcut durumu sıklıkla inkar etme eğiliminde olduklarıdır. Bu sonuç da hem tartışmada daha önce değindiğimiz hem önceki çalışmalarda da sıklıkla görüldüğü gibi aile kabul sürecinin ilk aşamasıdır, yani ailelerin sıklıkla çocuklarının cinsel farklılıklarına yönelik ilk tepkileri durumu inkar etmektedir (231).

Ebeveynler, çocukları kız ya da erkek olduğunu bilmeden çok önce onları bir cinsiyet kategorisinde algılamakta ve o kategoriye uygun beklentiler geliştirmektedirler (232). Ehrensaft (233) ikili normatif cinsiyet anlayışı ebeveynlerin kendi benliklerinin ve çocukları için kurdukları hayallerin temel taşıysa transgender bir çocuğa sahip olmanın çocuğa karşı aynı anda hissedilen sevgi ve transfobik duygularla büyük bir bilişsel uyumsuzluk ortaya çıkardığını ve böyle çocukların hasta ya da sapkın addedildiğini ve hor görüldüğünü öne sürmüştür. Bunun gibi başka çalışmaları da ailenin hetero ve cis-normatif beklentilerinin transfobik tutumlarının temeli olduğunu öne sürmüşlerdir (234). Çalışmamızda katılımcılar trans olma durumları nedeniyle ailelerinin yıkılan beklentilerinden bahsetmiş, mesela Kırmızı “*Annem benim bir kızım vardı onu evlendirecektim o benimdi falan dedi*” sözleriyle bu konuya değinmiştir.

Ailelerin Cinsiyet Hoşnutsuzluğunu “Düzeltemeye” Yönelik Girişimleri alt temasında ulaştığımız sonuç ailelerin bu amaç doğrultusunda uygunsuz yöntemlere başvurdukları, sıklıkla atanmış cinsiyetle uyumlu olmaya yönlendirdikleridir. USTS’ye göre katılımcıların %14’ü ailelerinin trans olmalarını engellemek için kendilerini bir profesyonel ya da dini danışmana yönlendirdiklerini bildirmişlerdir (13). Nitel bir çalışmada ise katılımcılar ailelerinin cinsiyet kimliklerini “düzeltemek” amacıyla şiddete başvurduklarından bahsetmişlerdir. Bir katılımcı deneyimini şu şekilde anlatmıştır: *Evlat, ben çocukken çok kötü dövüldüm. Kaşımı görüyor musun?*

Babam gerçekten 'beni adam yapmaya' çalıştı. Beni yumrukladı, benim bir ayıp olduğumu, bir ibneyi asla kabul etmeyeceğini bağırarak... (235). Ayrıca bazı çalışmalar transgender gençlerin cinsiyet değişikliği sürecinin aileleri tarafından engellenmeye ya da geciktirilmeye çalışıldığını belirtmişlerdir (236). Bu bulgulara benzer şekilde çalışmamızda da katılımcılar ailelerinin cinsiyet uyum sürecini ertelemeye yönelik girişimlerinden bahsetmişlerdir.

5.2.Aile İçi Şiddet Deneyimleri

Aile İçi Şiddet Deneyimleri temasında ulaştığımız sonuçlar katılımcıların aileleri tarafından şiddeti en çok psikolojik boyutta deneyimledikleri, bu şiddetin en çok duygusal ihtiyaçların karşılanmaması ve hakaret, alay, aşağılayıcı ifadeler içeren sözlü yollarla gerçekleştiğidir. Elde ettiğimiz bulgular transgender gençlerle cisgender akranlarının aile içi şiddet maruziyeti açısından farklarını inceleyen çalışmaların bulgularıyla uyumludur (237-240).

Gri Annem benden vazgeçmiş durumda, diğer kardeşime bağlı ama, diğer kardeşim bugün bir şey ister, o gün o ayağına gelir, diğer kardeşim ağlar, annem ona sarılıp ağlar, bunlar benim zoruma gidiyor.” diyerek ailesi tarafından nasıl ihmal edildiğini açıkça anlatmıştır. Bu örnekte olduğu gibi transların aile yaşantılarını ele alan pek çok çalışma aile tarafından uygulanan duygusal ihmali gözler önüne sermiştir. Trans kadınlarla yapılan nitel bir çalışma yüksek oranda duygusal ihmal maruziyeti sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada katılımcılar konu ile ilgili şunları söylemişlerdir: *"Annemi görmeye gittiğimde, işte ya da başka bir şey yapıyor, ama bazen beni gördüğünde de hiçbir şey söylemiyor, hiç tepki vermiyor.”* *“Anne, ben farklıyım' dedim. O da 'Bak şu an konuşamam, beni başka zaman ara' dedi. Bu beni gerçekten incitti.”*

Bazı araştırmacılar translara yönelik aile içi şiddetin daha çok cinsel kimlikteki farklılığa vurgu yapar nitelikte olduğunu, bu alanın daha “savunmasız” olduğu düşünüldüğünden istismarcının hedefi haline geldiğini öne sürmüşlerdir (241, 242). Benzer şekilde çalışmamızda da katılımcıların aile içi sözlü şiddet yaşantıları sıklıkla olumsuz anlama gelen cinsel içerikli sözlerle deneyimlenmiştir. Siyah ailesinden gördüğü sözlü şiddet deneyimlerini *“Küfür işittiğim çok oldu. Kevâşe, ibne, top... Annem özellikle çok ağırıma mı gitti diyeyim kaşar dedi”* sözleriyle anlatmıştır.

Goodmark (243) ise transların yakın partnerlerinin, sıklıkla cinsel açıdan eksikliği vurguladığını, yeterince kadın/erkek olunmadığını ima edecek sözler kullandığını söylemiştir. Sarı annesi tarafından uygulanan bir aile içi şiddet deneyimini paylaşmıştır. Yakın partner tarafından uygulanmış olmasa da bu şiddet deneyiminde de cinsel eksiklik belirgin şekilde vurgulanmıştır: *Sen de erkek olacaksın ya, hah olursun gibi şeyler. Allah 'ın vermediği s**i sen mi taktırıcın demişti...*

Siyah rumuzlu katılımcının kardeşiyle yaşadığı ve “*En küçük kardeşim benim bu durumumla işte sen şöylesin bizi kandırıyorsun... İşte kandırıyorsun milleti. İnanmıyorum sana diyor.*” cümleleriyle ifade ettiği deneyimi transların aldatıcı oldukları klişesiyle tetiklenen şiddet görüşünü destekler niteliktedir (129).

Literatür incelendiğinde transların aileleri tarafından fiziksel şiddet, sözlü şiddet, ekonomik şiddet cinsiyet ifadesinin değişimine zorlanma, atanmış cinsiyetle uyumlu müdahalelere zorlanma, kasıtlı olarak ihmal edilme, cinselliğe zorlanma, evden kovma ya da eve hapsedme gibi davranışlara maruz bırakıldığı görülmektedir (6, 13, 244). Çalışmamızda da katılımcılar şiddeti tehdit, suçlama, uzaklaşmaya zorlanma, evden kovma ya da özgürlüğün kısıtlanması gibi yollarla psikolojik boyut ön planda olmak üzere ekonomik ve fiziksel boyutlarda deneyimlemiştir.

5.3.Okul Yaşantıları

Okul ortamları cinsiyete yönelik şiddete oldukça açık yerlerdir ve TGD öğrenciler için zorbalığa maruz kalmak neredeyse kaçınılmazdır. Lucas Dkont'un yönettiği *Girl* isimli film (2018) 15 yaşında, balerin olmak isteyen, cinsiyet uyum sürecinde olan bir kızla ilgilidir ve akranları ve eğitimcileriyle yaşadığı olaylar bu konuyu çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Akran Zorbalığı Deneyimleri alt temasında ulaştığımız başlıca sonuç katılımcıların zorbalığı daha çok doğrudan yollarla deneyimledikleri ve hakaret-alay etme-lakap takma davranışlarının en çok maruz kalınan zorbalık şekli olduğudur. Literatüre bakıldığında da cinsel farklılığa sahip gençlerin akranları tarafından çalışmamızla paralellik gösterecek şekilde daha çok doğrudan saldırganlık yoluyla zorbalık davranışlarına yüksek oranda maruz kaldıkları görülmektedir (138, 245). Bu doğrudan saldırganlık genellikle isim takma ve sözlü taciz yoluyla olmaktadır (163).

Bununla birlikte bazı çalışmalar algılanan cinsiyet uyumsuzluğu arttıkça zorbaca davranışların da arttığını belirtmişlerdir (246). Gri'nin deneyimi bu bulguyla paralellik gösterir niteliktedir: *“Geçiş evresi böyle işte. Çünkü göğüslerin var saklıyorsun, bir taraftan hormon kullanıyorsun. Sakalların çıkıyor. O evrede de insanlar demediğini bırakmıyor.”*

Okul İdarecileri ve Eğitimcilerin Yaklaşımları alt temasında ulaştığımız sonuç bu yaklaşımların genellikle olumsuz yönde olduğu ve bir destek merci olması gereken rehberlik hizmetlerinin yetersiz olarak algılandığıdır. Cinsel farklılığa sahip öğrencilerin zorbalık maruziyetine öğretmenlerin tutumunu inceleyen araştırmalar çalışmamızda da göze çarptığı gibi öğretmenlerin bu konuda genellikle bilgisiz olduğu ve yeterli destek sağlayamadıkları sonuçlarına ulaşmışlardır (247). Benzer konuya ilişkin nitel bir çalışmada katılımcıların *“Okul sağlık profesyonelleri bu şakaların yapıldığı öğrenci gruplarıyla düzenli temas halinde değiller”, “Rehberliğe gittiğimde biseksüel olduğumdan emin olup olmadığını sordular ve hiçbir şey yapamayacaklarını çünkü elimde yazılı veya yorum gibi bir delil olmadığını söylediler.”*, *“Rehber danışman bu konularda bilgisiz ve neredeyse hiçbir şey yapmıyor”* şeklindeki ifadeleri, çalışmamızda katılımcıların rehberlik hizmetleriyle ilgili *“Evet okullarda rehberlik var ama çok bir şeye yaramıyor bence. Çok ilgili değiller”, “Şimdi öğretmenin çağırması güzel bir şey ama bilgisiz olması kötü”* şeklindeki anlatıları ile ulaştığımız *“rehberlik personellerinin yetersiz olduğu”* sonucunu doğrulamaktadır (163).

Ayrıca çalışmamızın bulgularıyla uyumlu şekilde literatürde TGD öğrencilerin öğretmenleri tarafından sergilenen alaycı ve küçümseyici davranışlara maruz kaldığını, ayrımcılığa uğradığını bildiren çokça çalışma mevcuttur. Nitel yöntemle yapılan bir çalışmada katılımcılar öğretmenlerin ısrarla kimlik adını kullanmasından, cinsiyet içerikli alaycı sözlerinden ve cinsel ilişki tekliflerinden rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir (248). Bununla birlikte bazı öğretmenlerin TGD öğrencilere karşı şiddet ve ayrımcılık uygulamalarının yanı sıra bazı öğretmenlerin cinsiyete yönelik zorbalığı engelleyici tutumları olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (249).

Cinsiyetçi Eğitim Ortamı Nedeniyle Yaşanan Zorluklar alt temasında ulaştığımız sonuç katılımcıların cinsiyete göre ayrılan ortak alanlar ve üniformalar nedeniyle pek

çok zorluk yaşadıklarıdır. Bu zorlukları “Okulda bir kızın karşısında etek giymek beni öldürüyordu....siyah”, “Soyunma odasında sıkıntı yaşadım, gözetleyen bile olmuş acaba sütyen giyiyor mu göğsü var mı diye.....kahverengi” gibi deneyimleriyle dile getirmişlerdir.

Okul ortamları ikili cinsiyet anlayışının belirgin olarak hissedildiği yerlerdir ve genellikle bu durum zorunlu saç kesimi ve üniforma uygulamalarıyla pekiştirilmektedir (250). Bazı araştırmalar okullardaki katı heteronormatif uygulamaların transfobik ve homofobik zorbalığa zemin oluşturduğunu öne sürmektedir (251). Nitel bir çalışmada katılımcı “Tek tip kuralları zorluyordum ve saçlarımı daha kısa ve daha kısa kesiyordum. Kız üniforması giymek, her gün okula en kötü şekilde gitmek gibiydi. Sürekli bunun benim için doğru şey olmadığını hissettim. İnsanlar benim trans kadın olduğumu düşünüyordu. Bir kız üniformasıyla kızlar tuvaletine giriyordum ve doğru tuvalette olup olmadığım soruluyordu.” sözleriyle trans öğrenciler için ikili normatif okul yönetiminin ne kadar zorlayıcı olduğunu anlatmaktadır (249).

Tüm bunlarla birlikte çalışmamızın verileriyle tutarlılık gösterecek şekilde cinsiyet farklılığı bulunan öğrencilerin akademik çıktıları zorbalık ve cinsiyetçi eğitim ortamlarından etkilenmekte ve bu nedenle arzuladıkları seviyelere ulaşamamaktadırlar (252, 253).

5.4.Cinsiyet Hoşnutsuzluğu ve Toplum

Toplum Tarafından Uygulanan Şiddet alt temasında ulaştığımız başlıca sonuçlar katılımcıların sosyal çevrelerinden ya da bire bir tanımadığı kişilerden genellikle mikro saldırganlık yoluyla şiddet gördükleri, kalıplaşmış beklentilerin ve şiddeti hak eden alt statüde bir grup olduğu varsayımının en sık rastlanılan mikro saldırganlık temaları olduğu, uyum sürecinin bazı aşamalarında (resmî kurumlara ve sağlık merkezlerine defalarca başvurmak gibi) sıklıkla şiddet deneyimi yaşandığı şeklindedir. Çalışmamızda katılımcılar “Tecavüzcülerle, kadın katilleriyle aynı kefeye konuyorlar. LGBT bireyler komple...füme”, “Şey gibi görünüyor her şeyi yapabilir, her şey beklenir onlardan, sanki bulaşıcı bir şeymiş gibi davranıyorlar. Bu nedenle bize yapılan her şey mübah onların gözünde...yeşil”, “Kabul görmüyor çünkü üremeye dayalı bir sistemdeyiz herkes üremek zorundaymış gibi davranılıyor....eflatun”, “Sürekli bir baskıya bir göz devirmelere aşağılanmalara denk geliyoruz. Bir insan niye

tuvalete girerken düşünmek zorunda olsun ki...pembe” gibi sözlerle mikro saldırganlık deneyimlerini deneyimlerini paylaşmışlardır. Literatürde de translara yönelik yanlış cinsiyetlendirilmiş terminoloji kullanma, evrensel bir “trans” varsayımı (tüm trans kadınlar seks işçisidir gibi), cinsiyet farklılığı olanların fetişist eylemlerde bulunduğu varsayımı (tüm translar grup seks yapıyor gibi), bir trans kimliği ifşa olduğunda tikslenme ya da kınama belirtileri gösterme, cinsiyet normatif davranışlar bekleme, cinsiyet farklılığının bir patoloji, hastalık olduğunu düşünme gibi çalışmamızın bulgularına çok benzer temalara rastlanmaktadır (254).

Bazı bulgularımız katılımcıların direkt olarak deneyimlemediği ancak şahit oldukları cinsiyete yönelik şiddet deneyimlerinden oluşmaktadır. Transların bu tür olaylara şahit olması bazı çalışmalarda dolaylı şiddet olarak ele alınmıştır (255).

Polis tarafından uygulanan transfobik şiddet, sağlık personellerinin transfobik tutumları, resmi kurumlarda yaşanan şiddet olayları katılımcılar tarafından sıklıkla deneyimlenmiş ve paylaşılmıştır. Katılımcıların “*Protesto eylemi olmamasına rağmen bayrak taşıyor diye göz altına alınabiliyor birileri. Beni sırf görünüşümden dolayı polisler durduruyor, alaycı alaycı bakıyor...füme*”, “*Trans kadın arkadaşım bir polis bana takmıştı, Taksim’e her çıktığımda ceza yazıyordu diyordu...turkuaz*” şeklindeki anlatıları, benzer konuyu araştıran nitel çalışmalardaki “*Polis üç arkadaş bara gittiğimizde bizi travesti diye yakaladı. Fahişelik ya da başka bir şey yapmıyorduk ve bizi suçlu gibi kelepçeli olarak hapse attılar, bizi bardan çıkardılar ve onlara göre topluma manevi zararlar için para cezası veya bunun gibi bir şey ödemek zorunda kaldık.*”(256), “*Polisler eğer trans iseniz fahişe olduğunuzu varsayıyorlar.* (210)” gibi alıntılarla benzerlik göstermektedir. Bazı araştırmacılar ise polis memurlarının eril gücü temsil ettiğini, kadınlara genel olarak zayıf ve korunmasız oldukları varsayımıyla muamele ettiklerini ve kalıplaşmış eril cinsiyet özelliklerine uymayan erkeklere karşı şiddet uygulama ve şiddetle bertaraf etme güdüsü duyduklarını öne sürmektedir (257). Bu iddia da çalışmamızda katılımcıların polisler tarafından özellikle trans kadınların şiddete maruz bırakıldığı şeklindeki bulgularımızı destekleyebilir.

Deborah Rudacille bir arkadaşının trans erkek olduğunu öğrendikten sonra transseksüelliğe dair sosyolojik, psikolojik, tıbbi araştırmalar yapmış ve “The Riddle of Gender” kitabında hem cinsiyet farklılıklarının tarihsel sürecini anlatmış hem de translarla yaptığı röportajlarla konuya içten bir şekilde bakmaya çalışmıştır. Rudacille

bu kitapta cinsiyet azınlık gruba yönelik şiddetin yanı sıra, bu gruba mensup transların cinsiyet uyum sürecinin türlü zorluklarıyla ve bu sürece ait uygulamaların beraberinde getirdiği şiddet davranışlarıyla mücadele etmek zorunda olduklarını öne sürmektedir (258). Çalışmamızda da benzer şekilde katılımcılar uyum sürecini takip eden sağlık personelleriyle, resmi kimlikleriyle ya da uyum tedavilerinin etkileriyle alakalı birçok zorluk ve şiddet deneyiminden bahsetmişlerdir. Konuyla ilgili diğer çalışmalarda dikkat çeken bir bulgu ise TGD'lerin sistemik mikro saldırganlıklarla en çok umumi tuvaletler, sağlık hizmetleri, ceza hukuku sistemi ve resmi kimlikle ilgili prosedürler sırasında karşılaşmaktadırlar (210). Bununla birlikte sağlık kurumlarında yaşanan transfobik şiddet deneyimleriyle ilgili literatürde pek çok kaynak bulunmakta ve bu durumun olumsuz sağlık sonuçları doğurduğu vurgulanmaktadır (173, 17, 259).

TGD'lerin toplumsal alandaki zorluklarıyla ilgili literatür incelendiğinde sıklıkla göze çarpan bir konu ise istihdam alanındaki ve trans kadınların çalışma hayatlarıyla ilgili sorunlardır (260). Çalışmamızın bulguları da literatürle tutarlı olarak TGD'lerin iş piyasasında büyük zorluklar yaşadıkları, iş bulamadıkları ve trans kadınların bu konuda çok daha dezavantajlı konumda olduğu durumuna işaret etmektedir.

Translara Yönelik Şiddetin Toplumsal Tetikleyicileri alt temasında ulaştığımız sonuç katılımcılara göre başta trans olma halinin dışarıdan fark edilmesi olmak üzere erkek bedenindeki kadınsı ifadelerin ve cinsiyet belirsizliğinin şiddet davranışlarını tetiklediğidir.

Jessica Xavier "Passing as Privilege" başlıklı yazısında translar için geçiş ayrıcalığı kavramından bahsetmiş, geçiş ayrıcalığını cinsiyet uyumu müdahalelerinin başarılı olması ve azınlık stresinden korunmak için cinsel azınlık gruba dahil olduğunun fark edilmemesi şeklinde tanımlamıştır (191). Başka bir çalışmada özellikle trans kadınlar için trans olma durumunun anlaşılması halinde daha olumsuz davranışlara maruz kaldıklarını ve uyum tedavilerinin başarısının çok önemsenmesinin bir nedeninin de bu durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır (192). Dana Oswald ise "Monstrous Gender: Geographies of Ambiguity" isimli kitabında cinsiyet belirsizliğinin cinsiyete dayalı toplumsal normları yıkmaya yönelik bir tehdit olarak algılandığından bahsetmektedir (261). Çalışmamızda bu iddialarla paralellik gösterecek pek çok bulguya ulaşılmıştır. Örneğin katılımcıların "*Trans kadınlarda aile, akraba, arkadaş, çevre, sokaktaki insan, her şey şiddet kaynağı, onların süreci daha da zor. Bir trans erkek, bizler*

kimliğimizi aldıktan sonra penis ameliyatı olmasak da soyunmadığımız sürece anlaşılma şansımız yok. Ama trans kadınlar anlaşılıyor, sesten dolayı ne kadar hormon verilse de ellerinden falan...sarı”, “Tabi özellikle trans kadınlar daha çok şiddetle karşılaşılıyor. Trans kadınlarda güzellik ne kadar belli olup olmadığı oranıdır....lacivert” cümleleriyle ifade ettikleri düşünceleri tam da bu iddiayı doğrular niteliktedir.

Erkek bedenindeki kadınsı ifadelerin daha fazla öfke uyandırdığı durumunu açıklamak için kadına yönelik şiddetin dinamiklerine bakmanın doğru olacağı düşüncesindeyiz. Kadına yönelik şiddet pek çok araştırmacı tarafından doğrudan ataerkillikle ilişkilendirilmiş ve eril güce sahip olanın olmayana uyguladığı şiddet türü olarak ele alınmıştır (262). Bu şiddet “gücü elinde tutmaya devam etmek” için, hatta erilliği kanıtlamak için gerekli görülmekte, kadınsı ifadeler zayıflık olarak algılanmakta ve şiddeti tetiklemektedir (263). Bu görüşler çalışmamızdaki bulguları anlamlandırmak için yardımcı olabilir.

5.5.Başa Çıkma Yöntemleri

Çalışmamızda başa çıkma yöntemlerini değerlendirirken verileri yaklaşım ve kaçınma ile başa çıkma alt temalarında ele aldık. Amacımız yöntemlerin tercih edilme sıklığıyla ilgili bir kıyaslama yapmak olmamakla birlikte katılımcıların yaklaşım ile başa çıkma yöntemlerine pek çok kez başvurdukları sonucuna ulaştık. Literatür incelendiğinde cinsel farklılığı olanların daha çok kaçınan başa çıkma yollarını kullandıkları görülmektedir (264).

Yaklaşım ile Başa Çıkma alt temasında toplanan verilerimize göre katılımcılar daha çok doğrudan tepki verme, araçsal ve sosyal desteğe başvurma, bilgilendirme yollarını kullanarak karşılaştıkları sorunlarla yaklaşım yöntemi ile başa çıkmaya çalışmışlardır. Ayrıca katılımcılarımız bu başa çıkma yöntemlerini, özellikle ekonomik bağımsızlık kazanmayı sıklıkla cinsiyet hoşnutsuzluğu bulunanlara tavsiye etmişlerdir. Nitel yöntemle yapılan ve TGD gençlerin başa çıkma stillerini inceleyen bir çalışmada katılımcılar doğrudan yüzleşmenin işe yarar bir başa çıkma yöntemi olduğunu söylemişler ve cinsiyet azınlık bireylere şiddet davranışlarıyla karşılaştıklarında bu yöntemi kullanmalarını önermişlerdir. Bu çalışmada önerilen diğer başa çıkma yöntemleri kendini kabul etme, kendi ahlaki pusulasını takip etme, geleceğe umutla bakma, ekonomik bağımsızlık kazanma, sosyal destek kaynaklarını kullanma

şeklinde ve bu yöntemler çalışmamızda da katılımcılar tarafından kullanılan yöntemlerle benzerlik göstermektedir (190).

LGB'lere yönelik mikro saldırganlıkları inceleyen nitel bir çalışmada ise bazı katılımcılar şiddet davranışlarıyla kararlı duruş, dayanıklılığı artırma yollarıyla başa çıktıklarını dile getirmişlerdir. Bir katılımcı bu konuyla ilgili deneyimini şöyle anlatmıştır: *Artık dolapta kalmayacağım* (Dolapta kalma ifadesi cinsiyet azınlık grup için gizlenmek anlamında kullanılmaktadır). *Bu benim için çok kötüydü, buna asla geri dönmeyeceğim ve eğer insanlar beni kabul edemezlerse bu benim için onların sorunu, benim değil.* (170). Çalışmamızda ise bazı katılımcılar *“Asla vazgeçme derim. Pes etme...siyah”*, *“Devam etmek zorundaydım. Kimse size kalkıp da bu senin hayatın yaşamaya devam et demez, demeyecekti biliyordum. Hayatın toz pembe olmadığının farkında olduğum için güçlü oldum, yılmadım...lacivert”* cümleleriyle bu yöntemi hem uyguladıklarını hem tavsiye ettiklerini dile getirmişlerdir.

Katılımcıların bazıları azınlık stresiyle olayın güzel taraflarını görmeye ve umutlu olmaya çalışarak mücadele etmişlerdir. Bu yöntem transfobik, homofobik şiddetle ilgili çalışmalarda sıkça “Bilişsel Yeniden Çerçeveleme” yöntemi olarak ele alınmıştır (265).

Katılımcılar çalışkan olmayı, yeteneklerini ön plana çıkarmayı da bir başa çıkma yöntemi olarak kullanmışlardır. Kendi yeteneklerine inanma uyumsal başa çıkma yöntemi olarak daha önce ele alınmıştır (188). Cinsiyet azınlık grupla yapılan çalışmalarda benzer bir bulguya rastlanmamakla beraber Türkiye’de yapılan ve kadınların bilişim sektöründe maruz kaldıkları cinsiyete yönelik şiddeti ele alan bir çalışmada becerilerin geliştirilmesinin faydalı bir başa çıkma yolu olduğu sonucuna ulaşmıştır (266).

Kaçınma ile Başa Çıkma alt temasında ulaştığımız sonuç katılımcıların cinsiyete yönelik şiddeti pek çok kez görmezden geldikleri, tepkisiz kalmayı, korunmak için izolasyonu seçtikleri olmuştur. Örneğin Füme rumuzlu katılımcımız bu durumdan *“Beni görünüşümden dolayı sokakta polisler durduruyor, alaycı alaycı bakıyor. Neden öyle bakıyorsun diye sorsam başım belaya girer. Susmak zorunda kalıyoruz”* cümleleriyle bahsetmiştir. Cinsiyet azınlık grubun başa çıkma yöntemlerine odaklanan çalışmalarda da bu yöntemlere sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Nitel yöntemle yapılan bir çalışmada katılımcılar *“Dürüst olmak gerekirse, onları lanetlemek*

istiyorum, ama çoğu zaman... Sadece çekip gidiyorum”, “Eşcinsel olduğum için ayrımcılığa uğradıysam, bu kulaktan girdi, bu kulaktan çıktı ve bilirsiniz, bununla ilgilenmiyorum” sözleriyle bu durumu ifade etmiştir (170).

Yapılan çalışmalar cinsel azınlık bireylerin yüksek düzeyde içselleştirilmiş damgalanma deneyimlediklerini, bu durumun da dışsal kaynaklı cinsiyete yönelik şiddete karşı daha kırılgan hale getirdiğini ve bu nedenle cinsel farklılıklarını gizlemeyi tercih ettiklerini göstermektedir (267, 268). Çalışmamızda da katılımcılarımız çoğu kez cinsel kimliklerini gizlemeyi tercih etmişlerdir ve bu yöntem şiddetten korunmak için hazırlanıcı bir başa çıkma yöntemi olarak değerlendirilebilir.

Bazı katılımcılar şiddet olaylarının olumsuz etkilerinden uzaklaşmak için kendine zarar verme, duygu boşaltma yollarını tercih etmişlerdir. Literatürde cinsiyet azınlık bireylerin cinsiyete yönelik şiddet maruziyetleriyle kendine zarar verme davranışları arasındaki pozitif ilişkiyi gösteren çalışmalar mevcuttur (269). Örneğin bir çalışmada katılımcı deneyimini şu şekilde paylaşmıştır: *“Sonra kendi kolumu kesmeye başladım ve sadece bir karmaşaydım. Eşcinsel olduğum için insanların benimle olma şeklinden dolayı üzgündüm ve bu beni çok kızdırıyor.”* (270).

Literatür incelendiğinde transların şiddet maruziyetleriyle madde kullanımı arasında pozitif ilişki saptayan birçok çalışmaya rastlanmaktadır (271-273). Çalışmamızda böyle bir sonuca ulaşmamış olmamızın nedeni örneklemimizin cinsiyet uyum süreci için başvuran kişilerden oluşturulmuş olması olabilir.

6. GÜÇLÜ YANLAR VE SINIRLILIKLAR

Çalışmamızın güçlü yönleri Türkiye’de cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların şiddet deneyimlerine ve başa çıkma yöntemlerine odaklanan ilk çalışma niteliğinde olması ve bu konu ele alınırken araştırmacı ile katılımcı arasındaki mesafenin azaltıldığı, soruna içten bir şekilde bakmaya yardımcı olacak nitel yöntem kullanılmasıdır.

Çalışmamızın sınırlılıklarından biri geniş bir kapsamla çalışmaya başlanması, aile içi, okul hayatı ya da toplumsal hayattaki şiddet deneyimlerinin birine odaklanılmamış olması, bu nedenle belki de belli bir alandaki deneyimlerin yeterince derinleştirilememiş olmasıdır. Ayrıca veri toplama aracı olarak sadece görüşme kullanılmış, veri çeşitliliği sağlanmamıştır.

Bir diğer sınırlılık görüşmelerin katılımcılarla cinsiyet uyum sürecinde takip edildikleri polikliniklerde görüşülmesi ve görüşmecinin bazı katılımcıların takiplerini yapıyor olmasıdır. Bu durum katılımcıların yeterince açık olmalarını engellemiş olabilir.

Örneklemimizin cinsiyet uyum süreci için başvuranlardan oluşturulmuş olması ve tek merkezli olarak yapılması sonuçların genellenebilmesi açısından sınırlılık oluşturmaktadır.

Gereç ve Yöntem kısmında belirttiğimiz gibi Türkiye’de cinsiyet uyum sürecine başvuranların çoğunun atanmış cinsiyetleri erkektir. Bu nedenle örneklemimizde trans erkek katılımcılar lehine bir orantısızlık söz konusudur. Örneklemin cinsiyet açısından dengesiz olması da bir başka sınırlılıktır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

1) Yakın aile üyeleri cinsiyet hoşnutsuzluğunda varoluş sürecinin çok önemli bir parçası ve yakın tanığıdır. Bu yakın tanıklık doğrultusunda bazı aileler çocuklarını desteklemiş ve bu destek katılımcılar tarafından çok değerli görülmüştür. Bununla birlikte bazı aileler kabul ve destek aşamasına gelememekte ya da gelmekte çok zorlanmaktadır. Çalışmamıza göre bu durumun en büyük nedeni kalıplaşmış toplumsal normlar ve beklentiler, yani heteronormatif toplumsal düzendir. Nasıl cinsiyet farklılıkları heteronormativiteye karşı tehdit olarak algılanıyor, transfobiye yol açıyor ve şiddeti meşrulaştırıyorsa ailenin de trans bir çocuğa sahip olması aile statüsüne yönelik tehdit olarak algılanmakta ve şiddeti beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar, aile içinde psikolojik şiddet ön planda olmak üzere, ekonomik ve fiziksel şiddeti çeşitli boyutlarda deneyimlemişlerdir. Ailenin çocuğa duygusal destek vermekten kaçınması, aşağılayıcı, cinsel farklılığa olumsuz vurgular yapan ifadeler kullanması sıklıkla karşılaşılan şiddet davranışlarıdır. Bu davranışlarının cinsiyet farklılığını değiştirmeye, aile statüsünü korumaya yönelik olduğu ya da toplumsal kabullere uymayan cinsiyet sunumunun uyandırdığı nefret duygularıyla tetiklendiği görülmektedir.

2) Okullar, üniversiteler, öğrenci yurtları ikili cinsiyet sistemine göre düzenlenmiş kurumlardır ve bu düzen cinsiyet farklılığı olan öğrenciler için gözle görülür bir zorluğa neden olmakta, bazen akademik hayatlarını sekteye uğratmaktadır. Ayrıca azınlık cinsiyet kategorisinde olmak zorbalığa maruz kalmak açısından bir risk faktörüdür ve eğitim kurumlarında cinsiyet ayrımının çok belirgin olması zorbaca davranışlara zemin oluşturmaktadır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu olanlar okulda zorbalığı en çok isim takma, alay etme davranışları başta olmak üzere sıklıkla doğrudan yollarla deneyimlemişlerdir. Okul yöneticileri ve idarecilerin cinsiyet hoşnutsuzluğu olan öğrencilere şiddet içerikli yaklaşımları yardımcı olma amaçlı yaklaşımlara göre oldukça fazladır. Rehberlik hizmetleri ise TGD öğrencilerin yaşadıkları zorluklar konusunda bilgisiz, yetersizdir ve arzu edilen desteği verememektedir.

3) Cinsiyet hoşnutsuzluğunda kamusal alanlarda maruz kalınan şiddet davranışları genellikle mikro saldırganlık şeklindedir. Aile, okul dönemi gibi önemli alanlardaki şiddet maruziyetine odaklandığımız çalışmamızda mikro saldırganlığın çok yaygın olarak uygulandığını, cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların sosyal yaşantılarının her

alanında mikro saldırgan davranışlarla karşılaştığını söyleyebiliriz. Ayrıca cinsiyet hoşnutsuzluğunda işsizlik, işten çıkarılma, işverenle ilgili sorunlar sıklıkla yaşanmakta, bu durum zaten zorlu olan toplumsal varoluş sürecini iyice sıkıntılı bir hale sokmaktadır.

4) Cinsiyet hoşnutsuzluğunda hem yaklaşımla hem kaçınma ile başa çıkma yöntemlerine sıklıkla başvurulduğu görülmüş, doğrudan tepki verme ve araçsal-sosyal desteğe başvurma en sık kullanılan yaklaşım yöntemleri, görmezden gelme, uzaklaşma, cinsiyet kimliğini gizleme en sık kullanılan kaçınma yöntemleri olarak bulunmuştur. Bununla birlikte örneklemimizin genç yaş ortalaması, maruz kaldıkları stresin niteliği ve çoğu zaman destek kaynaklarının yetersiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda yaklaşımla başa çıkma becerilerinin beklenene göre gelişmiş olduğu yorumu yapılabilir. Bunun nedeni örneklemimiz cinsiyet uyum süreci için başvuranlardan oluşturulmuş olması ve katılımcılarımızın zaten birçok engelle yaklaşımla başa çıkma yollarıyla mücadele ederek cinsiyet uyum sürecine başlamış olmaları olabilir.

Ulaştığımız sonuçlar cinsiyet hoşnutsuzluğu olan olgularda aile desteğinin ve doğru bilgilendirmenin önemi, cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların sağlık ortamlarında karşılaştıkları şiddet olayları ve hangi başa çıkma yöntemlerine daha çok başvurdukları konusunda klinisyenler açısından özellikle dikkat çekicidir. Sonuçlarımız doğrultusunda klinisyenlere cinsiyet hoşnutsuzluğu olan danışanlarla çalışırken aile görüşmelerine özellikle önem vermelerini, sağlık ortamlarında şiddeti önlemek için personeli bilgilendirmelerini ve yönlendirmelerini, ayrıca kendi önyargılarının fark etmeye çalışmalarını, danışanların kullandıkları başa çıkma yöntemlerini değerlendirmelerini, geliştirmelerini ve desteklemelerini önermekteyiz.

Gelecekte konuyla ilgili nicel yöntemle yapılacak çalışmalar ve farklı örnekleme yöntemleriyle (örneğin kartopu örnekleme yöntemi), farklı şiddet şekillerine odaklanılarak (örneğin yakın partner şiddeti), farklı görüşme soruları kullanılarak yapılacak nitel çalışmalar cinsiyet hoşnutsuzluğu olanların şiddet deneyimlerini ve başa çıkma yollarını anlamamıza katkı sağlayacaktır.

8- KAYNAKLAR

1. Roselli CE. Neurobiology of gender identity and sexual orientation. *J Neuroendocrinol.* 2018 Jul;30(7):e12562. doi: 10.1111/jne.12562.
2. Nussbaum, Abraham M. *The Pocket Guide to the DSM-5-TR™ Diagnostic Exam.* American Psychiatric Pub, 2022.
3. *International Classification of Diseases, Eleventh Verison (ICD-11),* World Health Organization 2019/2021.
4. World Professional Association for Transgender Health. (2022). *Standards of Care for the Health of Transgender and Gender Diverse People [8th Version].* <https://doi.org/10.1080/26895269.2022.21006445>. Krug EG, Mercy JA, Dahlberg LL, Zwi AB. The world report on violence and health. *Lancet.* 2002;360(9339):1083-8.
6. Peng K, Zhu X, Gillespie A, et al. Self-reported Rates of Abuse, Neglect, and Bullying Experienced by Transgender and Gender-Nonbinary Adolescents in China. *JAMA Netw Open.* 2019;2(9):e1911058.
7. Cooper K, Russell A, Mandy W, Butler C. The phenomenology of gender dysphoria in adults: A systematic review and meta-synthesis. *Clin Psychol Rev.* 2020;80:101875.
8. Goodrich KM. Lived experiences of college- age transsexual individuals. *Journal of College Counseling.* 2012;15(3):215-32.
9. Rogers M. Transphobic 'Honour'-Based Abuse: A Conceptual Tool. *Sociology.* 2017;51(2):225-40.
10. Stotzer RL. Violence against transgender people: A review of United States data. *Aggression and Violent Behavior.* 2009;14(3):170-9.
11. Robinson BA, editor *Heteronormativity and Homonormativity*2016.
12. Casey LS, Reisner SL, Findling MG, Blendon RJ, Benson JM, Sayde JM, et al. Discrimination in the United States: Experiences of lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer Americans. *Health Serv Res.* 2019;54 Suppl 2(Suppl 2):1454-66.
13. James S, Herman J, Rankin S, Keisling M, Mottet L, Anafi Ma. *The report of the 2015 US Transgender Survey.* 2016.
14. Greenberg K. Still Hidden in the Closet: Trans Women and Domestic Violence. *Berkeley Journal of Gender, Law and Justice.* 2012;27:2.
15. Yen NTH, Xuan BT, Ha NTM, Diep BN, Van Chien N, Long ND, et al. *Reaching out: preventing and addressing SOGIE-related school violence in Vietnam.* Mac Quaria University. 2016.
16. Barragan-Medero F, Perez-Jorge D. Erratum: 'Erratum to "Combating homophobia, lesbophobia, biphobia and transphobia: A liberating and subversive educational alternative for desires"'. *Heliyon.* 2020;6(11):e05473.
17. Meyer IH. Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychol Bull.* 2003;129(5):674-97.

18. Hendricks ML, Testa RJ. A conceptual framework for clinical work with transgender and gender nonconforming clients: An adaptation of the Minority Stress Model. *Professional Psychology: Research and Practice*. 2012;43(5):460-7.
19. Goldenberg T, Kahle EM, Stephenson R. Stigma, Resilience, and Health Care Use Among Transgender and Other Gender Diverse Youth in the United States. *Transgend Health*. 2020;5(3):173-81.
20. Kaplan RL, Wagner GJ, Nehme S, Aunon F, Khouri D, Mokhbat J. Forms of Safety and Their Impact on Health: An Exploration of HIV/AIDS-Related Risk and Resilience Among Trans Women in Lebanon. *Health Care Women Int*. 2015;36(8):917-35.
21. Budge SL, Adelson JL, Howard KA. Anxiety and depression in transgender individuals: the roles of transition status, loss, social support, and coping. *J Consult Clin Psychol*. 2013;81(3):545-57.
22. White C, Goldberg JM, et al. Expanding Our Understanding of Gendered Violence. *Canadian Woman Studies*. 2007.
23. Tebbe EA, Moradi B. Suicide risk in trans populations: An application of minority stress theory. *J Couns Psychol*. 2016;63(5):520-33.
24. Calton JM, Cattaneo LB, Gebhard KT. Barriers to Help Seeking for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Survivors of Intimate Partner Violence. *Trauma Violence Abuse*. 2016;17(5):585-600.
25. Yi S, Tuot S, Chhim S, Chhoun P, Mun P, Mburu G. Exposure to gender-based violence and depressive symptoms among transgender women in Cambodia: findings from the National Integrated Biological and Behavioral Survey 2016. *Int J Ment Health Syst*. 2018;12:24.
26. Dominguez-Martinez T, Robles R. Preventing Transphobic Bullying and Promoting Inclusive Educational Environments: Literature Review and Implementing Recommendations. *Arch Med Res*. 2019;50(8):543-55.
27. Lund EM, Burgess CM. Sexual and Gender Minority Health Care Disparities: Barriers to Care and Strategies to Bridge the Gap. *Prim Care*. 2021;48(2):179-89.
28. Shechner T. Gender identity disorder: a literature review from a developmental perspective. *Isr J Psychiatry Relat Sci*. 2010;47(2):132-8.
29. Haqq CM, Donahoe PK. Regulation of sexual dimorphism in mammals. *Physiol Rev*. 1998;78(1):1-33.
30. Fausto-Sterling A. The sex/gender perplex. *Studies in History and Philosophy of Science Part C: Studies in History and Philosophy of Biological and Biomedical Sciences*. 2000;31(4):637-46.
31. Başar K. Farklı yönleri ile cinsel kimlik: bedensel cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsiyet rolü, cinsel yönelim. *Toplum ve Hekim*. 2014:225-51.
32. Stoller, Robert J. "The hermaphroditic identity of hermaphrodites." *The Journal of nervous and mental disease*. 1964: 453-7.
33. Polat A. Cinsiyet Disforisi Multidisipliner Yaklaşım İlkeleri. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri; 2020. 3-13 p.

34. Money J. Gender role, gender identity, core gender identity: Usage and definition of terms. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*. 1973;1(4):397-402.
35. Inelmen K. Relationship of sex-role orientation to two measures of self-esteem. Unpublished MA thesis, Bogazici University. 1996.
36. Kirchengast S. Human sexual dimorphism--a sex and gender perspective. *Anthropol Anz*. 2014;71(1-2):123-33.
37. Shaw E, Butler C, Langdridge D, Gibson S, Barker M, Lenihan P, et al. Guidelines and literature review for psychologists working therapeutically with sexual and gender minority clients. British Psychological Society. 2012.
38. Diamond LM, Butterworth M. Questioning Gender and Sexual Identity: Dynamic Links Over Time. *Sex Roles*. 2008;59:365-76.
39. Kuyper L, Wijzen C. Gender identities and gender dysphoria in the Netherlands. *Arch Sex Behav*. 2014;43:377-85.
40. Medicine Io. *The Health of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender People: Building a Foundation for Better Understanding*. Washington, DC: The National Academies Press; 2011. 366.
41. Lai MC, Chiu YN, Gadow KD, Gau SS, Hwu HG. Correlates of gender dysphoria in Taiwanese university students. *Arch Sex Behav*. 2010;39:1415-28.
42. van Beijsterveldt CE, Hudziak JJ, Boomsma DI. Genetic and environmental influences on cross-gender behavior and relation to behavior problems: a study of Dutch twins at ages 7 and 10 years. *Arch Sex Behav*. 2006;35(6):647-58.
43. Shields JP, Cohen R, Glassman JR, Whitaker K, Franks H, Bertolini I. Estimating population size and demographic characteristics of lesbian, gay, bisexual, and transgender youth in middle school. *J Adolesc Health*. 2013;52(2):248-50.
44. Tick NT, van der Ende J, Verhulst FC. Ten-year trends in self-reported emotional and behavioral problems of Dutch adolescents. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2008;43(5):349-55.
45. De Cuypere G, Van Hemelrijck M, Michel A, et al. Prevalence and demography of transsexualism in Belgium. *Eur Psychiatry*. 2007;22(3):137-41.
46. Van Caenegem, E., Wierckx, K., Elaut, E. et al. Prevalence of Gender Nonconformity in Flanders, Belgium. *Archives of Sex Behavior* 44, 2015; 1281–1287
47. Landen M, Walinder J, Lundstrom B. Incidence and sex ratio of transsexualism in Sweden. *Acta Psychiatr Scand*. 1996;93(4):261-3.
48. Meerwijk, Esther L, and Jae M Sevelius. Transgender Population Size in the United States: a Meta-Regression of Population-Based Probability Samples. *American Journal of Public Health* vol. 2017
49. Van Caenegem, E., Wierckx, K., Elaut, E. et al. Prevalence of Gender Nonconformity in Flanders, Belgium. *Archives of Sex Behavior* 44, 2015 p. 1281-87

50. Zucker KJ, Bradley SJ, Sanikhani M. Sex differences in referral rates of children with gender identity disorder: some hypotheses. *J Abnorm Child Psychol.* 1997;25(3):217-27.
51. Koh J. [The history of the concept of gender identity disorder]. *Seishin Shinkeigaku Zasshi.* 2012;114(6):673-80.
52. Hoenig J. The Origin of Gender Identity. In: Steiner BW, editor. *Gender Dysphoria. Perspectives in Sexuality.* Boston, MA: Springer US; 1985. p. 11-32.
53. Ferenczi S, Jones ET. The nosology of male homosexuality (homo-erotism). 1916.
54. Von Krafft-Ebing. *Psychopathia Sexualis, with Special Reference to Contrary Sexual Instinct: A Medico-Legal Study.* University of Vienna Philadelphia and London: The F. A. Davis Co., Publishers. *American Journal of Psychiatry.* 1893;50(1):93-5.
55. Keskin N, Yapça G, Tamam L. Transseksüalizm: Klinik özellikleri ve yasal konular. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 2015;7(4):436-47.
56. Beemyn G. A Presence in the Past: A Transgender Historiography. *Journal of Women's History.* 2013;25(4):113-21.
57. Polat A, Şirin S. *Cinsiyet Disforisi Multidisipliner Yaklaşım İlkeleri.* Ankara: Ankara Nobel Tıp Kitapevleri; 2020.
58. Cohen-Kettenis PT, Pfafflin F. The DSM diagnostic criteria for gender identity disorder in adolescents and adults. *Arch Sex Behav.* 2010;39(2):499-513.
59. Fraser L, Knudson G. Education Needs of Providers of Transgender Population. *Endocrinol Metab Clin North Am.* 2019;48(2):465-77.
60. Beek TF, Cohen-Kettenis PT, Kreukels BP. Gender incongruence/gender dysphoria and its classification history. *Int Rev Psychiatry.* 2016;28(1):5-12.
61. Trombetta C, Bertolotto M, Liguori G. *Management of gender dysphoria:* Springer; 2015.
62. Drescher J, Cohen-Kettenis P, Winter S. Minding the body: situating gender identity diagnoses in the ICD-11. *Int Rev Psychiatry.* 2012;24(6):568-77.
63. American Psychiatric Association (DSM-IV). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders : DSM-IV-TR.* Washington, DC: American Psychiatric Association; 2000.
64. Drescher J. Queer diagnoses: parallels and contrasts in the history of homosexuality, gender variance, and the diagnostic and statistical manual. *Arch Sex Behav.* 2010;39(2):427-60.
65. World Health Organisation. *ICD-10 : international statistical classification of diseases and related health problems : Tenth revision.* 2nd ed. Geneva: World Health Organization; 2004.
66. Korpaisarn S, Safer JD. Etiology of Gender Identity. *Endocrinol Metab Clin North Am.* 2019;48(2):323-9.
67. Lee PA, Nordenstrom A, Houk CP, Ahmed SF, Auchus R, Baratz A, et al. Global Disorders of Sex Development Update since 2006: Perceptions, Approach and Care. *Horm Res Paediatr.* 2016;85(3):158-80.

68. Sungur M, Yalnız Ö. Transseksüalite: ilgili kavramlar ve cinsiyet düzenleme girişimleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 1999;1:49-54.
69. Friedman RC. Male Homosexuality: A Contemporary Psychoanalytic Perspective. *Arch Sex Behav*. 1991;20(2):219-20.
70. Sadock BJ. Davranış Bilimleri / Klinik Psikiyatri, 11. baskı: Güneş Tıp Kitapevleri; 2016. 600-8.
71. Hyde JS. The gender similarities hypothesis. *Am Psychol*. 2005;60(6):581-92.
72. Lane R. Trans as bodily becoming: Rethinking the biological as diversity, not dichotomy. *Hypatia*. 2009;24(3):136-57.
73. Bao AM, Swaab DF. Sexual differentiation of the human brain: relation to gender identity, sexual orientation and neuropsychiatric disorders. *Front Neuroendocrinol*. 2011;32(2):214-26.
74. Asscheman H. Gender identity disorder in adolescents. *Sexologies*. 2009;18(2):105-8.
75. Bradley SJ, Zucker KJ. Gender identity disorder and psychosexual problems in children and adolescents. *Can J Psychiatry*. 1990;35(6):477-86.
76. Hengstschlager M, van Trotsenburg M, Repa C, Marton E, Huber JC, Bernaschek G. Sex chromosome aberrations and transsexualism. *Fertil Steril*. 2003;79(3):639-40.
77. Kaplan HI, Sadock BJ. Kaplan & Sadock's comprehensive textbook of psychiatry. 10 ed. Philadelphia [u.a.]: Wolterws Kluwer; 2017 :600-7
78. Hyde C, Kenna JC. A male MZ twin pair, concordant for transsexualism, discordant for schizophrenia. *Acta Psychiatr Scand*. 1977;56(4):265-75.
79. Green R, Stoller RJ. Two monozygotic (identical) twin pairs discordant for gender identity. *Arch Sex Behav*. 1971;1(4):321-7.
80. Gomez-Gil E, Esteva I, Almaraz MC, Pasaro E, Segovia S, Guillamon A. Familiality of gender identity disorder in non-twin siblings. *Arch Sex Behav*. 2010;39(2):546-52.
81. Lombardo F, Toselli L, Grassetti D, Paoli D, Masciandaro P, Valentini F, et al. Hormone and genetic study in male to female transsexual patients. *J Endocrinol Invest*. 2013;36(8):550-7.
82. Henningson S, Westberg L, Nilsson S, Lundstrom B, Ekselius L, Bodlund O, et al. Sex steroid-related genes and male-to-female transsexualism. *Psychoneuroendocrinology*. 2005;30(7):657-64.
83. Ujike H, Otani K, Nakatsuka M, Ishii K, Sasaki A, Oishi T, et al. Association study of gender identity disorder and sex hormone-related genes. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*. 2009;33(7):1241-4.
84. Fernandez R, Guillamon A, Cortes-Cortes J, Gomez-Gil E, Jacome A, Esteva I, et al. Molecular basis of Gender Dysphoria: androgen and estrogen receptor interaction. *Psychoneuroendocrinology*. 2018;98:161-7.
85. Cohen-Kettenis PT, Wallien M, Johnson LL, Owen-Anderson AF, Bradley SJ, Zucker KJ. A parent-report Gender Identity Questionnaire for Children: A cross-

- national, cross-clinic comparative analysis. *Clin Child Psychol Psychiatry*. 2006;11(3):397-405.
86. Feder HH. Hormones and sexual behavior. *Annu Rev Psychol*. 1984;35(1):165-200..
  87. Gooren LJ, Kruijver FP. Androgens and male behavior. *Mol Cell Endocrinol*. 2002;198(1-2):31-40.
  88. Hines M, Brook C, Conway GS. Androgen and psychosexual development: core gender identity, sexual orientation and recalled childhood gender role behavior in women and men with congenital adrenal hyperplasia (CAH). *J Sex Res*. 2004;41(1):75-81.
  89. Dessens AB, Slijper FM, Drop SL. Gender dysphoria and gender change in chromosomal females with congenital adrenal hyperplasia. *Arch Sex Behav*. 2005;34(4):389-97.
  90. Mueller A, Gooren LJ, Naton-Schotz S, Cupisti S, Beckmann MW, Dittrich R. Prevalence of polycystic ovary syndrome and hyperandrogenemia in female-to-male transsexuals. *J Clin Endocrinol Metab*. 2008;93(4):1408-11.
  91. Hines M, Ahmed SF, Hughes IA. Psychological outcomes and gender-related development in complete androgen insensitivity syndrome. *Arch Sex Behav*. 2003;32(2):93-101.
  92. Hines, Melissa. Gendered development. Volume 3. Socioemotional Processes, Wiley Online Library. 2015.
  93. Hines, Melissa. Human gender development. *Neuroscience Biobehavioral Reviews* 118. 2020: 89-96.
  94. Kruijver FP, Zhou JN, Pool CW, Hofman MA, Gooren LJ, Swaab DF. Male-to-female transsexuals have female neuron numbers in a limbic nucleus. *J Clin Endocrinol Metab*. 2000;85(5):2034-41.
  95. Nawata H, Ogomori K, Tanaka M, Nishimura R, Urashima H, Yano R, et al. Regional cerebral blood flow changes in female to male gender identity disorder. *Psychiatry Clin Neurosci*. 2010;64(2):157-61.
  96. Hines M. Neuroscience and Sex/Gender: Looking Back and Forward. *J Neurosci*. 2020 Jan 2;40(1):37-43.
  97. Cohen-Kettenis PT, van Goozen SH, Doorn CD, Gooren LJ. Cognitive ability and cerebral lateralisation in transsexuals. *Psychoneuroendocrinology*. 1998;23(6):631-41.
  98. Öztürk MO. Cinsel Uyum Sorunları. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 8. baskı. Ankara: Tuna Matbaacılık; 2001.
  99. Green R. *The Sissy Boy Syndrome The Development of Homosexuality*. New Haven; London: Yale University Press; 1987.
  100. Coates S. *Developmental research on childhood gender identity disorder. Identity, gender, and sexuality*: Routledge; 2018.
  101. Ruble, Diane N et al. The role of gender constancy in early gender development. *Child development*. 2007: 1121-36

102. Huston AC. Sex typing. *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development.* 1983;387–467.
103. Colizzi M, Costa R, Todarello O. Transsexual patients' psychiatric comorbidity and positive effect of cross-sex hormonal treatment on mental health: results from a longitudinal study. *Psychoneuroendocrinology.* 2014;39:65-73.
104. Kaptan S, Cesur E, Basar K, Yuksel S. Gender Dysphoria and Perceived Social Support: A Matched Case-Control Study. *J Sex Med.* 2021;18(4):812-20.
105. Haraldsen IR, Dahl AA. Symptom profiles of gender dysphoric patients of transsexual type compared to patients with personality disorders and healthy adults. *Acta Psychiatr Scand.* 2000;102:276-81.
106. Heylens G, Elaut E, Kreukels BP, Paap MC, Cerwenka S, Richter-Appelt H, et al. Psychiatric characteristics in transsexual individuals: multicentre study in four European countries. *Br J Psychiatry.* 2014;204(2):151-6.
107. Clements-Nolle K, Marx R, Katz M. Attempted suicide among transgender persons: The influence of gender-based discrimination and victimization. *J Homosex.* 2006;51(3):53-69.
108. Gamarel KE, Reisner SL, Laurenceau JP, Nemoto T, Operario D. Gender minority stress, mental health, and relationship quality: a dyadic investigation of transgender women and their cisgender male partners. *J Fam Psychol.* 2014;28(4):437-47.
109. Marshall BD, Socias ME, Kerr T, Zalazar V, Sued O, Aristegui I. Prevalence and Correlates of Lifetime Suicide Attempts Among Transgender Persons in Argentina. *J Homosex.* 2016;63(7):955-67.
110. Testa RJ, Sciacca LM, Wang F, Hendricks ML, Goldblum P, Bradford J, et al. Effects of violence on transgender people. *Professional Psychology: Research and Practice.* 2012;43(5):452-9.
111. Hunt, J. An initial study of transgender people's experiences of seeking and receiving counselling or psychotherapy in the UK. *Counselling and Psychotherapy Research* 2014: 14, 288–96.
112. Matsuno, E., & Israel, T. Psychological interventions promoting resilience among transgender individuals: Transgender resilience intervention model (TRIM). *The Counseling Psychologist.* 2018: 46:632–55.
113. Aldridge Z, Patel S, Guo B, Nixon E, Bouman WP, Witcomb G, Arcelus J. Long term effect of gender affirming hormone treatment on depression and anxiety symptoms in transgender people: A prospective cohort study, *Andrology,* 2020: 1–9.
114. Spanos C, Grace JA, Leemaqz SY, Brownhill A, Cundill P, Locke P, Wong P, Zajac JD, Cheung AS. The informed consent model of care for accessing gender-affirming hormone therapy is associated with high patient satisfaction. *Journal of Sexual Medicine* 2021: 18:201–8.
115. Tsapalas D, Parker M, Ferrer L, Bernales M. Gender-Based Violence, Perspectives in Latin America and the Caribbean. *Hisp Health Care Int.* 2021;19(1):23-37.
116. Wirtz AL, Poteat TC, Malik M, Glass N. Gender-Based Violence Against Transgender People in the United States: A Call for Research and Programming. *Trauma Violence Abuse.* 2020;21(2):227-41.

117. Heise L. Gender-based abuse: the global epidemic. *Cadernos de Saúde Pública*. 1994;10(suppl 1):135-45.
118. Sanjel S. Gender-based violence: a crucial challenge for public health. *Kathmandu Univ Med J*. 2013;11(42):179-84.
119. Carrera-Fernandez MV, Lameiras-Fernandez M, Blanco-Pardo N, Rodriguez-Castro Y. Preventing Violence toward Sexual and Cultural Diversity: The Role of a Queering Sex Education. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(4).
120. White C, Goldberg J. Expanding Our Understanding of Gendered Violence: Violence Against Trans People and Their Loved Ones. *Canadian Woman Studies*. 2006;25.
121. Dolan C. Letting go of the gender binary: Charting new pathways for humanitarian interventions on gender-based violence. *International Review of the Red Cross*. 2015;96(894):485-1.
122. United Nations. "Homophobic and Transphobic Violence", çalışma föyü. (https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Discrimination/LGBT/FactSheets/unfe-27-UN_Fact_Sheets_Homophobic_English.pdf.)
123. Gruskin S, Safreed-Harmon K, Moore CL, Steiner RJ, Dworkin SL. HIV and gender-based violence: welcome policies and programmes, but is the research keeping up? *Reprod Health Matters*. 2014;22(44):174-84.
124. Bem SL. Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological review*. 1981;88(4):354.
125. Warner M. Introduction: Fear of a Queer Planet. *Social Text*. 1991(29):3-17.
126. International Gay and Lesbian Human Rights Commission. *Violence against Lesbian, Bisexual and Transgender Women*. 2014.
127. Turner L, Whittle S, Combs R. *Transphobic Hate Crime in the European Union*. Brussels: International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association, 2009.
128. Perry B, Dyck DR. "I Don't Know Where it is Safe": Trans Women's Experiences of Violence. *Critical Criminology*. 2013;22(1):49-63.
129. Bettcher TM. Evil deceivers and make-believers: On transphobic violence and the politics of illusion. *Hypatia*. 2007;22(3):43-65.
130. Hill DB, Willoughby BLB. The Development and Validation of the Genderism and Transphobia Scale. *Sex Roles*. 2005;53(7-8):531-44.
131. Sultana A. Patriarchy and Womens Subordination: A Theoretical Analysis. *Arts Faculty Journal*. 2012;4:1-18.
132. Johnson MP. Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women. *Journal of Marriage and the Family*. 1995;57(2):283-94.
133. Hadi A. Patriarchy and gender-based violence in Pakistan. *European Journal of Social Science Education and Research*. 2017;4(4):289-96.
134. Millett K. *Política sexual*. Ediciones Cátedra, Madrid. 1969.
135. Home Office, United Kingdom. 2010 (<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/violencewomen.html>.)

136. Mavili Aktaş A. Aile içi şiddet: kadının ve çocuğun korunması. Ankara: Elma Yayınevi; 2006.
137. Işık SN. Türkiye'de Kadın Hareketi ve Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi. 2007;112-7.
138. Earnshaw VA, Bogart LM, Poteat VP, Reisner SL, Schuster MA. Bullying Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Youth. *Pediatr Clin North Am.* 2016;63(6):999-1010.
139. Onyekuru BU, Ugwu CJ. Bullying as a Correlate of Anxiety among Secondary School Students in Imo State: The Counselling Implications. *American Journal of Educational Research.* 2017;5(1):103-8.
140. Björkqvist K, Lagerspetz KMJ, Kaukiainen A. Do Girls Manipulate and Boys Fight? Developmental Trends in Regard to Direct and Indirect Aggression. *Aggressive Behavior.* 1992;18:117-27.
141. Espelage DL, Swearer SM. Research on School Bullying and Victimization: What Have We Learned and Where Do We Go From Here? *School Psychology Review.* 2019;32(3):365-83.
142. Lamb J, Pepler DJ, Craig W. Approach to bullying and victimization. *Can Fam Physician.* 2009;55(4):356-60.
143. Ferguson CJ, Miguel CS, Kilburn Jr JC, Sanchez P. The effectiveness of school-based anti-bullying programs: A meta-analytic review. *Criminal Justice Review.* 2007;32(4):401-14.
144. Olafsen RN, Viemer V. Bully/victim problems and coping with stress in school among 10- to 12-year-old pupils in Finland. *Aggressive Behavior.* 2000;26(1):57-65.
145. Hinduja S, Patchin JW. Bullying, cyberbullying, and suicide. *Arch Suicide Res.* 2010;14(3):206-21.
146. Smokowski PR, Kopasz KH. Bullying in School: An Overview of Types, Effects, Family Characteristics, and Intervention Strategies. *Children & Schools.* 2005;27(2):101-10.
147. Wang J, Iannotti RJ, Nansel TR. School bullying among adolescents in the United States: physical, verbal, relational, and cyber. *J Adolesc Health.* 2009;45(4):368-75.
148. Kiriakidis SP, Kavoura A. Cyberbullying: a review of the literature on harassment through the Internet and other electronic means. *Fam Community Health.* 2010;33(2):82-93.
149. Reisner SL, White JM, Bradford JB, Mimiaga MJ. Transgender Health Disparities: Comparing Full Cohort and Nested Matched-Pair Study Designs in a Community Health Center. *LGBT Health.* 2014;1(3):177-84.
150. Bradford J, Reisner SL, Honnold JA, Xavier J. Experiences of transgender-related discrimination and implications for health: results from the Virginia Transgender Health Initiative Study. *Am J Public Health.* 2013;103(10):1820-9.
151. Lombardi EL, Wilchins RA, Priesing D, Malouf D. Gender violence: Transgender experiences with violence and discrimination. Haworth Press; 2001.

152. Wallien MS, Veenstra R, Kreukels BP, Cohen-Kettenis PT. Peer group status of gender dysphoric children: a sociometric study. *Arch Sex Behav.* 2010;39(2):553-60.
153. Verschoor AM, Poortinga J. Psychosocial differences between Dutch male and female transsexuals. *Arch Sex Behav.* 1988;17(2):173-8.
154. Hwahng SJ, Nuttbrock L. Adolescent gender-related abuse, androphilia, and HIV risk among transfeminine people of color in New York City. *J Homosex.* 2014;61(5):691-713.
155. Butler J. *Undoing gender*: Psychology Press; 2004.
156. Link BG, Phelan JC. Conceptualizing Stigma. *Annual Review of Sociology.* 2001;27(1):363-85.
157. Brandon J, Hafez S, Cohesion CfS. *Crimes of the Community: Honour-based Violence in the UK*: Centre for Social Cohesion; 2008.
158. Goffman E. *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*: Simon and Schuster; 2009.
159. Kenagy GP, Bostwick WB. Health and social service needs of transgender people in Chicago. *International Journal of Transgenderism.* 2005;8(2-3):57-66.
160. Kenagy GP. Transgender health: findings from two needs assessment studies in Philadelphia. *Health Soc Work.* 2005;30(1):19-26.
161. Strauss P, Cook A, Winter S, Watson V, Wright Toussaint D, Lin A. Associations between negative life experiences and the mental health of trans and gender diverse young people in Australia: findings from Trans Pathways. *Psychol Med.* 2020;50(5):808-17.
162. Eisenberg ME, Gower AL, Nic Rider G, McMorris BJ, Coleman E. At the Intersection of Sexual Orientation and Gender Identity: Variations in Emotional Distress and Bullying Experience in a Large Population-based Sample of U.S. Adolescents. *J LGBT Youth.* 2019;16(3):235-54.
163. Earnshaw VA, Menino DD, Sava LM, Perrotti J, Barnes TN, Humphrey DL, et al. LGBTQ bullying: a qualitative investigation of student and school health professional perspectives. *J LGBT Youth.* 2020;17(3):280-97.
164. Sue DW. *Microaggressions and marginality: Manifestation, dynamics, and impact*: John Wiley & Sons; 2010.
165. Nadal KL. *That's so gay! Microaggressions and the lesbian, gay, bisexual, and transgender community*: American Psychological Association; 2013.
166. Nicolas G, Skinner AL. "That's So Gay!" Priming the General Negative Usage of the Word Gay Increases Implicit Anti-Gay Bias. *The Journal of social psychology.* 2012;152(5):654-8.
167. Nadal KL, Wong Y, Issa M-A, Meterko V, Leon J, Wideman M. Sexual orientation microaggressions: Processes and coping mechanisms for lesbian, gay, and bisexual individuals. *Journal of LGBT Issues in Counseling.* 2011;5(1):21-46.

168. Greenwald AG, Poehlman TA, Uhlmann EL, Banaji MR. Understanding and using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of predictive validity. *J Pers Soc Psychol.* 2009;97(1):17-41.
169. Sue DW. *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*: John Wiley & Sons; 2010.
170. Nadal KL, Griffin KE, Wong Y, Hamit S, Rasmus M. The impact of racial microaggressions on mental health: Counseling implications for clients of color. *Journal of Counseling & Development.* 2014;92(1):57-66.
171. Grant JM, Mottet LA, Tanis J, Harrison J, Herman JL, Keisling M. *Injustice at every turn. A report of the National.* 2011.
172. Göçmen İ, Yılmaz V. Exploring Perceived Discrimination Among LGBT Individuals in Turkey in Education, Employment, and Health Care: Results of an Online Survey. *Journal of Homosexuality.* 2017;64(8).
173. Kattari SK, Bakko M, Hecht HK, Kattari L. Correlations between healthcare provider interactions and mental health among transgender and nonbinary adults. *SSM Popul Health.* 2020;10:100525.
174. Safer JD, Coleman E, Feldman J, Garofalo R, Hembree W, Radix A, et al. Barriers to healthcare for transgender individuals. *Curr Opin Endocrinol Diabetes Obes.* 2016;23(2):168-71.
175. Kattari SK, Bakko M, Langenderfer-Magruder L, Holloway BT. Transgender and Nonbinary Experiences of Victimization in Health care. *J Interpers Violence.* 2021;36(23-24).
176. Leppel K. The labor force status of transgender men and women. *International Journal of Transgenderism.* 2016;17(3-4):155-64.
177. Miller LR, Grollman EA, editors. *The social costs of gender nonconformity for transgender adults: Implications for discrimination and health.* Sociological Forum; 2015: Wiley Online Library.
178. Logie CH, Wang Y, Lacombe-Duncan A, Jones N, Ahmed U, Levermore K, et al. Factors associated with sex work involvement among transgender women in Jamaica: a cross-sectional study. *J Int AIDS Soc.* 2017;20(1):21422.
179. Sausa LA, Keatley J, Operario D. Perceived risks and benefits of sex work among transgender women of color in San Francisco. *Archives of Sexual Behavior.* 2007;36(6):768-77.
180. Goldstein DS, Kopin IJ. Evolution of concepts of stress. *Stress.* 2007;10(2):109-20.
181. Köknel Ö. *Zorlanan insan: Kaygı çağında stres.* İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi; 1988.
182. Lazarus RS. From psychological stress to the emotions: a history of changing outlooks. *Annu Rev Psychol.* 1993;44(1):1-21.
183. Şahin NHD, A. Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi,* 10. 1995:56-73.

184. Compas BE, Connor-Smith JK, Saltzman H, Thomsen AH, Wadsworth ME. Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychol Bull.* 2001;127(1):87-127.
185. Carver CS. You want to measure coping but your protocol's too long: consider the brief COPE. *Int J Behav Med.* 1997;4(1):92-100.
186. Lazarus RS, Folkman S. *Stress, appraisal, and coping*: Springer Publishing Company; 1984.
187. Carver CS, Scheier MF, Weintraub JK. Assessing coping strategies: a theoretically based approach. *J Pers Soc Psychol.* 1989;56(2):267-83.
188. Caplan G. *Principles of Preventive Psychiatry.* Basic Books, 1964.
189. Lock J, Steiner H. Relationships Between Sexual Orientation and Coping Styles of Gay, Lesbian, and Bisexual Adolescents from a Community High School. *Journal of the Gay and Lesbian Medical Association.* 1999;3(3):77-82.
190. Bry LJ, Mustanski B, Garofalo R, Burns MN. Resilience to Discrimination and Rejection Among Young Sexual Minority Males and Transgender Females: A Qualitative Study on Coping With Minority Stress. *J Homosex.* 2018;65(11):1435-56.
191. Xavier J. Passing as Privilege. Part Two of a Series on Transfeminism 1999 (http://learningtrans.files.wordpress.com/2010/11/jxavier_passing_as_privilege.pdf.)
192. Sevelius JM. Gender Affirmation: A Framework for Conceptualizing Risk Behavior among Transgender Women of Color. *Sex Roles.* 2013;68(11-12):675-89.
193. Mizock L, Mueser KT. Employment, mental health, internalized stigma, and coping with transphobia among transgender individuals. *Psychology of sexual orientation and gender diversity.* 2014;1(2):146.
194. Özdemir M. Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 2010;11(1):323-43.
195. Krysik JL. *Research for effective social work practice*: Routledge; 2013.
196. Berg BLLH. *Qualitative research methods for the social sciences.* 2017.
197. Punch KF, Oancea A. *Introduction to research methods in education*: Sage; 2014.
198. Creswell JW, Poth CN. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*: Sage publications; 2016.
199. Yıldırım A, Simsek H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11 baskı: 1999-2018). 1999.
200. Silverman, D. *Introducing Qualitative Research.* 2016
201. Güneş, H. Kayaalp, ML Cinsiyetten Hoşnutsuzluk Belirtisi Olan Çocukların Demografik ve Klinik Özellikleri: Türkiye Örneği . *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi* 2022: 1-6

202. Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Erkan Akgün Ö, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel araştırma yöntemleri. 2017.
203. Morse J. *Qualitative Nursing Research: A Contemporary Dialogue*. Thousand Oaks, California 1991. <https://methods.sagepub.com/book/qualitative-nursing-research>.
204. Lincoln YS, Guba EG. *Criteria for Assessing Naturalistic Inquiries as Reports*. 1988.
205. Creswell JW. A framework for design. *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. 2003;9-11.
206. Long T, Johnson M. Rigour, reliability and validity in qualitative research. *Clinical effectiveness in nursing*. 2000;4(1):30-7.
207. Erlandson DA, Harris EL, Skipper BL, Allen SD. *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, 2018.
208. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today*. 2004;24:105-12.
209. Daymon C, Holloway I. *Qualitative research methods in public relations and marketing communications: Second edition*. *Qualitative Research Methods in Public Relations and Marketing Communications: Second Edition*. 2010:1-397.
210. Nadal KL, Skolnik A, Wong Y. Interpersonal and systemic microaggressions toward transgender people: Implications for counseling. *Journal of LGBT Issues in Counseling*. 2012;6(1):55-82.
211. Garnett BR, Masyn KE, Austin SB, Miller M, Williams DR, Viswanath K. The intersectionality of discrimination attributes and bullying among youth: an applied latent class analysis. *J Youth Adolesc*. 2014;43(8):1225-39.
212. Wilson EC, Iverson E, Garofalo R, Belzer M. Parental support and condom use among transgender female youth. *J Assoc Nurses AIDS Care*. 2012;23(4):306-17.
213. Budge SL, Belcourt S, Conniff J, Parks R, W. Pantalone D, Katz-Wise SL. A Grounded Theory Study of the Development of Trans Youths' Awareness of Coping with Gender Identity. *Journal of Child and Family Studies*. 2018;27(9):3048-61.
214. Hale AE, Chertow SY, Weng Y, Tabuenca A, Aye T. Perceptions of Support Among Transgender and Gender-Expansive Adolescents and Their Parents. *J Adolesc Health*. 2021;68(6):1075-81.
215. Schimmel-Bristow A, Haley SG, Crouch JM, Evans YN, Ahrens KR, McCarty CA, et al. Youth and caregiver experiences of gender identity transition: A qualitative study. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. 2018;5(2):273-81.
216. Morrow DF, Messinger L. *Sexual orientation and gender expression in social work practice: Working with gay, lesbian, bisexual, and transgender people*: Columbia University Press; 2006.

217. Kuhlmann AL, Romer G, Moller B. ["If One Feels Better Like That ..."]. *Prax Kinderpsychol Kinderpsychiatr.* 2020;69(6):524-40.
218. Larson J. Parenting My Transgender Child: From Loss to Acceptance. *Ann Fam Med.* 2021;19(6):556-9.
219. Willoughby BL, Doty ND, Malik NM. Parental reactions to their child's sexual orientation disclosure: A family stress perspective. *Parenting: Science and practice.* 2008;8(1):70-91.
220. Ellis KM, Eriksen K. Transsexual and Transgenderist Experiences and Treatment Options. *The Family Journal.* 2016;10(3):289-99.
221. Austria AT, Gines AC. A Grounded Theory on Filipino Parents' Acceptance of Their Trans Women Children. *International Journal for the Advancement of Counselling.* 2021;44(1):39-63.
222. Koken JA, Bimbi DS, Parsons JT. Experiences of familial acceptance-rejection among transwomen of color. *J Fam Psychol.* 2009;23(6):853-60.
223. Klein A, Golub SA. Family rejection as a predictor of suicide attempts and substance misuse among transgender and gender nonconforming adults. *LGBT health.* 2016;3(3):193-9.
224. Grossman AH, Park JY, Frank JA, Russell ST. Parental Responses to Transgender and Gender Nonconforming Youth: Associations with Parent Support, Parental Abuse, and Youths' Psychological Adjustment. *J Homosex.* 2021;68(8):1260-77.
225. Jennings K, Shapiro P. Always my child: A parent's guide to understanding your gay, lesbian, bisexual, transgendered, or questioning son or daughter: Touchstone Books; 2003.
226. Gagné P, Tewksbury R. Knowledge and Power, Body and Self: An Analysis of Knowledge Systems and the Transgendered Self. *The Sociological Quarterly.* 2016;40(1):59-83.
227. Brill S, Pepper R. The transgender child: A handbook for families and professionals: Cleis Press; 2008.
228. Giordano S. Children with gender identity disorder: A clinical, ethical, and legal analysis: Routledge; 2012.
229. Morris S. Honour, it is cultural not religious: A single case study of a victim of honour based violence. 2012.
230. Barron C, Capous-Desyllas M. Transgressing the Gendered Norms in Childhood: Understanding Transgender Children and Their Families. *Journal of GLBT Family Studies.* 2017;13:407-38.
231. Lawlis SM, Donkin HR, Bates JR, Britto MT, Conard LAE. Health Concerns of Transgender and Gender Nonconforming Youth and Their Parents Upon Presentation to a Transgender Clinic. *J Adolesc Health.* 2017;61:642-8.
232. Fast I. Aspects of core gender identity. *Psychoanalytic Dialogues.* 1999;9(5):633-61.

233. Ehrensaft D. Boys will be girls, girls will be boys: Children affect parents as parents affect children in gender nonconformity. *Psychoanalytic Psychology*. 2011;28(4):528.
234. McGuire JK, Kuvalanka KA, Catalpa JM, Toomey RB. Transfamily Theory: How the Presence of Trans* Family Members Informs Gender Development in Families. *Journal of Family Theory & Review*. 2016;8(1):60-73.
235. Malta M, Gomes de Jesus J, LeGrand S, Seixas M, Benevides B, Silva MDD, et al. 'Our life is pointless': Exploring discrimination, violence and mental health challenges among sexual and gender minorities from Brazil. *Glob Public Health*. 2020;15(10):1463-78.
236. Clark BA, Marshall SK, Saewyc EM. Hormone therapy decision-making processes: Transgender youth and parents. *J Adolesc*. 2020;79:136-47.
237. Thoma BC, Rezeppa TL, Choukas-Bradley S, Salk RH, Marshal MP. Disparities in childhood abuse between transgender and cisgender adolescents. *Pediatrics* 2021;148(2).
238. Sterzing PR, Ratliff GA, Gartner RE, McGeough BL, Johnson KC. Social ecological correlates of polyvictimization among a national sample of transgender, genderqueer, and cisgender sexual minority adolescents. *Child Abuse Neglect*. 2017;67:1-12.
239. Baams L. Disparities for LGBTQ and Gender Nonconforming Adolescents. *Pediatrics*. 2018;141(5).
240. Witten T, Kidd J. Transgender and transsexual identities: The next strange fruit—Hate crimes, violence and genocide against trans-communities. *J Hate Stud*. 2008;6(1):31-63.
241. Ristock JL. Introduction: Intimate partner violence in LGBTQ lives. *Intimate partner violence in LGBTQ lives: Routledge*; 2011: 9-18.
242. Heintz AJ, Melendez RM. Intimate partner violence and HIV/STD risk among lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals. *J Interpers Violence*. 2006;21(2):193-208.
243. Goodmark L. Transgender people, intimate partner abuse, and the legal system. *Harv CR-CLL Rev*. 2013;48:51.
244. Robinson BA. Conditional Families and Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Youth Homelessness: Gender, Sexuality, Family Instability, and Rejection. *Journal of Marriage and Family*. 2018;80(2):383-96.
245. Griner SB, Vamos CA, Thompson EL, Logan R, Vazquez-Otero C, Daley EM. The Intersection of Gender Identity and Violence: Victimization Experienced by Transgender College Students. *J Interpers Violence*. 2020;35(23-24):5704-25.
246. Gower AL, Rider GN, Coleman E, Brown C, McMorris BJ, Eisenberg ME. Perceived Gender Presentation Among Transgender and Gender Diverse Youth: Approaches to Analysis and Associations with Bullying Victimization and Emotional Distress. *LGBT Health*. 2018;5(5):312-9.
247. Kolbert JB, Crothers LM, Bundick MJ, Wells DS, Buzgon J, Berbary C, et al. Teachers' Perceptions of Bullying of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and

- Questioning (LGBTQ) Students in a Southwestern Pennsylvania Sample. *Behav Sci (Basel)*. 2015;5(2):247-63.
248. Grossman AH, D'Augelli AR. Transgender youth: invisible and vulnerable. *J Homosex*. 2006;51(1):111-28.
  249. McBride R-S, Schubotz D. Living a fairy tale: the educational experiences of transgender and gender non-conforming youth in Northern Ireland. *Child Care in Practice*. 2017;23(3):292-304.
  250. Mitchell M, Howarth C. *Trans research review: Equality and Human Rights Commission Manchester*; 2009.
  251. Linville D. More than bodies: Protecting the health and safety of LGBTQ youth. *Policy Futures in Education*. 2011;9(3):416-30.
  252. Murdock TB, Bolch MB. Risk and protective factors for poor school adjustment in lesbian, gay, and bisexual (LGB) high school youth: Variable and person-centered analyses. *Psychology in the Schools*. 2005;42(2):159-72.
  253. Kosciw JG, Greytak EA, Bartkiewicz MJ, Boesen MJ, Palmer NA. *The 2011 National School Climate Survey: The experiences of lesbian, gay, bisexual and transgender youth in our nation's schools*: ERIC; 2012.
  254. Nadal KL, Rivera DP, Corpus MJ. Sexual orientation and transgender microaggressions in everyday life: Experiences of lesbians, gays, bisexuals, and transgender individuals. *Microaggressions and marginality: Manifestation, dynamics, and impact*. 2010:217-40.
  255. Paterson J, Walters M, Brown R, Fearn H. *Sussex hate crime project*. University of Sussex 2018.
  256. Martinez-Guzman A, Johnson K. Narratives of transphobic violence in the Mexican province of Colima: A psychosocial analysis. *Int J Transgend Health*. 2021;22(3):253-68.
  257. Burke ME. *Coming out of the Blue : British police officers talk about their lives in "The Job" as lesbians, gays, and bisexuals*. London: Cassell; 1994.
  258. Rudacille D. *The riddle of gender: Science, activism, and transgender rights*: Anchor; 2006.
  259. Paine EA. Embodied disruption: "Sorting out" gender and nonconformity in the doctor's office. *Soc Sci Med*. 2018;211:352-8.
  260. Leppel K. Transgender Men and Women in 2015: Employed, Unemployed, or Not in the Labor Force. *J Homosex*. 2021;68(2):203-29.
  261. Oswald D. *Monstrous Gender: Geographies of Ambiguity*. The Ashgate research companion to monsters and the monstrous: Routledge; 2017. p. 383-404.
  262. Lange E, Young S. Gender-based violence as difficult knowledge: pedagogies for rebalancing the masculine and the feminine. *International Journal of Lifelong Education*. 2019;38(3):301-26.
  263. Johnson AG. *The gender knot: Unraveling our patriarchal legacy*: Temple University Press; 2005.
  264. Sherman ADF, Balthazar M, Klepper M, Febres-Cordero S, Valmееkanathan A, Prakash D, et al. Approach and avoidant coping among black transgender

- women who have experienced violence: A qualitative analysis. *Psychol Serv.* 2022;19(Suppl 1):45-61.
265. Johnson VRF, Yarhouse MA. Shame in Sexual Minorities: Stigma, Internal Cognitions, and Counseling Considerations. *Counseling and Values.* 2013;58(1):85-103.
  266. Ecevit Y, Gündüz- Hosgör A, Tokluoglu C. Professional women in computer programming occupations: the case of Turkey. *Career Development International.* 2003;8(2):78-87.
  267. Hellen M. Transgender children in schools. *Liminalis: journal for sex/gender emancipation and resistance.* 2009:81-99.
  268. Kaufman G, Raphael L. *Coming out of shame: Transforming gay and lesbian lives:* Doubleday Books; 1996.
  269. Grossman AH, D'Augelli AR. Transgender youth and life-threatening behaviors. *Suicide Life Threat Behav.* 2007;37(5):527-37.
  270. Scourfield J, Roen K, McDermott L. Lesbian, gay, bisexual and transgender young people's experiences of distress: resilience, ambivalence and self-destructive behaviour. *Health Soc Care Community.* 2008;16(3):329-36.
  271. Newcomb ME, Hill R, Buehler K, Ryan DT, Whitton SW, Mustanski B. High Burden of Mental Health Problems, Substance Use, Violence, and Related Psychosocial Factors in Transgender, Non-Binary, and Gender Diverse Youth and Young Adults. *Arch Sex Behav.* 2020;49(2):645-59.
  272. Johns MM, Lowry R, Andrzejewski J, Barrios LC, Demissie Z, McManus T, et al. Transgender Identity and Experiences of Violence Victimization, Substance Use, Suicide Risk, and Sexual Risk Behaviors Among High School Students - 19 States and Large Urban School Districts. *Morb Mortal Wkly Rep.* 2019;68(3):67-71.
  273. Wolfe HL, Biello KB, Reisner SL, Mimiaga MJ, Cahill SR, Hughto JMW. Transgender-related discrimination and substance use, substance use disorder diagnosis and treatment history among transgender adults. *Drug Alcohol Depend.* 2021;223:108711.

EKLER

Ek-1 Etik Kurul Onayı

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Sayı: B.30.2.ODM.0.20.08/ 469-744

29.11.2022

Sayın Prof. Dr. Ahmet Rifat Şahin

Etik Kurulumuza sunmuş olduğunuz **Cinsiyet Hoşnutsuzluğunda Şiddet Deneyimleri ve Başa Çıkma Yolları** başlıklı OMÜ KAEK 2021/355 Karar nolu Niteliksel Çalışma nitelikli araştırma projeniz amaç, gerekçe, yaklaşım ve yöntemle ilgili açıklamaları açısından Klinik Araştırmalar Etik Kurulu yönergesine göre incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığına, çalışmanın süresi 6 ayı geçerse 6 aylık bildirimlerinin yapılmasına, çalışma tamamlandıktan sonra sonucunun tarafımıza en geç üç(3) ay içerisinde bildirilmesine 08.07.2021 tarihli Etik kurulumuzda oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Ek-2 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onay Formu

ARAŞTIRMANIN ADI (ÇALIŞMANIN AÇIK ADI):

Transseksüel Bireylerin Maruz Kaldıkları Şiddet Olayları ve Şiddetle Mücadele Yolları

Gönüllünün Baş Harfleri << >>

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Bu çalışma, transseksüel bireylerin maruz kaldıkları şiddet olaylarını, bu şiddet olaylarını nasıl deneyimlediklerini ve bu şiddet olaylarıyla nasıl mücadele ettiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağına çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız.

BU ÇALIŞMAYA KATILMAK ZORUNDA MIYIM?

Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Eğer çalışmaya katılmaya karar verirsiniz imzalamanız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Katılmaya karar verirsiniz, çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz. Bu durum sizin aldığımız tedavinin standardını etkilemeyecektir. Eğer isterseniz, bu klinik çalışmaya katılımınızla ilgili olarak hekiminiz / aile doktorunuz bilgilendirilecektir.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI NEDİR? Açıklayınız

Transseksüel bireylerin evde, okulda, kamusal alanlarda farklı nitelikte şiddet türlerine yüksek oranlarda maruz kalmaktadırlar. Bu durum pek çok bedensel ve ruhsal sağlık sorununu ve davranım problemlerini doğurmaktadır. Bununla birlikte transseksüel bireyler şiddet davranışlarıyla mücadelede yetersiz sosyal desteğe sahiptir ve şiddet davranışlarını bildirmelerinin önünde çeşitli engeller vardır. Çalışmamızın amacı transseksüel bireylerin maruz kaldıkları şiddet olaylarını, bu olayları nasıl deneyimlediklerini, bu olaylarla nasıl başa çıktıklarını incelemektir.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Çalışmamız Türkiye'de transseksüel bireylerin yaşadıkları şiddet olaylarını nasıl deneyimlediklerine, bu sorunlarla nasıl mücadele ettiklerini anlamaya yardımcı olabilir.

BENİM NE YAPMAM GEREKİYOR?

Derinlemesine görüşmeye katılıp ses kaydı alınmasına izin vermeniz gerekmektedir.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN NE GİBİ OLASI YAN ETKİLERİ, RİSKLERİ VE RAHATSIZLIKLARI VARDIR?

Yapılacak olan görüşmenin size ve sağlığını herhangi bir zararı bulunmamaktadır.

GEBELİK VE DOĞUM KONTROLÜ

Eğer denek / hasta doğurganlık döneminde / emziren bir kadın ise, çalışmamız bir nitel çalışma olduğu için, bu durumlara herhangi bir zararı bulunmamaktadır.

ÇALIŞMAYA KATILMANIN OLASI YARARLARI NELERDİR? (Varsa açıklayınız)

Transseksüel bireylerin maruz kaldıkları şiddet olaylarını nasıl deneyimlediklerini ve bu olaylarla nasıl mücadele ettiklerini anlamaya yardımcı olabilir.

GÖNÜLLÜ KATILIM

Bu araştırmaya katılma kararımı tamamen gönüllü olarak veriyorum. Bu çalışmaya katılmayı reddedebileceğim veya katıldıktan sonra istediğim zaman, bu tedavi kurumunda göreceğim bakım ve tedaviler etkilenmeksizin ve hiçbir sorumluluk almadan ayrılabileceğim bilincindeyim.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN MALİYETİ NEDİR?

Araştırmaya katılmanız nedeniyle size para ödenmeyecek ya da sizden para talep edilmeyecektir.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Çalışmanın yürütülmesi ve yayınlanması aşaması dâhil, hiçbir aşamada sizin isminiz ve kişisel bilgileriniz kullanılmayacaktır. Çalışmanın sonuçları tıbbi yayınlarda yayınlanabilir, ancak sizin kimlik bilgileriniz bu yayınlarda açıklanmayacaktır.

Eğer onayınızda vazgeçerseniz, çalışma verilerinizi artık kullanılmayacak ya da diğer kişilerle paylaşılmayacaktır. Bu formu imzalayarak, çalışma verilerinizin bu formda tanımlandığı şekilde kullanımına onay vermekteyim.

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE 24 SAAT ULAŞILABİLECEK KİŞİLER:

Ad, soyad ve telefon numaraları

ÇALIŞMADAN AYRILMAMI GEREKTİRECEK DURUMLAR: Varsa açıklayınız

Çalışmaya katılmayı kabul etmemeniz durumunda veya herhangi bir nedenle çalışmadan çıkmanız halinde bu tedavi kurumunda göreceğiniz bakım ve tedaviler etkilenmeyecek, herhangi bir aksama olmayacaktır.

YENİ BİLGİLER ÇALIŞMADAKİ ROLÜMÜ NASIL ETKİLEYEBİLİR

Çalışma sürerken ortaya çıkmış olan bütün yeni bilgiler bana derhal iletilecektir.

Çalışmaya Katılma Onayı

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen hekim tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum.

Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. Saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Açıklamaları Yapan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Gerekliyse Yasal Temsilcinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

* Açıklamalar hastanın anlayabileceği açıklıkta ve teknik terimlerden uzak bir şekilde belirtilmelidir.

Ek-3 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sosyodemografik Verilerle İlgili Sorular

1. Ad Soyad / rumuz
2. Kaç yaşındasınız?
3. Cinsel kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz?
4. Cinsel yöneliminiz hakkında bilgi verir misiniz?
5. Öğrenim durumunuz nedir?
6. Mesleğiniz nedir? Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?
7. Aylık geliriniz ne kadardır?
8. Anne – babanızın öğrenim durumu nedir?
9. Anne – babanızın mesleği nedir?
10. Nasıl bir evde doğdunuz? Büyüdüğünüz ortam nasıldı? Köy, ilçe, şehir? Şimdi nasıl bir yerde, kimlerle yaşıyorsunuz?
11. Dinle ilgili değerlerinizden bahsedebilir misiniz? Dindar iseniz hangi dini vecibelerinizi yerine getirirsiniz?

Çocukluk, Aile, Cinsel Kimlikle Alakalı Çatışmalar İle İlgili Sorular

12. Kendinizi nasıl bir insan olarak tanımlarsınız? Ailenize sorsak hakkınızda neler söyler?

Kişilik özellikleriniz neler?

13. Hobileriniz ve alışkanlıklarınız neler?

Neler yapmaktan hoşlanırsınız?

Zararlı alışkanlıklarınız var mı?

14. Cinsel kimliğinizi ilk ne zaman fark ettiniz? Neler hissettiniz? Bu durumdan ilk kime bahsettiniz ya da bahsetmek istediniz? / Bahsetmeye çalıştınız?

15. Cinsel yöneliminizi ilk ne zaman fark ettiniz?

16. Cinsel kimliğinizle ilgili farklılıkları aileniz ne zaman ve nasıl farkına vardı? Nasıl tepkiler verdiler? Her aile üyesi için ayrı ayrı anlatabilir misiniz?

17. Trans olma durumunu kimlerle konuştunuz?

Aile İçi Şiddet / Dışlanma deneyimi İle İlgili Sorular

18. Aileniz size nasıl hitap ediyor? Bu hitap size neler hissettiriyor? Nasıl hitap etmelerini isterdiniz?

19. Aileniz cinsel kimliğiniz nedeniyle size sözlü ya da fiziksel şiddette bulundu mu ya da tehdit etti mi? Bu şiddet halen devam ediyor mu? Kim tarafından?

Aileniz sizi aşağıladı ya da hakaret etti mi?

Dayak yediniz mi?

20. Cinsel kimliğiniz nedeniyle ailenizle duygusal paylaşımınız azaldı mı?

Ailenizde kasıtlı olarak sizi kendinden uzak tutan oldu mu?

Ailenizde sizinle iletişimini kesen oldu mu?

21. Aileniz cinsel kimliğinizi diğer aile üyelerinden ya da sosyal çevreden gizlemenizi istedi mi? Bu durumu neye bağlıyorsunuz? Aile bireylerinin sizin durumunuzla ilgili en çok korktuğu şey sizce neydi? Neden?

22. Aileniz cinsel kimliğiniz nedeniyle sizi bazı haklarınızdan mahrum bıraktı mı?

Eğitim almanızı engelledi mi?

Evden kovdu mu?

Sağlık hizmetlerinden yararlanmanızı engelledi mi?

Parasız bıraktı mı?

Dışarı çıkmanızı engelledi mi?

23. Ailenizin cinsellik yaşamanızla alakalı yönlendirmesi oldu mu?

24. Bu şiddet olayları olduğunda yardım istediniz mi? Kimden?

Kendinizi korumak için ne yaptınız?

Bir kuruma şikayet etmeyi düşündünüz mü?

Diğer aile bireyelerine ya da arkadaşlarınıza anlattınız mı?

Bir daha olmasın diye neler yaptınız?

25. Bu şiddet olayları nedeniyle kendinize ya da başkalarına zarar verdiğiniz oldu mu?

Kendinizi bilerek yaraladınız mı? Nasıl?

Eşyaları kırıp döktüğünüz oldu mu?

İntihar etmeyi düşündünüz mü, intihar girişiminiz oldu mu?

26. Aileniz cinsel kimliğiniz nedeniyle diğer aile bireyelerinden ya da sosyal çevreden olumsuz tepkiler aldı mı? Aldıysa bu tepkiler nasıldı? Bu tepkiler size neler hissettirdi?

Okulda Zorbalık / Dışlanma Deneyimi İle İlgili Sorular

27. Okul hayatınızda cinsel kimliğinizi açıkladınız mı? Kimlere açıldınız? (Açıklamadıysa) Bunu ister miydiniz? Neden?

28. Okul hayatınız boyunca cinsel kimliğinizi gizlediyseniz nedeni neydi?

29. Okul hayatınız boyunca nasıl giyindiniz? Ne tür arkadaşlıklar kurdunuz? Nasıl olmasını isterdiniz?

30. Arkadaşlarınız giyim tarzınız / saç şeklinizle ilgili nasıl yorumlar yaptılar?

31. Okul hayatınız boyunca tuvalet ya da soyunma odası kullanırken sorunlar yaşadığınız oldu mu?

Bu sorunları nasıl aşmaya çalıştınız?

32. Cinsel kimliğiniz nedeniyle okul arkadaşlarınız sizinle alay etti ya da sizi dışladı mı?

İstemediğiniz isimlerle çağırdı mı?

Hakkınızda dedikodular yaydı mı?

Toplantılara / oyunlara çağırılmadığınız istenmediğiniz oldu mu?

Fiziksel şiddette bulundular mı?

33. Öğretmenleriniz ya da yöneticiler tarafından cinsel kimliğiniz nedeniyle sözlü ya da fiziksel şiddete maruz kaldınız mı?

34. Öğretmenleriniz ya da yöneticiler tarafından baskıya ya da ayrımcılığa maruz kaldınız mı? Neler yaptılar?

35. Cinsel kimliğiniz nedeniyle cinsel tacize maruz kaldınız mı? Kimler tarafından? Olduysa şikayetçi oldunuz mu? Kendinizi korumak için neler yaptınız?

İstemediğiniz cinsel ilişkilere zorlayan oldu mu?

36. Öğretmenleriniz ya da okul arkadaşlarınızın bu davranışlarından kendinizi korumak için neler yaptınız? Nasıl karşılık verdiniz?

Başka öğretmenlerinize ya da ailenize anlattınız mı, yardım istediniz mi?

Bir daha olmasın diye neler yaptınız?

37. Okulda nasıl bir işleyiş olmasını isterdiniz?

38. Cinsel kimliğiniz nedeniyle öğrenim hayatınız aksadı mı? Neden?

Gerçek Yaşam Deneyimi/Cinsiyet Değişikliği Tedavisi ile İlgili Sorular

39. Giyim kuşamınız, saç şekliniz olmasını istediğiniz gibi mi? Ne zamandır?

40. Aileniz giyim tarzınız, saç şekliniz, makyajınız ile ilgili neler düşünüyor?

İstediğiniz gibi giyinebildiğinizde size nasıl tepkiler verdiler?

Bu tarzınızı gizlemenizi istedikleri ortamlar / kişiler oluyor mu/ oldu mu?

Olduysa bu durumu neye bağlıyorsunuz?

41. Cinsiyet değişikliği tedavisi için ilk ne zaman bir sağlık kurumuna başvurduunuz? Sizi bu süreçte destekleyenler var mıydı? Kimlerdi?

42. Aileniz cinsiyet değişikliği tedavisi için sağlık kurumuna başvuracağınızdan haberdar mıydı? Kimlerin bilgisi vardı? Nasıl tepkiler verdiler? Sizce bu tepkilerin nedeni neydi?

43. Hormon tedavisi alıyor musunuz / Aldınız mı? Ne zamandır? Tedavinin ne gibi etkileri oldu?

44. Ailenizin hormon tedavisinin etkilerine nasıl tepkiler verdiler? Bu tepkiler size neler hissettirdi?

Siz nasıl olmasını isterdiniz?

45. Cinsiyet değişikliği için cerrahi operasyon geçirdiniz mi? Hangi ameliyatları oldunuz?

46. Aileniz cinsiyet değişikliği operasyonlarıyla ilgili neler düşünür? Sizin cinsiyet değişikliği operasyonu olmanıza nasıl tepkiler verdi / olmak istemenize nasıl tepkiler verir?

Trans Bireylerin Yaşamları Üzerine Genel Düşünceler / Beklentiler

47. Sizce trans bireyler toplum içinde ne tür davranışlara maruz kalıyor?

48. Trans bireylerin çalışma hayatlarıyla ilgili neler düşünürsünüz?

49. Trans bireyleri koruyan merciler olduğunu düşünüyor musunuz?

50. Sizce trans bireylerin yaşadığı sorunların en başında hangi sorunlar gelir?

51. Cinsel kimliğinizi ilk fark ettiğiniz dönemlerde olan bir trans bireye neler söylemek isterdiniz?

52. Sizin trans bireylerin yaşadıkları şiddet olaylarıyla alakalı konuştuklarımızın dışında paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?

Ek-4 Turnitin Orijinallik Raporu

tezpelin

ORIJINALLIK RAPORU

% 2	% 2	% 0	% 0
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	Submitted to Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
5	Submitted to Istanbul Kultur University Öğrenci Ödevi	<% 1
6	Submitted to Bartın University Öğrenci Ödevi	<% 1
7	qdoc.tips İnternet Kaynağı	<% 1
8	Submitted to Istanbul Gelisim University Öğrenci Ödevi	<% 1
9	turkishstudies.net İnternet Kaynağı	<% 1